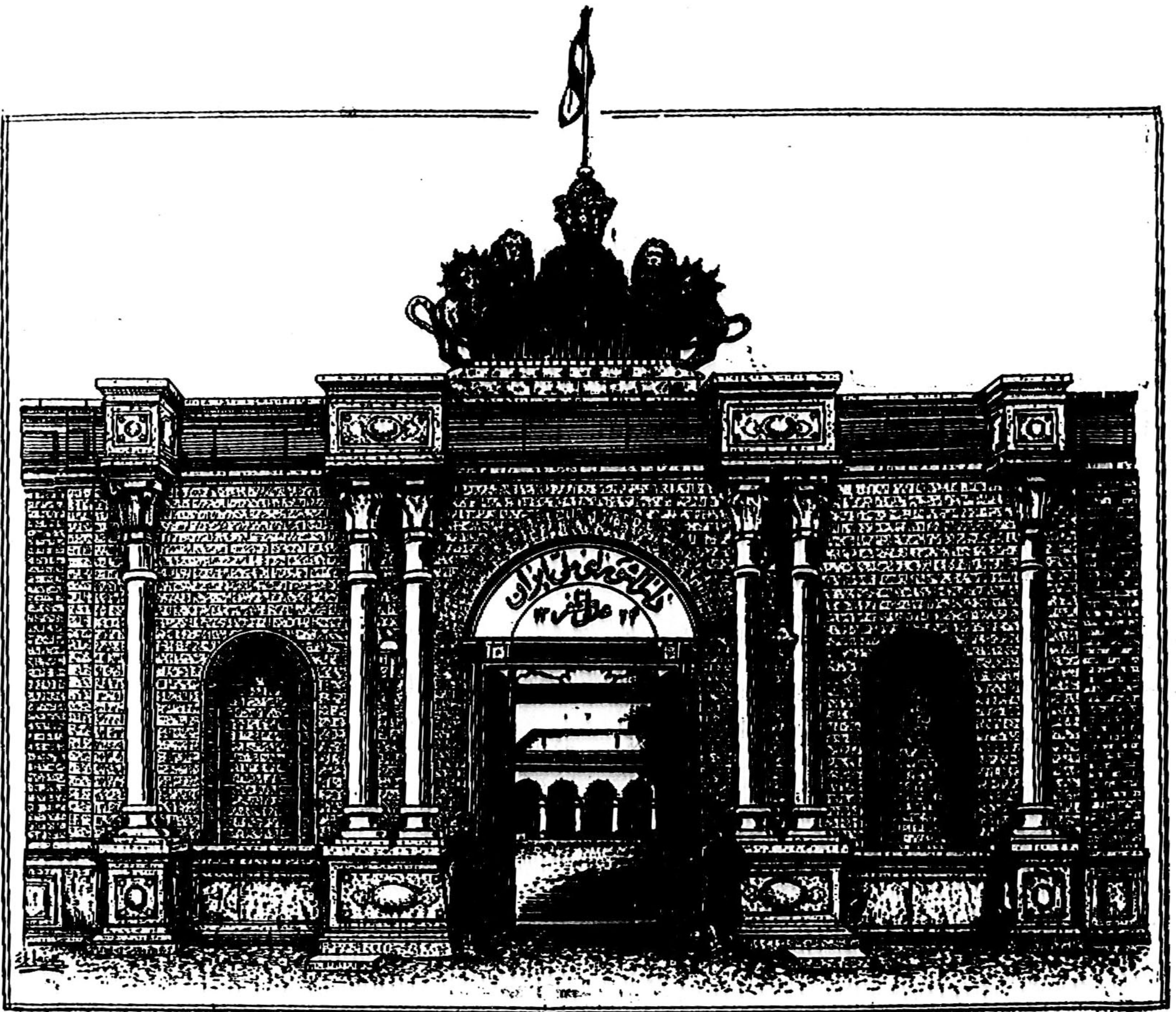

جلسه ۶۶	<h1>مذاکرات مجلس</h1>	شماره سی و دوم
تاریخ تأسیس آذر ۱۳۰۵ جلسه سه شنبه ۲ اسفندماه ۱۳۰۵ مطابق ۱۸ شعبان ۱۳۴۵	مندرجات فقط شامل مذاکرات مشروح جلسات مجلس شورای ملی خواهد بود. پس از ختم هر جلسه کلیه مذاکرات در یک شماره منتشر میشود. مطبعة مجلس	قیمت اشتراك داخله ایران سالیانه ده تومان خارج « دوازده تومان قیمت تک شماره یک قران

الی صفحه	از صفحه	عنوان
	۵۴۰	۱ تصویب اعتبار نامه آقای میرزا حسن خان ابراهیمی از بم
	۵۴۰	۲ تصویب اعتبار نامه آقای امیر اسدالله خان عامری از کاشان
	۵۴۰	۳ شوز مالی نسبت بماده اول خبر کمیسیون قوانین عدلیه راجع باشیاء فجملی و ارجاع مجدد آن به کمیسیون
۵۴۱	۵۴۰	۴ طرح لایحه راجع باحداث خط آهن از ما بین خور موسی - بندر عمره و بندر جز (مواد ۱ - ۲)
۶۰۰	۵۴۱	

مذاکرات مجلس

دوره ششم تقنینیه

صورت مشروح مجلس مورخه سه شنبه ۲ اسفندماه ۱۳۰۵ مطابق ۱۸ شعبان ۱۳۴۵

جلسه ۶۶

رئیس -- در صورت مجلس اعتراضی نیست

(گفتند خیر)

رئیس -- صورت مجلس تصویب شد

(مجلس دو ساعت و نیم قبل از ظهر ریاست آقای پیرنیا)
(تشکیل گردید)

(صورت مجلس یکشنبه ۳۰ بهمن ماه را آقای)
(آقاسید ابراهیم ضیاء قرائت نمودند)

رئیس - اعتبار نامه آقای میرزا حسنخان ابراهیمی مطرح است. آقای حاج میرزا مرتضی مخالف بودند ایشان مخالفتشان را پس گرفتند. رأی گرفته میشود بنابندگی آقای میرزا حسنخان ابراهیمی آقابانیکه تصویب میکنند قیام فرمایند

(اکثر نمایندگان برخاستند)

رئیس - تصویب شد. اعتبارنامه آقای امیر اسدالله خان ازکاشان مطرح است. آقای اعتبار مخالف بودند بکنفر از نمایندگان - حاضر نیستند

رئیس - آقابانیکه اعتبار نامه آقای امیر اسدالله خان را ازکاشان تصویب میکنند قیام فرمایند (عده کثیری قیام نمودند)

رئیس - تصویب شد. لایحه اشیاء نجلی از ماده اول مطرح است. پیشنهاد آقای ضیاء قرائت میشود.

(بمضمون ذیل قرائت شد)

پیشنهاد آقای ضیاء - بنده کفایت مذاکرات را در ماده اول پیشنهاد میکنم

ضیاء - راجع باین ماده اول در جلسه گذشته و همچنین در جلسات سابق در ضمن شور اول مذاکرات بقدر کفایت شده و بنده تصور میکنم این موضوع هر قدر زودتر ختم بشود بیشتر بصالح مملکت خواهد بود از اینجهت بنده تصور میکنم خوبست آقایان موافقت فرمایند که راجع بان ماده اول مذاکرات کافی باشد آنوقت پیشنهادات داده شود و در زمینه پیشنهادات مذاکرات بشود و تکلیف ماده واصل لایحه معلوم شود

رئیس - پیشنهاد کفایت مذاکرات شده. رأی میکیریم آقابانیکه مذاکرات را کافی میدانند قیام فرمایند (اکثر قیام نمودند)

رئیس - تصویب شد. پیشنهاد هائی رسیده است نسبت بماده اول قرائت میشود

(بشرح ذیل قرائت شد)

ماده اول - مجلس شورای ملی بوزارتالمایه اجازه میدهد که با موافقت وزارت فوائد عامه و تصویب کمیسیون قوانین مالیه در ماه آخر هر سال ورود تمام یا قسمتی از اشیاء نجلی و اشیاء غیر لازم و همچنین ورود اشیائی را که ایجاد و تهیه آن را در داخله مملکت باید تشویق نمود برای سال بعد منع نماید و در عین حال با اخذ مبلغی بعنوان حق ورود که با حقوق گمرکی جمعاً از يك برابر قیمت جنس نباید تجاوز کند ورود این قبیل اشیاء ممنوعه را ممکن است اجازه داد.

تبصره - مقصود از منع قسمتی از اشیاء مذکوره این است که برای تأمین مصالح اجتماعی مملکت میزان هر يك از اجناس ورودی بحد اقلی که رفع احتیاج و مصرف مملکت را تأمین نماید محدود شود. شریعت زاده

رئیس - آقای شریعت زاده

شریعت زاده - بنده در نظر داشتم راجع باین لایحه در موقع مباحثه در کلیات و هم چنین در ماده اول نتیجه مطالعاتی را که کرده ام بعرض مجلس شورای ملی برسانم ولی چون نوبت به بنده رسیده بود بوسیله این پیشنهاد عقاید خودم را بعرض مجلس شورای ملی میرسانم و لازم میدانم يك قسمت از دلایلی را که در پیش دولت وعده زیادی از آقایان نمایندگان محترم موجب تقدیم این لایحه شده است بعرض برسانم بعقیده بنده نقطه نظر اصلی در تقدیم این لایحه تنها منع اشیاء نجلی نبوده بلکه بواسطه توجهی که در آقایان وزراء و بالاخره مسئولین مملکت بخاطر فعلی که از حیث عدم وجود توازن بین واردات و صادرات هست این لایحه تنظیم شده است زیرا اگر غیر از این بود در نتیجه يك حساب دقیقی میتوان معلوم کرد که منع قطعی اشیاء نجلی هم تأثیری در توازن صادرات و واردات نمیتواند داشته باشد و از این نقطه نظر است که در این لایحه سه فکر تولید شده یکی اشیاء نجلی و یکی اشیاء غیر لازم سوم اشیائی که در داخله

تقلیل بدهنداز حیث ورود و آنوقت مصلحت اجتماعی مملکت که عبارت از موازنه صادرات و واردات باشد نامین میشود و چون کسالت دارم بیش از این نمیتوانم عرض کنم و خوب است آقایان باهمیت این موضوع توجه کنند و این پیشنهاد را قبول فرمایند

وزیر مالیه - همانطور که ناطق محترم اظهار فرمودند آقایان تصدیق می فرمایند که این لایحه یکی از مهم ترین لواجبی است که مطرح است و نتیجه این مربوط میشود بمسائل اقتصادی که فوق العاده محل توجه عمومی است بنده بعد از مطالعاتی که در این لایحه کردم نظریاتی پیدا کردم که این اظهاراتی را که کردند و پیشنهادی که دادند خیلی جالب توجه است باین ملاحظه تقاضا دارم این پیشنهاد و سایر پیشنهادها مراجعه بشود به کمیسیون قوانین مالیه که انشاء الله برای قبل از روز پنجشنبه صبح بنده در کمیسیون حاضر میشوم که توافق نظری بین دولت و آقایان پیشنهاد کنندگان حاصل شود یعنی دولت و آقایان پیشنهاد کنندگان گرفتار گذراندن وقت و مذاکره در اینجا نشوند

رئیس - رأی گرفته میشود بارجاع. آقابانیکه ارجاع به کمیسیون تصویب میکنند قیام فرمایند (اغلب قیام نمودند)

رئیس - تصویب شد

وزیر فواید عامه - لایحه مهمی است راجع بخط راه آهن که تقدیم مجلس شورای ملی میشود؟

رئیس - تقاضا میفرمائید حالا قرائت شود

وزیر فواید عامه - بلی بادو فوریت هم هست

جمعی از نمایندگان - صحیح است

بعضی از نمایندگان - صحیح نیست

شیروانی - صحیح نیست مضر است

(لایحه مزبور بشرح آتی خوانده شد)

مقام محترم مجلس شورای ملی شیدالله ارکانه

مملکت باید تهیه اش تشویق شود از طرف دیگر دلایلی هست که بنده لازم نمیدانم عرض کنم و آن دلایل مربوط است باینکه اگر این لایحه تصویب شود میتوان امیدوار بود که در آتی نزدیک بکجریان های دیگری موجود میشود که احتیاجی باجرای این لایحه هم نباشد بنا بر این نقطه نظر اساسی باید این باشد که در مجلس شورای ملی قانونی تصویب شود که در نتیجه اجرای آن موقتاً لاقول موازنه بین صادرات و واردات نامین شود و آن راه این است که بنده پیشنهاد کردم. بنظر بنده در نتیجه اجرای اینقانون و عملیاتی که بعداً خواهد شد ممکن است اصلاً تفاوت بینی که فعلاً بین صادرات و واردات هست تقلیل پیدا کند و بنا بر این در آنوقت ضرورتی نخواهد داشت که يك چیز قطعی معینی که دولت را مجبور کند که همیشه آن را اعمال کند در دست باشد مثلاً فرض بفرمائید اگر در نتیجه اجرای اینقانون و اصلاحات اقتصادی که مجلس شورای ملی و دولت در نظر دارد موازنه واردات و صادرات تأمین شود هیچ احتیاج نیست که ما يك همچو قانونی وضع کنیم بنا بر این بنده پیشنهاد کردم که مجلس شورای ملی اجازه دهد که وزارتالمایه با موافقت وزارت فوائد عامه و تصویب کمیسیون قوانین مالیه در ماه آخر هر سالی اشیائی را که باید قطعاً منع شود معین کنند و هم چنین اشیائی که باید محدود شود یعنی از حیث ورود میزانش کمتر شود تعیین شود مثلاً فرض بفرمائید اگر ما در سال سی ملیون قند صرف می کنیم تصدیق خواهید فرمود که اگر قدر اقل مصرف را انتخاب کنیم که بیست و پنج ملیون باشد دنیائی خراب نمی شود و از این محل ممکن است موازنه صادرات و واردات تأمین شود و هم چنین اشیاء دیگر و باین مناسبت بود که در پیشنهاد بنده نکته مهمی که قید شده بود این است که دولت و کمیسیون قوانین مالیه دستشان باز باشد در آخر هر سالی برای سال بعد بر حسب مقتضیات اشیائی را منع بکنند یا مقدار اشیائی را

بعون الله تعالى و بتوجهات مخصوص اعلیحضرت شاهنشاهی خلد الله ملكه و اشتیاق ملت ایران به تسریع احداث خط آهن که طلیعه تجدید تمدن با عظمت قدیم ایران و زلدن کافی توان میباشد هیئت دولت تصمیم دارد که هر چه زودتر عملیات احداث خط آهن را شروع و این موضوعی که از سالهای دراز طرف علاقه هر ایرانی وطن پرست و یگانه وسیله ترقی سربیع اقتصادی مملکت ما محسوب میشد صورت عمل دهد. اکنون هیئت دولت بوسیله تقدیم این لایحه بشارت شروع اینکار مهم را بنمایندگان محترم و بعموم هموطنان داده و با ذکر مقدمه مختصری که موجب تشریح فکر نمایندگان محترم میباشد مواد ذیل را تقدیم و تقاضای دو فوریت آنرا مینماید

البته محتاج بتذکر نیست که مملکت ایران محتاج بخطوط متعدد راه آهن می باشد که خوشبختانه بوسیله مهیا بودن عایدات میتوان بتدریج خطوط لازمه را احداث کرد ولی در درجه اول باید ترتیب الام فلام را منظور نظر قرارداد و همین جهت پس از مطالعه و مذاقه کاملی که از طرف متخصصین بعمل آمده اولین خط که باید ساخته شود مابین بندر سمره (خور موسی) از طریق همدان - طهران و بندر جز خواهد بود. منافع امتداد خط مزبور با در نظر گرفتن اوضاع اقتصادی و جغرافیائی و تجاری مملکت ایران بخوبی معلوم خواهد شد و مزایای رساندن محصول جنوب بشمال و غرب بخلیج فارس که دسترس تمام بازارهای دنیا از طریق بحر میباشد محتاج بشرح و بسط نیست. آباد کردن صحرائ حاصلخیز استرآباد و ولایت مازندران و صل آن دو نقطه از طریق طهران بقطعات زرخیز دیگر ایران که لرستان و مخصوصاً خوزستان باشد دارای تمام منافع اقتصادی خواهد بود. علاوه بر آن عبور این خط از همدان قسمت غرب و شمال غربی و دریاچه ارومیه و نزدیک شدن بسرحد دیگری را برای ما نامین مینماید و نیز اتصال بعدی را با خطوط شرقی که در آینه باید در نظر گرفت برای دولت سهلتر خواهد ساخت

مطلب دیگری که باید مورد توجه مجلس شورای ملی واقع شود موضوع کارخانه آهن ذوب کفی است مطابق مطالعاتی که از طرف متخصص آهن ذوب کفی بعمل آمده است دایر کردن يك دستگاه آهن ذوب کفی برای ساختن ادوات و اسباب راه آهن دوازده ملیون تومان خرج و چندین سال وقت لازم دارد و دستگاه کوچکتری که در نظر گرفته شده است باز چهار ملیون و نیم تومان خرج خواهد داشت و اقلأ پنجسال مدت میخواهد. توجه در این ارقام کافی است که ثابت نماید انتظار تأسیس بدوی دستگاه آهن ذوب کفی ما را برای مدت زیادی از داشتن راه آهن محروم خواهد نمود در صورتیکه دایر شدن راه آهن صرف نظر از محسنات آن برای رفع بحران اقتصادی و تجدید حیات مادی مملکت و وسایل تأسیس کارخانجات مختلفه و رواج صنعت در داخله فوق العاده مفید واقع میشود بنا بر این دولت ناخیر احداث خط اول راه آهن را مقرون به صلاح ممالکت نمیداند و معتقد است که هر چه زودتر شروع و در عین حال وسایل تأسیس کارخانه آهن ذوب کفی را نیز فراهم سازد نکته دیگری نیز لازم است تذکر داده شود که ساختمان خط راه آهن از طرفین مبداء و منتهای خط شروع میشود. با در نظر گرفتن نکات فوق الذکر مواد ذیل تهیه شده است که پس از تصویب فوراً بموقع اجرا گذارده خواهد شد

ماده اول - مجلس شورای ملی بدولت اجازه میدهد که خط راه آهن مابین بندر سمره (خور موسی) و بندر جز را از طریق همدان - طهران در امتداد او خطی که از طرف مهندسین دقیقاً معین میشود از طرفین شروع به ساختن نماید.

ماده دوم - بدولت اجازه داده میشود که ساختن راه آهن مزبور را کلاً با جزأ و همچنین خرید مصالح

راجهه بآنها که تهیه اش در داخله مملکت ممکن نیست پس از اعلان مناقصه بتوسط شرکتهای ساختمانی خارجه یا داخله که شرایط آنها بیشتر مقرون بصره مملکت باشد بعمل آورد

ماده سوم - ساختن راه آهن مزبور موافق نقشه متخصص راه آهن که با تصویب مجلس شورای ملی استخدام شده و در تحت نظارت معزی الیه بر حسب دستور العمل دولت انجام میگردد

ماده چهارم - از وجوه عایدات قند و شکر چهار ملیون و نیم تومان برای ساختن کارخانه آهن ذوب کفی اختصاص خواهد یافت باینطریق که در چهار سال اول سالی يك ملیون و در سال پنجم بالصد هزار تومان پرداخت میشود. و متوقف بر عملیات راه آهن نخواهد بود

ماده پنجم - وزارتین فواید عامه و مالیه مأمور اجرای این قانون میباشند
رئیس الوزراء
وزیر مالیه
وزیر فواید عامه

رئیس - فوریت قسم اول مطرح است. آقای مهدوی
مهدوی - بنده عرضی ندارم
وزیر مالیه - گویا لایحه خرج باشد و يك شور دارد
شیروانی - خیر لایحه راه آهن است
وزیر مالیه - بسیار خوب
رئیس - آقای شیروانی
شیروانی - بنده با فوریت مخالفم
رئیس - بفرمائید
شیروانی - این مسئله دو فوریت کم کم يك صورت مخصوصی بخودش گرفته که تصور میکنم اگر این رویه را ما بخواهیم تعقیب کنیم موضوع مشروطیت از بین میرود. باید دید چه مسائلی اساساً فوریت را انجاب می کنند؟ بالاخره نظامنامه ما هست قوانین

ماهست و وضعیت مملکت را هم باید در نظر گرفت و دید چه نوع از مسائل فوریت را انجاب میکنند. چند صد قرن است مملکت ما راه آهن ندارد و بالاخره در دوره گذشته يك عده از اشخاصی که علاقه مند بودند باین مملکت آمدند و محلی پیدا کردند که سالی چند ملیون پول برای اینسکه راه آهن ایجاد بشود عایدات داشته باشد. تقریباً يك سال قبل هم يك قانونی گذراندیم (يك سال هم بیشتر) در بیستم بهمن ماه ۱۳۰۴ برای انشاء راه آهن ایران فقط در آن قانون ماقید کردیم که باید راهی را که دولت میخواهد عملاً شروع بکند بانظر متخصصین این فن تعیین بکنند و بیاورد بتصویب مجلس برساند و بعد برود انشاء کنند والا اینطور لوایح و خطوط سیاسی مبهم که آورده اند گذاشته اند جلوما. این قبلاً هم بود قبل از متخصصین هم بود. معلوم هم بود که در کدام مملکت انشاء شده است...

رئیس - آقای شیروانی ملاحظه بکنید
شیروانی - چشم. بالاخره این خط بود. حالا این خط بدست هیئت دولت آمده توی مجلس وبدون اینکه اجازه بدهند بما که مطالعه بکنیم میخواهند يك اجازه از ما بگیرند و ببرند. بما و به مجلس شورای ملی ایران بقدر یکی از کمیسیون های وزارت فواید عامه نمی خواهند حق بدهند. کاری را که یکسال (بقول خودشان) مطالعه کرده اند نمیکشوند بمجلس شورای ملی ایران این حق را بدهند که يك قدری مطالعه کنند و میخواهند يك اجازه از ما بگیرند و بروند هر کاری دلشان میخواهد بکنند. بنده هم البته یکی از موافقین این هیئت دولت هستم و بوده ام و با يك لوایح عادی هم که نافع بحال مملکت بوده است و در این مجلس میآمده موافق و مدافع بوده ام و انشاء الله در آینه هم خواهم بود ولی خیلی متاسف هستم و درین موضوع که يك موضوع حیاتی است برای مملکت بنده نسبت بسهم خودم ولو بهر قیمتی که باشد و در مقابل هر وضعیتی را ایجاد

کند و هرچقدر هم که بکنند تا آخرین درجه امکان می‌ایستد و مقاومت میکنم و از مصالح این مملکت دفاع میکنم' بنده با دوفوریت این لایحه مخالفم زیرا بحال مملکت میدانم ' بک فوریتش را موافقم ' شما يك سال مطالعه کرده اید بگذارید مجلس شورای ملی ایران هم سه روز در روي يك لایحه خیالی مطالعه کند ' چه خبر است مگر ما فرار میکنیم ازین جا ؟ یا در این مجلس بسته میشود ؟! بالاخره مجلس هست ' دولت هست هفتاد و نه رای اعتماد بشما داده ام امروز هم باین لایحه صدرای میدهم . مخالفتی در کار نیست برای چه دوفوریت بنده میخواهم بفهمم مخاطرات سیاسی در بین است ' قشون اجنبی پشت دروازه طهران آمده . عهد نامه هائی است اولتیماتوم شما داده اند ؛ چه خبر است ؟ لایحه راه آهن است پولش هم در بانک گذاشته شده و بالاخره در مجلس هم مطرح است رای هم میدهند راه آهن هم انشاء میکنند تا سه سال دیگر هم شروع میکنند ما که سالی صد هزار تومان [بنده اینجا ثابت میکنم] خرج متخصصین نقشه کشی میدهم از دروازه طهران بیرون رفته است این لایحه مطابق نظر کی تنظیم شده است ؟ و این خط بنظر کی کشیده شده است ؟ بنده هیچ حاضر نیستم بدو فوریت این لایحه رای بدهیم و از آقایان وزراء تقاضا و استدعا میکنم که يك فوریت را تقاضا بفرمایند ما هم موافقت میکنیم برود بکمسیون فردا کمسیون است پس فردا هم مجلس است بیاورند و در مجلس میگذرانیم

رئیس -- آقای حاج آقازار رفیع با فوریت موافقت؟

حاج آقازار رفیع - بلی ' عرض کنم امروز که این نقشه آمد در مجلس و بدست آقایان نمایندگان داده شد مخصوصاً در فراکسیون ما ' بنده دیدم بایک وجد و مسرفی این را مطالعه میکنند آقا میفرمایند چرا باید فوریت داشته باشد صد قرن راه آهن نداشتیم بنده عرض میکنم بهمان علت که صد قرن راه آهن نداشته ایم ما

را هم معین کرده اند اگر بنا بشود باین فوریت ما داخل درین مسئله شویم و رای بدهیم دیگر لازم نبود که متخصص و مستر پلند را بیاوریم و دوپست هزار تومان خرج این متخصص کنیم پرروز بود که ما در کمسیون بودجه نشستیم و بدوازده نفر از این متخصصین رای دادیم مگر معاشق این آقایان امر بکائی هستیم که دوپست هزار تومان خرج آنها بکنیم برای چه ما اینها را آورده ایم ؟! برای اینکه ما خودمان کار کن نیستیم و لازم است يك کسی بالای سرمان باشد پس باید معلوم شود که ما در چه راهیم و باید مطالعه کنیم خود اعلیحضرت هم مایل است که این مسئله بنحو آزادی بگذرد .

وزیر مالیه - آزادی دیگر چه جور است ؟

آقا سید یعقوب - عجله نباید بکنید همین است که عرض میکنم ' کسی جرئت نمیکند حرفی بزند زیرا باو حمله میکنند بنده تقاضا میکنم دولت موافقت کند و اکثریت مجلس هم موافقت کند این لایحه که ترتیباتش معین است نقطه ابتدا و انتهای او را هم که معین کرده اند پولش را هم که معین کرده اند همه چیزش که معلوم است خوبست بما وقت بدهند و صبر کنند که در کمسیون فواید عامه و در کمسیون بودجه ما هم يك مطالعه بکنیم میگوئید چرا تا کنون مطالعه نکرده اید بنده فلسفه این مطلب را عرض میکنم هر موضوع اصلاحی که شما ملاحظه بفرمائید هر کدام از نمایندگان بطور کلیات مسائل اصلاحی و اساسی در نظرشان هست اما هر يك از این کلیات که میخواهد وجود خارجی پیدا کند زمان خاصی دارد که در آن زمان خاص باید مورد مطالعه واقع گردد ' این لایحه راه آهن تا حالا که نیامده بود که بنده بگویم از اول دوره ششم مطالعه در آن کرده ام ' چیزیکه نیامده بود ' چه ایرادی ما هست ؟ هر روز يك طرح جدید يك مسئله نازه بمجلس میآید ما مأموریم بحسب تکلیف وجدانی که داریم ان مسئله جدید را تحت نظر بگیریم ' اما این مسئله که دولت تحت نظر گرفته و بمجلس آورده

و تقاضای فوریت کرده اند بنده روزنامه را جمع کردم . روزنامه شفق سرخ که روزنامه ملی است و روز نامه کوشش را بنده مطالعه و نگاه کرده ام ' يك چیزهائی نوشته و بیان کرده اند و چنین مدلل کرده اند . . . و الله بنده همچو می فهمم نه برای شیرازی بودن ولی همچو حکایت کرده اند که اگر از بندر جز باصفهان و شیراز برود و متصل شود به بندر عباس بهتر است کله به کله برای بنده معین کرده اند ' منافع سیاسی و اقتصادی ما را تشریح کرده اند روزنامه شفق سرخ مینویسد اگر بچاه بهار برود يك منافع سیاسی و اقتصادی برای ما دارد تمام این مراتب در کمسیونوفی که بنده هستم باید معین شود وقتی که این مسئله در کمسیون مطرح شود بنده آنوقت میتوانم بفهمم که اگر از بندر جز بمحمره خط آهن کشیده شود مثلاً انفع است یا اینکه از بندر جز بیوشهر باچاه بهار بنده استرحام و استدعا میکنم اساساً همه مان میدانیم که حالیه ما گرفتار چه خفتانی شده ایم و محاصره شده ایم نسبت بتجارت و ما درین قضیه یعنی نسبت بتجارت چطور محاصره شده ایم ' گر چه مقام ریاست تذکر میدهند ولی بنده از موضوع خارج نمیشوم عرض میکنم این راهی که شما از محمره معین کرده اید آیا ما را ازین ترتیب نجات میدهد ؟ در اینجا این مطالب درست معلوم نمیشود بنده میخواهم در کمسیون مدلل کنم که اگر راه آهن از بندر عباس باچاه بهار کشیده شود شاید ما را از این مضیقه نجات دهد ' این کار باید در کمسیون بشود که بنده ادله خودم را بگویم و دولت هم ادله خودش را ذکر کند که مثلاً خیر این طور نیست و اگر راه آهن بمحمره کشیده شود ما را ازین مضیقه نجاتی بیرون خواهد آورد وقتی که بنده مطالعه کردم و ادله دولت را شنیدم آن وقت با سلام و صلوات و با نهایت شوق و شغف رأی خواهم داد ولی حالا استدعا دارم که دولت و اکثریت مجلس موافقت کنند با يك فوریت این لایحه و بعد میرود بکمسیون بودجه و کمسیون فواید عامه

عصر کیسیون بود چه تشکیل میشود هیئت دولت هم تشریف میآورند آنجا و کیسیون فوائد عامه هم فردا صبح تشکیل میشود و هیئت محترم وزراء حاضر شوند و توضیحات لازمه بدهند تا اگر ما فی الجمله شبهه داریم آن شک و شبهه هم رفع شود و برای روز پنجشنبه این لایحه رای داده شود، تصور میکنید مآ که بیرون رفتیم ما را میدزدند نه هیچکس ما را نمیدزد! بفرمائید در مجلس را ببندند ما بیرون نمیرویم و درین جا مطالعه میکنیم، بنده بنام آزادی این استدعا را دارم زیرا ما در مسائل و تنقید باید آزادی داشته باشیم و در مسائل و مطالب باید بنحو تحقیق و تدقیق وارد شویم، این استدعای بنده بود دیگر بنده بنظر اکثریت مجلس است.

وزیر معارف - آقایان رفته رفته موضوع را میخواهند منتهی کنند بسلب آزادی در صورتیکه اینطور نیست تقاضای فوریت شده است این حق را نظامنامه داخلی مجلس بدولت داده و میدهد نهایت در صورتیکه مجلس موافق باشد رأی میدهد بقبول این تقاضا و اگر موافق نباشد رأی نمیدهد ولی اصل تقاضا را بیک دولتی حق نداشته باشد بکنند این دیگر يك چیز تازه است، نظامنامه میگوید در موقعی که يك لایحه تقدیم مجلس می شود حق دارند تقاضای فوریتش را بکنند ما يك چیز تازه نیاورده ایم و ازادی مجلس را سلب نکرده ایم ازادی مجلس موقعی سلب میشود که بگویند هیچ حرف نزنید موافق و مخالف هیچ صحبت نکنند و رای بدهند و بلند بشوند بروند. اینطور نیست چرا موضوع را معکوس میکنید پس تقاضای فوریت که از طرف دولت شده است يك حق مشروعی است که نظامنامه بدولت داده است تصویبش با مجلس است. فعلاً فوریت این لایحه مطرح است. فوریت لایحه يك چیز است بحث در مواد چیز دیگر است این نازکی ندارد. در مورد بحث در مواد هر قدر میخواهید صحبت کنید. البته هر چه بیشتر تدقیق بشود در مسائل البته انفع خواهد بود. اینکه

میفرمائید میخواهیم مطالعه کنیم چه مطالعه خواهید فرمود...

آقا سید یعقوب - همان مطالعه که شما کردید. وزیر معارف - خواهش میکنم از زاکت های ادبی خارج نشوید بنده هم عصبانی نمیشوم. تصدیق بفرمائید که خیلی چیزها است متأسفانه ما نمیدانیم...

شیروانی - هم وزیر معارف - اینکه گفتم ما یعنی همه. اگر میدانستیم و معلومات لازمه را میداشتیم محتاج بجلب متخصص نبودیم. متخصص آمده است مطالعات خودش را کرده است.

شیروانی - کی رئیس - آقا بگذارید صحبتشانرا بکنند بعد اگر حرفی دارید بگوئید.

وزیر معارف - مطالعات چند درجه دارد. يك مطالعات اولیه است از حیث تشخیص خط که مبدأ این خط کجا خواهد بود و منتهای آن کجا است. يك مطالعات ثانویه است برای ساختمان و نقشه برداری و برای خراب کردن کوههایی که در مقابل واقع میشود. برای ساختن پل هایی که لازم است در مطالعات اولیه نقشه ابراب را جلو می گذارند و بالاخره مبدأ و منتهای خطوط را ملاحظه می کنند با در نظر گرفتن مصالح مملکت و اینکه کدام خط امروز در درجه اول از اهمیت است. این مطالعات شده حالا برود به کیسیون کیسیون چه خواهد گفت؟ خواهد گفت که این مبدأ و منتهی و ما بینی که شما معین کرده اید بنظر ما صحیح نیست؟ پس چه صحیح است؟ عوض اینکه از سحره با خورموس شروع شده است از بوشهر شروع بشود؟ با عوض اینکه از بوشهر شروع شود از چاه بهار شروع بشود؟ یا بقول بعضی ها بنده که خراسانی هستم

بگویم از سیستان شروع شود؟ آن یکی دیگر بگوید از قسمتهای دیگر از نقاط مملکت شروع شود؟ خوب باید فکر کرد واقعا این مطالعات يك نتیجه عملی برای امروز دارد یا نه؟ بنده حق را همه آقایان میدهم انشاء الله در تمام قسمتهای مملکت امیدوارم در آتیه خطوط اصلی و فرعیه آهن دارا شویم ولی امروز ما يك مبلغ معینی پول داریم. پول زیاد که نداریم. یکی میگوید از فارس شروع شود. یکی میگوید از خراسان باید شروع کرد دیگری میگوید از کرمانشاه عبور کند یکی دیگر میگوید از آذربایجان شروع شود همه هم حق دارند اما آیا در آن واحد با این سرمایه کمی که داریم تمام این خطوط را میتوانیم ایجاد کنیم؟ پس ناچار باید يك خط را مقدم بداریم و يك خط را که مقدم داشتیم آقایان که موافق نظرشان نیست ناراضی خواهند بود. پس چه طور این قضیه را باید حل کرد؟ آیا باید آن را تحت رای گذاشت که رای گرفته شود و کدام خط مقدم باشد؟ این که عملی نیست ملاحظاتی که در این بین باید بشود شده است و يك نکته را که آقای شیروانی ذکر کردند بنده لازم میدانم که باصراحت لایحه و قول از طرف دولت عرض کنم که نسبت باین خطی که معین شده است (نقشه خدمت همه آقایان هست) هیچیوجه من الوجوه سیاست خارجی در ان رعایت نشده است و اینرا با مسئولیتی که ما داریم عملاً اعلان میکنیم و هر وقت دیدید يك سیاست خارجی در آن پیدا شد حاضریم در مقابل هر محکمه محاکمه بشویم. فقط سیاست داخلی است لا غیر. و این البته شایسته نیست و من خیال نمیکردم. ایشان بکفداری عصبانی شدند و قدری در اینموضوع صحبت کردند. اما موجب فوریت اولاً میدانند تمام این مملکت بصدا در آمده اند بیک صدای واحد که این عواید قند و چای و شکر که را که شده است در يك نقطه حقیقه تولید يك زحمت زیادی برای اقتصاد این مملکت کرده است و یکی از دلایلی که باید بفوریت اقدام شود این است که از این حالت رکود و وقفه که

عواید قند و شکر پیدا کرده است خارج شود و بخرابان بیفتند که مردم بتوانند استفاده کنند. قسمت دیگر این است که ما متخصص آورده ایم مهندس هم کنترات شده است از امروز که شما رأی بدهید از فردا باید شروع کنیم بمقدمات این عمل و البته لوازم و اسباب می خواهد در لایحه هم پیش بینی شده است که يك قسمت زیادی از اسباب های این کار که در مملکت ساخته نمیشود باید از طرف دولت اعلان مناقصه داده شود تا از جاهای دیگر تهیه شود و البته از فردا که شروع میکنیم بکار باید این وسایل موجود شود و هر قدر تأخیر کنیم در اینکار در تاسیس خط آهن تأخیر شده است و هیچ تصور نفرمائید که يك علاقه مخصوصی نسبت باین خط بوده است و بخلوط دیگر نبوده است. این را اصلح دانسته اند و اقصی طرقت دانسته اند و کم خرج تر دانسته اند و انشاء الله این خط که تمام شد در ضمن این ممکن است قبل از تمام شدن يك عواید دیگری پیدا شود آن وقت نسبت بخراسان هم که وطن بنده است خطوط اصلی و فرعی کشیده شود و هیچ مقصود دیگری در بین نبوده است.

بعضی از نمایندگان - مذاکرات کافی است رئیس - پیشنهاد شده است با ورقه رای بگیریم قرائت می شود.

(بشرح ذیل خوانده شد) امضاء کنندگان ذیل پیشنهاد می کنیم راجع بدو فوریت و اصل لایحه با ورقه اخذ رای شود. اعتبار - یاسائی - سید حسین آقایان - بدالله نظامی - حیدری مگری -

رئیس - رای گرفته میشود بفوریت قسم اول با ورقه آقایانی که تصویب می کنند ورقه سفید خواهند داد. (اخذ و استخراج آراء بعمل آمده نتیجه بقرار ذیل حاصل شد)

ورقه سفید علامت قبول ۹۰ ورقه کبود علامت رد
رئیس - عده حضار صدور در با نود رای تصویب شد.
فوریت قسم دوم مطرح است. آقای مدرس
مدرس - عرض میشود که این لایحه مشتمل بر پنج ماده
است فوریت ثانی معنیش این است که مذاکرات در مجلس
بشود و خوانده بیاید. آنچه ماده را بنده هم موافقم که الان در
مجلس ماده ماده هم باشد هر چهار تا را يك دفعه رای بدهیم و اهمیت
هم دارد هر چه زودتر باید تصویب شود.
حرف در ماده اول است که آیا این فوریتش خوب است؟
صلاح است؟ یا يك قدری باید تأمل بشود؟ از اینکه من
و هر يك از آقایان و كلا که مثل من هستند هیچ اطلاع
از حسن و قبح و خوبی و بدی آن نداریم هیچ جای شك
نیست و اینکه بگویند از این خط بآن خط یا از خط دیگر
بخط دیگر من در مرحله خودم نمی توانم بگویم این بهتر است
یا آن زیرا سر رشته ندارم. گمان میکنم آقایان وزراء هم در
این مسئله از ما اعلم نباشند چون يك جهات عديده دارد و يك
خبر و بقت کاملی میخواهد. جهات اقتصادی. سیاسی. اقرب. ابعد
و آنچه که مصالح يك مملکت و مصالح اجتماعی است. اینها را يك
کسی که تجربیاتی کرده باشد و البته متخصصین که خیلی در این
کارها عمر صرف کرده باشند آنها می فهمند. ماها
نمی فهمیم. پس ما بیائیم و يك خطی را بگوئیم این
خوب است یا بد است هر دو قسمش بی فلسفه است.
پس چه باید بکنیم. در اینکه خط آهن برای ما از الزم
امور است و هر ساعتی زودتر بهتر است و چیز مرغوبی
است که تمام ملت ایران طالب آنند حرفی نیست. آن
آنکه در اصفهان است می خواهد خط آهن از درب
خانه اش برود. آنهم که در بندر عباس است همین میل
را دارد. همه مایلند و انشاء الله الرحمن امیدوارم روزی
بباید که همه دارای خط آهن بشویم هم اصلی و هم فرعی
و انشاء الله دارای هزار هزار فرسخ خط آهن بشویم ولی
اینجا حرف در خط اولی است که آیا آن خط اولی کدام
است و کدام اصرف و اصلح است اینرا باید تأمل کنیم

آقایان هم تصدیق می فرمایند که ما که وکلاي ملت هستیم
ملت نشسته که به بیند ما صرفه آنها را چطور منظور
می کنیم. ما اگر تصدیق کنیم از روی جهل است.
تکذیب هم بکنیم از روی جهل است. با انکال و اعتمادی
هم که با آقایان وزراء داریم اگر نخواهیم بحرف آن ها گوش
بدهیم این فرع بر این است که آنچهائی که آقایان وزراء
از متخصصین فهمیده اند لا اقل برای ما مذاکره کنند
این هم در این مجلس نمیشود و بعقیده بنده خوب است
قبول بفرمایند که ایماة اول بکمیسسیون فواید عامه
برود اگر خودشان از متخصصین چیزی فرا گرفته اند بما
حالی کنند که جهات حسن اینراه این است و جهات
مضره آن راه آنست. مثلاً خرجش کمتر است جهات
سیاسیش بهتر است جهات اقتصادیش بهتر است که ما
در این رأی دادن يك مرجعی داشته باشیم الا
بنقد ما هیچ مرجعی نداریم. از روی تقلید حرف
باید رأی داد. اگر خود آقایان از متخصصین معلوماتی
اقتباس کرده اند در کمیسسیون ما را قانع کنند اگر نه
اجازه بدهند که متخصصین نظریات خودشان را بکمیسسیون
بفرستند که ما بتوانیم بگوئیم جهة حسنش غلبه دارد
و الا ما کور کورانه اینجا يك خطی را رأی بدهیم دوست
دارم آقایان وزراء باین مسئله راضی نشوند و شرطش هم
این است که يك هفته بیشتر طول نکشد. اگر صلاح
میدانند قبول بفرمایند. ماده اول برود بکمیسسیون و
فردارا به پس فردا نمایند. همه روزه جلسه کنند
اگر توانستند يك جهانی را بمانشان دادند و مارا قانع
کنند که این خط جهات حسنش بیش از خط دیگر است
ما هم رای میدهیم و الا فردا از اصفهان از شیراز. از
بندر عباس. هی تلگراف می آید و خط آهن میخواهند
البته خط آهن چیز خوبی است و هر کس هم میل دارد
خط اولی از شهر خودش برود لذا بنده با فوریت ثانی
مخالفم.
وزیر فواید عامه - بنده اولاً عذر میخواهم که

حضرت آقای مدرس مختار بودند که از خودشان سلب
علم کنند در موضوع راه آهن و بگویند وکلا از این
موضوع چیزی ملتفت نیستند ولی از وزراء مختار نبودند
بجهة اینکه وزراء مدعیند که در این موضوع يك چیز هائی هم می
فهمند. اما مسئله متخصص اینجا اشباه نشود که کار متخصص
يك کار دیگری است و کار زمام داران مصالح مملکت
يك کار دیگر. اینها با هم فرق دارد. ما متخصص آورده ایم
که بر آورد کنند و به بیند از راههائی که هست کدام
یکی نزدیکتر است. خرجش کمتر است. يك اندازه هم
منافع اقتصادی بیشتر است. ایندو مسئله را متخصص
تشخیص داده و گفته است راهی که خطش کوتاه تر است
همین راه است. خرجش کمتر است همین راه است.
حالا تونلش را کجا باید ساخت و جزئیاتش را کجا
باید معین کرد اینها يك چیز هائی است که بعد
معین میشود و مربوط باصل خط نیست این متخصص
ما میگوید شما هر چه زودتر تکلیف ما را معین کنید
زیرا ما باید مصالح و اسباب کار بخواهیم. این مهندسی
که الان بیفکاد رسیده اند یا فردا میرسند اینها باید
بروند سر کار و باید بدانند که از کجا شروع بکنند
و این خطی هم که حالا معین شده نه این است که
در تمام این خط حالا يك کار های خیلی دشوار مهندسی
هست که باید بروند و يك اقدامات و عملیات عمیقی
بکنند خیر این دو سر خط هیچ اشکالی ندارد. چه
از خلیج فارس شروع کنیم که بندر خور موسی منظور
است که از تمام بنادر کنار خلیج بهتر است. عمق دارد
پناگاه دارد. کشتی های زیادی می توانند آنجا بایستند
و محفوظ باشند...
یکمتر از نمایندگان - بندر بوشهر بهتر است.
وزیر فواید عامه - بندر بوشهر از تمام بنادر بدتر
است این دو نقطه را که یکی خور موسی یکی هم بندر جزی
است ما معین کرده ایم متخصصین هم تشخیص داده اند
که ارزان تر و مناسب تر است و منافع دیگر هم زیاد دارد

حالا من نمیخواهم معطلتان بکنم اگر نخواهید منافع
دیگرش را هم بگویم ممکن است ولی دخلی نما سخن فیه
ندارد. ما مقصودمان این است که مجلس شورای ملی
زودتر رای بدهد برای اینکه اگر دو هفته پنج روز
ده روز معطل کنیم در اصل قضیه نه چیزی از عقیده
ما کم می شود و نه چیزی بر معلومات شما اضافه میشود.
مطلب همین است که عرض شده حالا اگر بدون
جهت و علت میخواهید چند روز دیگر هم طول
بکشد بنده مخالفم ولی خوب اگر مجلس
رای نداد فوریت دومش من چه کاری توانم بکنم؟ هیچ
کاری نمی توانم بکنم ولی خواهش میکنم بگذارید این کار
زودتر و بهتر و بی گفتگو بگذرد چون هر چه هم گفتگو
بکنید مطلبی که بکار نان بخورد یعنی بکار معلوماتت
بخورد معلوم نخواهد شد. همین است که مطالعه شده است
و بنده يك کله دیگر هم می گویم و آن این است که
این راهی را که امروز متخصص آمده است و پسندیده
است این راه صحبت امروز و دیروز نیست. این همان
راهی است که مرحوم صنیع الدوله جان خودش را روی
اینراه گذاشت.

بعضی از نمایندگان - مذاکرات کافی است.

(بعضی گفتند کافی نیست)

آقا سید یعقوب - بنده با کفایت مذاکرات مخالفم

رئیس - بفرمائید

آقا سید یعقوب - آقای وزیر فواید عامه شیخ الوزراء

هستند و در اینجا نسبت بوکلا خیلی بی مرحمتی کردند
ولی بنده در اقلیت خودم دفاع میکنم بر علم شما افزوده
نشود نشود ولی بر علم ما افزوده می شود. حالا شما میفرمائید
در کمیسسیون چیزی بر علم ما افزوده نمی شود میشود...
وزیر فواید عامه - ایشان خودشان فرمودند. بنده
عرض نکردم.

آقا سید یعقوب - حالا شما بيك مقامی رسیده اید

که غیر از بنده هستید ولی بنده بشرم و روز بروز در مقام زنی هستم اما راجع باین مسائل که آقای مدرس در اینجا اظهار کردند خود روح اکثریت تصدیق کند که جوابهای آقای وزیر فواید عامه کافی نبود. آقای مدرس اظهار کردند این لایحه دارای پنج ماده است چهار ماده اش را مطرح کنید و يك ماده اش که خیلی قابل اهمیت است آن ماده اش را بیاورید بکمسیون و در اینجا همان دلائلی که بر علم شما نخواهد افزود در کمسیون بودجه و فواید عامه برای ما بیان کنید و بنده از آقایان وزراء و اکثریت مجلس تقاضا میکنم که موافقت کنند برود بکمسیون و در اینجا يك نظر بانی در آن بشود بعد بیاید بمجلس و بگذرد.

رئیس - رای گرفته میشود بکفایت مذاکرات آقایانی که مذاکرات را کافی میدانند قیام فرمائید.
(اغلب قیام نمودند)

رئیس - اکثریت است رای گرفته میشود بفوریت قسم دوم با اوراق آقایانی که فوریت قسم دوم را تصویب میکنند ورقه سفید و الا ورقه کبود خواهند داد
(اخذ و استخراج آراء بعمل آمده نتیجه بقرار ذیل حاصل شد)

ورقه سفید علامت قبول ۶۹ ورقه کبود علامت رد ۴

رئیس - عده حاضر صد و پنج با نصد و نه رای تصویب شد آقایان موافقت چند دقیقه تنفس شود.

بعضی از نمایندگان - صحیح است
(در این موقع جلسه برای تنفس تعطیل و بفاصله نیم ساعت مجدداً تشکیل گردید)

رئیس - کلیات لایحه راه آهن مطرح است. آقای شریعت زاده
شریعت زاده - بنده موافقم

که برود زندگی کند. پولی که در دست ملت ایران است نامحدود نیست، ما نمیتوانیم بگوئیم که پول این ملت نامحدود است و از او هر چه بگیریم باز يك پولی جای آن میگذازد، البته هر قدر از این پولی که در جریان است ما از او بگیریم البته قدرت تجارت او و راه معاش او کم میشود اگر کم گرفتیم راه معاشش کمتر میشود و اگر همه اش را گرفتیم بکلی مسدود میشود بنا بر این یکی از چیزهایی که بنده خیلی خوب میدانم که راه آهن زودتر ایجاد شود این است که پولیکه از ملت میگیریم از طریق دیگری بکار بیفتد و راه معاش او مسدود نشود یعنی این پول در داخله مملکت بجریان بیفتد که اقلاً اگر از این راه نمیتواند استفاده کند از راه دیگری از آن استفاده کند و این پول از جریان نیفتد و محجر نشود ایجاد راه آهن خیلی خیلی خوبست ولی دو راه دارد اگر ما از راه صحیح برویم به بهشت وارد میشویم و اگر از راه غلط برویم داخل در جهنم میشویم، مقصودم از راه نقشه راه نیست همانطور که آقای وزیر فواید عامه فرمودند بنده هیچ تخصصی در این کار ندارم که تعیین کنم راه آهن از کجا شروع شود ممکن است همانطور هم که آقای وزیر فواید عامه فرمودند اگر ده روز هم در کمسیون فواید عامه بنشینیم نه چیزی از عقاید ایشان کم میشود و نه چیزی بر معلومات بنده افزوده میشود زیرا در ده روز نمیشود آنچههایی را که باید بفهمیم بفهمیم، اگر ما بخواهیم تشخیص خط آهن را بدهیم باید نگاه کنیم باحصائیه های کمرکی که واردات و صادرات ما از چه محلی بیشتر است و وسائط نقلیه در چه نقاطی بیشتر انتفاع میبرد خرج راه را هم بسنجیم به تناسب خرج و به تناسب مال التجاره که حمل میشود منافع راه آهن را درک کنیم ولی چون اینمسئله در ده روز و یکماه و چهل روز هم شاید برای ما ممکن نباشد این است که من نظری در خط راه آهن ندارم و البته منکر این هم نیستم که اگر ما يك مطالعاتی بکنیم و تحقیقاتی بنمائیم و از متخصص

يك چیزهایی بفهمیم بهتر است و این امر محل تردید نیست زیرا کسی که خودش چیزی نمیداند وقتی که متخصص دلیلی اقامه کرد پس از استماع دلیل میتواند قضاوت کند که صحیح است یا نیست، خیلی هم نمیتوانیم بگوئیم عاری هستیم که اگر يك متخصصی آمد و با ادله و برهان ثابت کرد که کدام خط بهتر است ما متقاعد نشویم و اگر يك دلائلی هم داشته باشیم اظهار نکنیم، بنده معتقدم که ما باید يك کاری بکنیم که بتوانیم راه آهن بسازیم، باز هم عرض میکنم ایجاد راه آهن در نظر بنده خیلی اهمیت دارد و در هر نقطه مملکت راه آهن ایجاد واحداث شود خیلی مفید است و آقای رئیس الوزراء در موقعی که کابینه چهارم را میخواستند تشکیل بدهند يك روز مخصوصاً با بنده همین مذاکره را میفرمودند واقعا یکی از چیزهایی که لازم است برای این مملکت راه آهن است و فائده خیلی مهمی دارد ولی البته طرز پیدا کردن سرمایه برای ساختن راه آهن بیشتر از خود راه آهن اهمیت دارد برای اینکه اگر ما سرمایه برای راه آهن نداشته باشیم مسلماً نمیتوانیم راه آهن بسازیم. خذ الغایات و اترك المبادئ ما باید نتیجه را به بینیم حالا ما از این راه میخواهیم بسازیم یا از آن راه میخواهیم بسازیم اینها يك چیزهایی است که پیشنهاد میشود و نسبت ببعضی از آنها ایراد گرفته میشود و بعضی ها را تصویب میکنیم ولی حالا باید دید که ما بچه وسیله راه آهن میتوانیم بسازیم، البته این پولیکه برای مخارج راه آهن گرفته میشود وقتی که خرج بشود يك قسمتی از آن فقط در خود مملکت خرج میشود فرض فرمائید راه آهن صد و پنجاه میلیون که خرج داشته باشد (من باب مثل عرض میکنم در عدد اشکالی نیست) پنجاه میلیون در داخله مملکت خرج میشود صد میلیون در خارج از مملکت و بیشتر این پول را باید بدهیم مصالح راه آهن را بخریم...

بعضی از نمایندگان - برعکس است

دکتر مصدق - برعکس باشد فرق نمیکند نصفش در داخله نصفش در خارجه حالا این موضوع چیزی نیست البته اگر يك صورتی تهیه میشد قطعاً ما بهتر میتوانستیم قضاوت بکنیم ولی چون صورت تهیه نشده ما هرچه بگوئیم نظریست ' يك کسی میگوید نصف در داخل خرج میشود يك کسی میگوید کمتر در داخل خرج میشود نصف هم در داخل خرج کنیم علی ای حال بطور تقریب يك مبلغ مهمی از عایدات مملکت ما بخارج میرود و مدت ده سال (این هم بنظر خود بنده شاید بنده در مدتش هم اشتباه بکنم) یا هشت سال یا ده سال این پول برای ما یعنی ملت ایران بدون نتیجه میماند یعنی ناره راه آهن ما افتتاح شود لا اقل ده سال هشت سال طول میکشد و در ظرف این هشت سال و ده سال این پولی که این ملت میدهد بکلی بلا نتیجه میماند و حالا اگر بعد از ده سال هم که راه آهن افتتاح شد و دائر شد باز محل تردید است که تا چند سال بعد تا نیم قرن بعد تا چهل سال سی سال بعد ملت بتواند از این پولی که خرج شده است استفاده بکند یعنی ضرر نداشته باشد و مطابق پولی که خرج کرده استفاده داشته باشد و اگر ما میخواهیم حقیقه این مسئله را بفهمیم در ایران يك قسمت راه آهن ایجاد شده که راه آهن جلفا و تبریز است اگر دولت يك نظریاتی داشت و مراجعه میکرد براه آهن جلفا و تبریز و بخارجی که در آنجا شده و بعایداتی که راه آهن جلفا و تبریز بدولت میدهد و نسبت به مرمت و تعمیراتی که امروز راه آهن جلفا و تبریز دارد آنوقت حقیقت معلوم می شد که اگر ما در ایران راه آهن بکشیم از روز افتتاح تا چه مدت راه آهن ما میتواند مورد نتیجه واقع شود زیرا آن اوقات که خود بنده در آذربایجان بودم همین راه آهن جلفا و تبریز محتاج بيك مخارج خیلی زیادی بود که ترسناکی متخصص آنجا میگفت که پانصد هزار تومان برای تعمیر این راه آهن لازم است چون آن چوبهائی که زیر راه آهن میگذارند و تراور میگویند اینها در این مدت زیاد خراب و فاسد

دولت هم کم میشود بنده تصور میکنم که اگر ما این عایداتی را که الان داریم خرج يك کار های دیگری بکنیم که مردم يك استعدادی پیدا بکنند برای تأمین مخارج همین راه آهن هم بهتر باشد بنده آنچه که اطلاع دارم و تحقیقات کردم اگر ما ده میلیون خرج قند سازی بکنیم در ظرف دو الی سه سال از این ده میلیون فوق العاده استفاده میکنیم و اگر ما بتوانیم ده تا کار خانه قند سازی در ایران تهیه بکنیم در ظرف دوسه سال میتوانیم احتیاجات خودمانرا از ممالك خارج رفع کنیم و سالی بیست و دو میلیون که چهل و چهار کرور باشد قند نخریم و اگر مادر مملکت چهل و چهار کرور حاصل قند داشته باشیم قهرأ چون چهل و چهار کرور بخارج نبرود ملت يك استعدادی پیدا میکند که این پولی که الان گرفته میشود تا ده سال خرج راه آهن بکنیم و هیچ بملت نرسد و بالاخره این پولی که مایه دست مردم است و باید کاسبی بکنند بکلی از دستشان بگیریم و اگر این پول را از دستشان گرفتیم بنده واقعاً میخواهم به بینم که این ملت بعد چطور میتواند زندگی بکند؟ ساختن راه آهن ما در ابتدا مثل يك کسی است که بخواد بکخانه بسازد البته هیچکس در بادی امر نمیکوید که ساختن خانه بد است هر کس خانه ساخت البته از کرایه خانه راحت میشود از آسیاب کشی راحت میشود و اگر در خانه خودش بنشیند البته بهتر است از اینکه اجاره دار باشد اما وقتی علم اقتصاد را در نظر نگرفت و شروع بساختن خانه کرد بعد دید که عایداتی ندارد و با نبودن عایدات نمیتواند بکخانه بسازد ناچار است که نیمه کاره واگذار بکند بيك کسی که بتواند آنخانه را تمام کند پس راه آهن هم همینطور است اگر ما يك ملتی داشته باشیم که استعداد این را داشته باشد که هر سال ده میلیون بدهد مسلماً باخر خواهد رسید و این اقتضای بزرگ برای آن شخص بزرگی که این لایحه را آورده است

نیست پول دولت مال ملت است پول ملت مال دولت
اگر ملت استعداد و قدرت پیدا کرد بیشتر مالیات میدهد
ولی اگر استعداد نداشت از ده و بران که ستاند خراج
بنده تصور میکنم قبلاً باید کاری کرد که ملت استعداد
پیدا کند با وضعیات امروزی ما اگر شما بتعمرفه گمرکی
ملاحظه بفرمائید می بینید که خرید مابیشتر از فروش
ماست البته بنده نمیخواهم روی اصل اینکه (موازنه
تجارتی يك اصل مسامی است) چیزی عرض کنم ولی
بنده می بینم که آن دولتی که موازنه تجارتن دارد با
وارداتش کمتر از صادراتش است مثل امریکا از هر دولتی
متمول تر است هر دولتی که موازنه تجارتن ندارد با صادراتش
کمتر از وارداتش است بهمان اندازه فقیرتر است. بنده
نگاه می کنم می بینم ملت ایران هیچ متاعی که بتوانیم
معین کنیم که بخارج میرود ندارد فقط يك تریاک در
این مملکت است که آنهم در نخت يك اصولی دارد
محدود میشود صادرات مملکت ما تریاک و از قبیل
تریاک و این چیزها است ولی ما باید يك چیزهای دیگر
از قبیل نفت و قند بمملکت وارد کنیم پس بنابراین
اگر ما آمدم آن سرمایه ملی و آن مایه دست ملت را
يك خیالی که چهل سال دیگر استفاده میکنیم آرز
گرفتم و يك راهی انداختیم و در بیابان زنك زد و خراب
شد بالاخره این فایده ندارد پس بنده عقیده ام این است
و همان طور که عرض کردم باره آن کاملاً موافقم با
این خط هم بهیچوجه مخالفتی ندارم و نظر دولت را خیلی
خوب میدانم صلاح مملکت را هم دولت هیچوقت
از دست نمی دهد ولی فقط بنده نظرم این است
که اگر ما يك پولی فرضاً پنج هزار تومان امروز خرج
کنیم سه سال دیگر فایده ببریم این بهتر است تا اینکه
امروز يك پولی خرج کنیم و پنجاه سال دیگر فایده اش
احتمالی باشد بنده چون تصور می کنم هر کس بخواند
وظیفه نمایندگی خودش را انجام بدهد اگر در خیر
جامعه و خیر دولت چیزی بداند باید عرض کند و

اینکه اگر هیئت دولت هم افتخاری دارد هیئت دولت
برگزیده همان پادشاه و همان مملکت است در ضمن
فرمایشات آقای مصدق السلطنه بنده خیلی سعی کردم که
درست باصل موضوع ایراد ایشان بر بخورم ولی باید
اقرار بکنم که خیلی برایم مشکل بود و چون جواب
دادن بيك چیزی که انسان آنرا کاملاً نتوانسته است درك
بکند خیلی مشکل خواهد بود باین ملاحظه آقایان را
متوجه می کنم باینکه سعی میکنم همینقدر قسمتی را که
توانستم یادداشت بکنم و ملتفت شوم جواب آنها را عرض
میکنم اولاً ایشان میفرمایند: با راه آهن مخالف نیستند
خوب می دانند، مفید می دانند، و حتی همین خطی هم که
تشخیص شده بعقیده ایشان خط بدی نیست و خوبست
پس در این قسمت که البته با نظریه دولتی که این لایحه
را پیشنهاد کرده است هیچ نوع مغایرتی نیست میفرمایند
که باید دید ملت استعداد اینکه خرج آنرا بدهد دارد یا
نه این يك قسمت از فرمایشاتشان بود و بعقیده خودشان
(آن اندازه که بنده توانستم استنباط کنم) جواب این
سؤال مقدر منی است و معتقدند که این استعداد را
ملت ندارد بعد در ضمن اشاره فرمودند باین که
اگر ما يك کارهای دیگری غیر از راه آهن بکنیم
مثلاً اگر با این وجوه موجوده کارخانه قند سازی بسازیم
از نقطه نظر اقتصاد بیشتر صرفه دارد برای اینکه يك
قندی در داخله مملکت خودمان تولید میکنیم که آن قند
ما را مستغنی می کند از اینکه مبلغ زیادی در سال قند
از خارج بخریم باید اینطور استنتاج کنیم از این
فرمایشات که در نظر ایشان ساختن کارخانه قند سازی
مقدم بر ساختن راه آهن است این مطلب خودش تا
اندازه بنظر بنده با قسمت اول فرمایشاتی که فرمودند
متناقض است برای اینکه اول تصدیق کردند لزوم و
وجوب راه آهن را در مملکت

دکتر مصدق پسر طبری که بتوانیم

وزیر مالیه -- در قسمت نان اساساً بنده بدلالی که
بعد عرض میکنم معتقد هستم اینطوریکه می فرمایند که
ما يك صرفه حقیقی از نقطه نظر عمل و واقعیات (نه
اعداد) میبریم اینطور نیست یعنی امروز اگر نگاه کنیم
بعد از واردات مملکت خودمان از حیث قند و فرض
کنیم که اگر کارخانجات داشته باشیم و این قند را تهیه
کنیم آن عدد از واردات ما خارج میشود؟ این يك عددی
است و این در موقع عمل از واردات ما کسر نمی شود. چرا
نمیشود؟ بهمان دلالی که خود بنده و حضرات عالی و همه آقایان
و قاطبه اهالی مملکت معتقدند که راه آهن لازم است
بجهت اینکه هر چه زری لازم و ملزومش داشتن وسایل
حمل و نقل است امروز در مملکت مانده این است که
تروت نیست اگر ما فقیریم اگر ما امروز يك مملکتی هستیم
که آن توانائی را از نقطه نظر اقتصاد نداریم برای چیست؟
برای این است که ما ترونهای طبیعی در مملکت نداریم؟
اینطور نیست ترونهای طبیعی در مملکت ما
زیاد است. برای این است که وسایل و بلدیت تولید
يك ترونهای مصنوعی را نداریم؟ خیر. برای اینکه ممکن است
خودمان بلدیت داشته باشیم. اگر هم نداشته باشیم معلم می آوریم
یاد میگیریم. تمام اینها برای این است که وسایل حمل و
نقل نداریم آن استعدادی که میفرمائید اول باید در ملت
تولید کرد راهش چیست؟ يك موضوع کلی را که فقط
نباید گفت و رویش ماند ۱ سالهای سال است. نمیخواهم
عرض کنم قرنها است سالها است که ما میشنویم که باید
استعداد و تروت مملکت را زیاد کرد راهش چیست؟
چه جور باید زیاد کنیم؟ امروز زمین حاصلخیز نداریم؟
داریم. توی مملکت خودمان در داخله مملکت خودمان.
بزرگترین معادن لفظ را نداریم؟ داریم و آنوقت در طهران
یادر عراق یادر قزوین قیمت بزرگ را ملاحظه بفرمائید
به بینید چه قیمتی دارد! شما برای اینکه بتوانید کارخانه
تهیه کنید و بتوانید روبه اندوژی Induatric

و روی به صنعت بروید در این مملکت آبار اراضی غیر از بن است که ماشین آلات باید داشته باشید! غیر از این است که باید سوخت داشته باشید! خوب این سوخت را خودتان در مملکت دارید ولی صرفه برایتان نمیکند ماشین آلات نمی توانید بیاورید. کارخانه نمیتوانید بیاورید برای چه وسایل نقلیه ندارید پس این استعداد را از چه راه باید درست کرد به گفتن وینت و به آرزو بالاخره درست نمی شود! قند سازی مگر سابقاً يك کارخانه بود که نظارش هم این بود که قند سازی اگر میکنند بقدر احتیاجات يك ایالتی یا يك شهری بسازد تا بعد به بیند توسعه میتواند پیدا کند یا نه. چرا خواهید؟ بواسطه نبودن وسایل حمل و نقل. برای اینکه تمام چغندری که باید بکارخانه برود در يك حدود دو فرسخی و سه فرسخی و چهار فرسخی که نمیشود درست کرد و بالاخره باید توانست از اقصی بلاد و نقاط يك مملکتی وسایل و لوازم يك کاری را بسهولت و ترتیب ارزاق و نرخ ارزان که فایده بکنند و ضرر نکنند حمل و نقل بکنند. این بچه وسیله میشود؟ دیدیم با شتر نشد. با قاطر نشد. با الاغ نشد. اگر با این ها شدن بود ما حالا باین روز نبودیم - اما اتوبوس و راه شوسه - می بینیم آههه نمیشود زیرا کران است - پس فقط وسیله اینکه ما بتوانیم از روی منطق و تجربه و با مقایسه باوضاع و احوال نقاط دیگر دنیا که بهمین روزهای ما مبتلا بودند و تاریخ ما نشان میدهد و يك وسایلی اتخاذ کردند که بموجب آن وسایل از گرفتاریها خلاص شدند میگوئیم ما هم راه میخواهیم. آههه راه آههه میخواهیم نه راه دیگر که ارزان و سریع بتوانیم از تمام نقاط مملکت حمل و نقل کنیم و در ضمن هم وسائل حمل و نقل برای ثروتهای ارضی و فلاحی که فعلاً داریم تولید بکنیم و از ثروتهای زیر زمینی خودمان هم بتوانیم از روی حساب (نه آرزو) استفاده کنیم راه آههه را اگر از نقطه نظر مؤسسه تجاری بخوانید نگاه کنید یعنی نگاه کنید به بینید این راه آههه را که امروز

مهم این مملکت و همین طور در ایالات مرکزی و شمالی و بعد هم انشاء الله در تمام نقاط مملکت عبور کند در آنجاها تولید آبادی میکنند - این آبادی و این ثروت غیر مستقیم که بواسطه وجود راه آهن تولید میشود این همان استعدادی است که شما میخواهید. شما میفرمائید ما چکار کنیم؟ میفرمائید راه آههه که خودتان تصدیق دارید منتهی تویش يك (اما) میگذارید این راه آهن را بگذاریم کنار و بیائیم پولهائی که داریم خرج کنیم و کارخانه قند سازی درست کنیم؟ فردا که قند درست کردیم این قند را چه جور ببریم به مشهد که رقابت بکند با قند روس یا جای دیگر که در آنجا وارد میشود؟ یا چه جور این قند را ببریم بخوزستان؟ میفرمائید در نقاط مختلفه بسازیم؟ هر قدر ما بخوایم در نقاط مختلفه بسازیم باز این نتیجه حاصل نخواهد شد بعلاوه آنوقت فقط ما میتوانیم يك کارخانه بسازیم که قند درست کند. از قند درست کردن که مملکت درست نمی شود - بنده کاملاً موافقم که اهالی این مملکت قند نخورند. این را شما بگوئید. برای چه ما باین فلاکت باید سالی بیست میلیون قند بخوریم؟ قند نخوریم. ملاحظه بفرمائید همین مالیات انحصار در موقعی که مذاکره شد در مجلس گفته میشد که ممکن است این حق الورود مصرف قند اینجارا کم کند. مراجعه کنید باحصائیه کمرك به بینید هیچ کم کرده؟ کم نکرده و این دلیل بر این است که بنده میخواهم عرض کنم راه کار را از جای دیگر باید پیدا کرد. باید فکر کرد و آن چیزیکه بنظر شما زائد است راهش را پیدا کرد و جلوگیری کرد. اینها را که عرض میکنم نباید تصور بفرمائید که من مخالف کارخانه قند سازی هستم. خیر از جمله واجبات است هر وقت توانستیم بکنیم ولی میخواهم عرض کنم که حقاً و منطقیاً نمیشود گفت راه آهن را باید گذاشت زمین و کارخانه قند سازی ساخت. این را نمیشود گفت. این را نباید گفت.

ملاحظه بفرمائید. این مالیات انحصار که هست (راجع بيك قسمت از فرمایشات آقا است) حالا چند سال است در جریان است؟ ملاحظه بفرمائید احصائیه را هیچ وقت کسر نکرده آقا میفرمایند این ممکن است در آتیه کسر بکند و ضرر بعایدات دیگر بزند - خودتان باید تصدیق کنید که در سیاست اداره يك مملکت خواه این اداره از نظر سیاسی و اداری مملکت باشد خواه از نقطه نظر اقتصادی باشد هیچ وقت با هیچ دواي مؤثری اگر شما يك دوا را در نظر بگیرید امید شفای عاجل نمیتوان داشت. همیشه باید طرق را مختلف گرفت. باید افکار متعدد و مختلف را با هم تطبیق کرد برای گرفتن نتیجه. در عین اینکه آقا موافقت بفرمایند لایحه راه آهن بگذرد و از دو طرف شروع کنند بعمل باید موافقت بفرمایند که فلان لایحه دیگری که مطرح است از قبیل لایحه نجمی که ممکن است آههه يك قسمت از این دردها را دوا بکنند آههه بگذرانند. باید موافقت بفرمایند. كك بکنند راه پیدا کنند - تشریک مساعی کنند با دولت برای اینکه اگر يك مالیاتهای موجوده هست که این مالیاتها زحمت دارد و برای مردم سنگین است و آنها را دچار درد سرمیکند و فقیر میکند این مالیاتها اصلاح شود و مبدل شود بمالیاتهای دیگری که این زحمت و دردسرها را نداشته باشد - وقتی این چند مسئله مختلف را با هم تطبیق فرمودند آنوقت ملاحظه خواهند فرمود که رکن اصلی تولید استعداد در مملکت راه آهن باید باشد و راه آهن خواهد بود. این مسائل هم در اطراف كك میکنند و امیدوارم که انشاء الله همانطور که تا حالا دیدیم محل عوائد مان کسر نشده و بلکه زیاد شده راه عواید دیگری هم پیدا شود و راه آهن ما را به منزل رسانیم. انشاء الله خواهیم رساند و از آن طریقی هم خواهیم رساند که به بهشت برویم.

رئیس - آقای ارباب مخالفید؟

ارباب کیخسرو و شایسته بلی بنده برای هر دو فوریتش رای داده و تبریک هم میگویم باین دولت که این پیشنهاد را کرده است البته يك مقام محترمی مقدم بوده اند ولی دولتی هم که تعقیب میکنند آن نظر را قابل تشکر و تبریک است مخالفت بنده از نقطه نظر چیزهایی که گفته شد نیست برای اینکه معتقدم همانطوریکه آقای وزیر مالیه فرمودند بالاخره بی راه کسی بمنزل نمیرسد و باید راه آهن یکی از وسایل حمل و نقل باشد تا مردم بتوانند برای خودشان تولید ثروت کنند. مخالفت بنده در واقع بعنوان يك توضیحاتی است که میخواهم فکر مجلس بازر شود برای قسمتهایی که پیش میآید اینجا در نقشه که دولت داده است که يك خط مشخص معینی را گرفته است که فقط آن يك نقشه است ولی در پیشنهاد دولت هیچ معین نیست که چند فرسخ است؟ خرجش چه میشود؟ پولش را از کجا می آورند؟ بنده در این قسمت ها توضیح می خواهم. در این کتابچه که در خود وزارت فواید عامه تدوین شده حداقل خرج را فرسخی سیصد هزار تومان برآورد کرده است و با این برآوردیکه در این مملکت شده است ما باید بدانیم این چند فرسخ را است؟ اگر در اینجا اشتباه کرده اند در توضیح رفع اشتباه میشود و اگر صحیحاً نوشته اند معین بفرمایند این نقشه که کشیده اند چند فرسخ است و معین کنند مبلغ آن چیست و این پول را از کجا خواهند داد؟ در اینجا در نقشه معین کرده اند از بندر جز به استرآباد و شاهرود و سمنان و دامغان و طهران و آنوقت از طهران دو خط بهمندان برده اند یکی از راه قزوین و یکی مستقیماً از همدان آورده اند به روجرد و بخرن و دزفول و شوش و راهواز و محمره بنده متأسفانه نمیدانم این چند فرسخ است ولی البته وقتی که رای میدم باید بدانم که دولت پول آن و برای خرج آن چه در نظر گرفته است. اینجا در ماده دوم این لایحه که دولت پیشنهاد کرده است قدری پیچیدگی بنظر بنده می آید

وزیر فواید عامه - به بخشید ارباب کیخسرو برای این سوالات جواب تحقیقی خیلی مشکل است. جواب تحقیقی وقتی میشود داد که راه را ساخته باشند و صورت حسابش را هم بگذارند بپهلوی شما تا معلوم شود ولی اجلاً عرض می کنم البته وقتی که يك همچو کاری انسان میکند باید پیش بینی کرده باشد اطرافش را هم دیده باشد این راهی که ما میخواهیم بسازیم یعنی دولت ایران میخواهد بسازد باختلاف خطوط فرعیه یک قدری فرق میکند ولی این چیزیکه بنده اینجا میگویم از همه بیشترش است که اگر ما مجبور شدیم آن طریق را بگیریم از دزفول عبور میکند به طرف خرم آباد. دوراه يك راهش از خرم آباد میآید و يك راه دیگرش را هم در نظر گرفته ایم و برآورد شده که از کنار رودخانه آب دز می آید. اگر راه خرم آباد را اختیار کردیم يك قدری گران تر تمام میشود ولی اگر راه آبدز را اختیار کردیم يك قدری ارزانتر میشود و حالا کدام یکی را اختیار کنیم بنده عقیده ام اینست که آبدز را اختیار کنیم بهتر است. بعدم بین همدان و طهران يك نظری هست و آن نظر در کوه آره است همچو در نظر گرفته شده است که از همدان مایبائیم بقزوین ولی این کوه آره يك باری شده است بردل ما که بختمل سعی کنیم که دوره کوه آره بگردیم. این قسمتها البته يك تفاوتی در کار می آورد لیکن آنچه مسلم گرفته ایم آنهم نه بطوریکه دست باین را گرفته باشیم خیر دست بالا را گرفته ایم هزار و شصت و هفتاد کیلومتر میشود که تقریباً صد و شصت فرسخ است و هفتاد و دو میلیون هم خرج خواهد داشت حالا این هفتاد و دو میلیون را خواهند فرمود از کجا میآوریم. راست است از کجا میآوریم. ماسالی شش میلیون تخمین می کنیم که عایدات قند و شکر باشد. تقریباً ده میلیون هم امروز موجود داریم درست بنده نمیدانم شاید هم نه میلیون باشد بعضی از نمایندگان - چهارده میلیون. وزیر فواید عامه - تقریباً ده میلیون ما موجود داریم چهار تا و نصفش را در عرض چهار سال پنج سال میگذاریم

برای آهن آب کافی پس عجله یکساله حساب میکنیم حالا همه اش را پای این ده میلیون حساب نمیکیم. اینجا ما شش میلیون پنج میلیون و نیم پول داریم در ده سال که ما این راه آهن را بسازیم ده تا شش میلیون هم که ما تخمین کنیم داشته باشیم میشود شصت میلیون شش میلیون هم حالا داریم این شصت و شش میلیون میشود. ما داشتیم اینجا هفتاد و دو میلیون. اولاً این هفتاد و دو میلیون بر حسب تخمین یک قدری زیاد حساب شده زیاد هم حساب نشده باشد بختمل بعضی صرفه جوئیهای دیگر ممکن است داشته باشیم و بالاخره ممکن هم هست در ظرف بازده سال بسازیم آبه نازل نشده است در ده سال بسازیم - اما این وسائلی که فرمودند از خارج و داخل چه میآوریم. این کوره آهنی که ما میسازیم بعد از سال سوم و چهارم تا سال پنجم يك مصالحی ما خواهد داد که بکار راه آهن بخورد و یکمقداری هم مصالح دیگر از چوب و کج و مصالح پل سازی و چیزهای دیگر هم هست که اینها در داخله ما پیدا میشود ولی يك چیزهایی هم هست که در داخله ما پیدا نمیشود و باید از خارج آورد. و این که اینجا نوشته شده است که بعضی چیزها را در داخله تهیه مینمایند فقط راجع مصالح کار است و این مصالح را هم امروز نمیشود تخمین کرد که واقعا چه چیزهایش را از خارج میآوریم مثلاً کارخانه سیمان سازی هم ما خیال داریم بسازیم. حالا این سیمان به اول کار راه آهن ما برسد یا نرسد اینها چیزهایی است که امروز نمیشود تخمین کرد. اما آمدیم در این که حالا آقایان خواهند گفت چرا در ده سال؟ چرا این را ما طول میدهیم؟ البته ما میتوانیم این راه آهن را در ظرف پنج شش سال بسازیم و هر قدر ما این را زودتر بسازیم منافع غیر مستقیمش برای ما بیشتر است خیلی بیشتر است و این منافع غیر مستقیم را بعد ما می سنجمیم اگر صلاح شد ممکن است ما با کارخانهایی که ما مصالحی که در مملکت خودمان ممکن نیست بسازیم بدهند مثل

(بشرح سابق خوانده شد)

رئیس - آقای مهدوی

آقای رضا مهدوی - موافقم

رئیس - آقای شیروانی

شیروانی - مخالفم: چون مطابق سابقه يك قسمتی ممکن است در ماده اول در کلیات حرف زد مخصوصاً با آن جمله که آقای وزیر محترم فوائد عامه فرمودند تغییری در وضعیت پیدا نمی کنند ولی بنده برای درج در این اوراق (اشاره بطرف تند نویسان) تاریخ باید عریض خودم را عرض کنم و بوظیفه نمایندگی خودم هم عمل کنم و البته رای اکثریت مجلس هم مقدس است و میگذرد. يك تمجید هائی در خوبی راه آهن و دولت و تصدیق عملیاتی که شده است فرمودند (بنده هم بادوات فعلی موافقم) و البته همینطور که قبلاً عرض کردم موافقم يك لایحه خوب حیاتی را آورده اند بگذرانند فقط يك مسائل نظری است که اشخاص حق دارند (و فلسفه حکومت شوروی هم همین است) که در مسائل نظری عقاید خودشان را بگویند - اگر چه در یکی از جراید بقلم یکی از رؤسای وزارت فوائد عامه یک قدری خواسته بودند این حق را از وکلاء سلب کنند و يك قدری هم ما را مسخره کرده بود معیناً مانعی نخواهد بود که ما عریض خودمان را عرض کنیم زیرا سانسور هم اجازه نمیدهد که ما عقاید خودمان را در جرائد بنویسیم.

آقای سعید یعقوب - چون موافق دولت هستی عیب ندارد

شیروانی - اولاً همه آقایان در نظر دارند که ما بکنفر

متخصص (بیشتر هم از نقاط نظر سیاسی) امریکائی انتخاب کردیم و بموجب یکماده قانون همانطور که عرض کردم يك سال پیش مجلس شورای ملی رأی داده است که این متخصص بیاید نقشه را رسم بکنند و بعد از روی عقیده آن متخصص ما رأی بدهیم. وقتی که نظر

متخصص دخیل میشود ولو اینکه آقای وزیر فوائد عامه شخصاً مدعی باشند که متخصص ولی بنده اینطور تصور میکنم که هیچکدام از ما متخصص نیستیم پس عقاید و نظریاتی را که اظهار میکنیم مساوی خواهد بود یعنی نه آقای وزیر فوائد عامه و رفقا شان در فن راه آهن تخصص دارند و نه ما و البته حرفهائی هم که در اینجا زده میشود از روی اطلاعات و از روی چیزهائی است که در کتابها نوشته شده و بالاخره از روی يك مطالعاتی است از روی فن نیست و لایحه هم از روی فن تهیه نشده بجهت اینکه امضای متخصص که بموجب این ماده قانونی که بنده آن میخوانم و باید پای اینورقه باشد امضای او را پای این لایحه ما نمی بینیم. در ماده اول لایحه ای که در بیستم بهمن ماه گذرانندیم اینطور تصریح دارد: مجلس شورای ملی ساختن خطوط آهن اصلی و مهمه مملکت را بدولت اجازه میدهد. اینجا اجازه را گرفته اند (اجازه اینکه برویم به بینیم کدام راه بهتر است) این اجازه را دارند و محتاج باینکه يك لایحه جدیدی بیاورند بمجلس و يك اجازه جدیدی بگیرند نیست. بروند به بینند اگر حقیقه راه محمره انطباق است آرا انتخاب کنند بیاورند و ما رأی بدهیم و بعد هم برای اینکه ما راه انطباق را از روی تخصص بفهمیم کدام است مجلس شورای ملی یکجمله دیگر بر ما رأی داد که اضافه شود و آن این است (دولت مکلف است پس از جلب متخصصین لازم و مطالعات کافی در فوائد اقتصادی و سیاسی و نظامی يك یا چند خط عمده که ساختن آنها را مقدم بر خطوط دیگر میداند نتیجه را به مجلس شورای ملی عرضه و تصویب مجلس را در انتخاب آنخط تحصیل مینماید) در اینجا مخصوصاً تصریح شده که مطالعات اقتصادی و سیاسی و نظامی در آن خطی که میخواهند بکشند بشود بعد بیایند و از مجلس اجازه امتداد آنخط را بگیرند. اگر چه اساساً نظر باهمیت موضوع راه آهن آقایان نمایندگان میدانند که قانون اساسی هم مخصوصاً این

حق را به مجلس شورای ملی داده است و ما حق داریم که اگر يك نقشه را هم دولت وقت یا هر دولتی تشخص بدهد که باید بفلان نقطه برود ما از نقطه نظر مصالح و سیاست مملکت حق داریم اجازه ندهیم معیناً لا اقل از اصول قانون اساسی نازل میکنیم و میائیم بان ماده فنی و لا اقل خوب بود وزراء عظام این ماده فنی را در نظر میگردانند و بر طبق آن لایحه بمجلس میآورند. همانطور که عرض کردم وقتی که نظر متخصص فنی را ما کنار گذاشتیم و نظریات و تجربه خودمان را مورد مذاکره قرار دادیم آنوقت در نظریات فنی که بنده حالا عرض میکنم اگر بین آقایان موافقین و وزراء وجدانا و انصافاً کسی پیدا شد که این عریض بنده را تکذیب یا یکی از آنها را رد کند بنده از عریض خودم عدول میکنم. این را هم قبلاً خدمت آقایان عرض کنم که ما باید در انشاء خط آهن چند نکته اصلی را دقت کنیم که اینها ربطی بمسائل فنی و مهندسی ندارد یکی کم خرجی راه آهن یعنی برای اینکه راه آهن ما خرجش کم بشود باید وضعیت جغرافیائی و موقع طبیعی هر نقطه را در نظر بگیریم و رأی بدهیم ' یکی موقعیت سیاسی مخصوصاً سیاست خارجی آن نقطه را که خط آهن امتداد پیدا میکند و همینطور موقعیت نظامی و یکی کثرت و قلت جمعیت. زیرا بالاخره راه آهن برای افراد بشر کشیده میشود ' مردم يك مملکتی و حتی مردم خارج يك مملکتی باید از راه آهن استفاده کنند یکی استعداد اراضی ' یکی اوضاع اقتصادی هر محلی یکی وضعیت تجارتی هر محلی ' یکی طبیعت و استعداد اخلاقی و اجتماعی هر دسته و طایفه که در کنار راه آهن سکنی میگیرند ' یکی عوامل مولد ثروت یعنی به بینیم در چه نقطه از مملکت و در چه قسمتهائی عوامل مولده ثروت زیاد تر است یکی کیفیت و وضعیت بلاد و قصبات و دهانی که ممکن است در کنار خط آهن واقع شوند یکی هم اتصال دو دریای آزاد مخصوصاً برای مملکت ما و در آخر

ریل و سایر چیزهای دیگر يك قراری بگذاریم که آنها پول خود را نقد و نسیه بگیرند در اینصورت بعد ما میتوانیم تسریع کنیم و عوض ده سال در پنجسال بسازیم. و اینکه میگویم میتوانیم شبیه ندارد همه کارخانها نشنه اند برای اینکه معاملات بکنند بطور نقد و نسیه بلکه زودتر خودشان را خلاص بکنند چیزیکه هم وعده داده اند ما بدهند سخن در این است که ما نخواهیم بکنیم یا بتوانیم و امیدواریم که ما هم خواهیم خواست. حالا من میدانم در سؤالات جنابعالی چیزی بدون جواب مانده است یا خیر؟

لغز از نمایندگان - مذاکرات کافی است

شیروانی - کافی نیست. بنده مخالفم.

رئیس - با کفایت مذاکرات مخالفید؟ بفرمائید

شیروانی - بله عرض کنم با اظهاراتی که وزیر محترم فرمودند در واقع يك رای ده ساله میخواهند از ما بگیرند در این رأی ده ساله بعد از اینکه آقایان رای فوریت دادند خوبست اجازه بدهند بقدر کفایت مذاکرات بشود و شاید يك توضیحات دیگری را که آقای اریاب نپرسیدند بنده بخوام بپرسم و بالاخره بان عجله من میدانم مقصود چیست يك قانون راه آهن را نباید بفاصله یکساعت اینجا آورد و کسی هم حق نداشته باشد حرف بزند و رای بدهند و بروند.

رئیس - رای میگیریم. آقایانیکه مذاکرات را کافی

میدانند قیام فرمایند

(اغلب قیام نمودند)

رئیس - اکثریت است، رای گرفته میشود برای

شور در مواد

آقایانی که تصویب می کنند قیام فرمایند.

(اکثر برخواستند)

رئیس - تصویب شد. ماده اول

در روی این نقشه ملاحظه میفرمائید تا نزدیک ذرفول همه جا راه آهن با کوهها و چپال شاخه مصادف میشود و باید جنگ کند و برود جلو در هر حال یکی از دو طریق را بیشتر نمیتوانند اتخاذ کنند با اینکه مجبورند راه آهن را اینقدر پیچ و خم بدهند تا از ته دره های عمیق بتوانند راه آهن را عبور دهند و بذرفول برسند یکی از ایندو طریق را مجبورند اختیار کنند. اگر قسمت اولی را اتخاذ کنند تقریباً بقدر نصف تفاوت راه خنین تا یکی از بنادر جنوب را همان پیچ و خمها مخارج خواهد داشت و اگر بخواهیم تونل بزیم در اینصورت گمان میکنم خود آقایان تصدیق خواهند فرمود که مخارجش خیلی زیارت خواهد بود از آن چهل فرسخی که میگویند بین خط جنوب و این خط محمره تفاوت هست. اگر آقای وزیر فواید عامه این عرایض بنده را تکذیب بفرمایند بنده بایشان حق نمیدهم ولی اگر همانطوریکه عرض کردم اگر این مسئله در کمیسیون مطرح شود و متخصص فنی در آنجا بیاید و این عرض بنده را تکذیب کند بنده سمعاً و طاعتاً گوش میدهم و قبول میکنم زیرا آن متخصص رفته و از لحاظ تخصصی که دارد مسائل را تحت دقت و مطالعه گرفته است. یکی هم از نظر سیاسی است البته آقایان از بک حیثیت بکطرف قضیه را نگاه میکنند و میگویند این خط خوزستان و لرستان چون اینها قطعاتی است که ما نازه در آنجا ها بک تصرفانی کرده ایم مقتضی است که خط آهن را از این نقاط عبور دهیم و این نقاط را مرکز اتصال بدهیم. این نظر تنها فلسفه ایست که آقایان در نظر میگیرند در صورتیکه وقتی به نقشه ملاحظه کنیم می بینیم باین ترتیب نه عشر مملکت را از راه آهن محروم کرده اند یعنی در ظرف این ده سال که پیش بینی شده ما خیلی که مبتدی باشیم نازه این خطوط را میتوانیم راه آهن بکشیم و آن قسمتهای دیگر مال بعد است و بنده تصور میکنم بعد از چند سال آن قطعات مملکت حالت این قطعات مملکت را پیدا خواهد کرد یعنی کرمان و بزد و اصفهان و این حدود

ملاحظه اقصی طرق بنده برای اینکه اختلاف نظرمان خیلی وسیع نشود و مباحثات طولانی نگردد عرض میکنم در راهی که از بندر جز شروع میشود فقط جزئی اختلافی دارم چرا ما باید از مازندران کرز بزیم و با اینکه مازندران بک خطه زرخیزی است برویم از آن طرف شروع کنیم با اینکه مخارجش هم چندین تفاوت ندارد معذک دور برویم در صورتیکه ما با اشخاصی که مذاکره کردیم عقیده شان این بود که فقط بک میلیون مخارجش زیاد تر میشود و متخصص خودمان هم همینطور تصدیق میکنند. این بک قسمت نظر بنده بود ولی چون این مسئله اینقدر اهمیت ندارد و چون از آن حدود که راه آهن شروع شود تقریباً میتوان گفت که بک قسمت از مازندران هم قهراً استفاده خواهد کرد استرآباد هم همینطور بنده عرض نمیکنم ولی از بندر جز که میآید بطهران و میرود بقزوین و از قزوین بهمدان یا از طهران بهمدان (البته باید دید کدام بک از ایندو خط نزدیکتر و خرجش کمتر است) تا اینجا را بنده کاملاً موافقم و قبل از اینکه این لایحه را بیآورند صحبت این بود که از خنین برود به بروجرد و لرستان. اگر تا خنین هم ببرند باز بنده موافقم اختلاف نظر ما از اینجا شروع میشود و باید دانست اصلح طرق راهی است که از خنین برود محمره یا بنقاطی که بنده عرض میکنم و در نظر دارم و انبساط میدهم. باید دانست که کدام بک از ایندو خط اصلح و انبساط است بنظر بنده اصلح آن است که خطوط جنوب را ما در نظر بیآوریم یکی وضعیت جغرافیائی آنجا است ما میتوانیم مشاهدات خودمان و اشخاصی که در آن حدود رفته اند و اطلاع دارند که یکی هم خود بنده هستم مدرک قرار دهیم و همانطوری که عرض کردم وضعیت طبیعی یکجائی را متخصص باید برود و تشخیص بدهد که مثلاً تونل ذریقی چقدر برای ما تمام میشود. همه ماها مشاهده کرده ایم از خنین تا همدان وضعیت همینطور است و بطوریکه

وضعیت بلوچستان را پیدا خواهد کرد برای اینکه در هر کجا که راه آهن ایجاد میشود آنجا آباد خواهد شد کار و عمل و کارخانه و آبادی و همه چیز آنجا خواهد رفت. بنده برای اینکه حضرتوالا را (اشاره باقایی وزیر مالیه) برای جواب دادن زحمت ندم عرض میکنم آقایان مستحضرنند این نقشه که جلوی ما گذارده اند خطی که از خنین عبور می کند تا بقصبه خرم آباد میرسد که بنده نمیدانم چقدر جمعیت دارد ولی در هر حال تصدیق خواهند کرد که بیش از قم یا کاشان جمعیت ندارد این خطوطیکه در سر راه آهن واقع می شوند تا برسد بذرفول دیگر بک قطعه که ده تا خانه از آن ساخته باشند وجود ندارد و در تمام این قسمت بک مشت ایلات طاعی بودند که در نتیجه قشون آنها هم مضمحل و برباد شده اند که بالاخره بک قسمت از آنها در داخله مملکت و دهات خوزستان با جاهای دیگر سکنی گرفته اند و بک قسمت دیگرشان هم به بین النهرین یا جاهای دیگر رفته اند بطوریکه از خنین تا ذرفول ما اگر در موقع ایجاد راه آهن احتیاج بعمله پیدا کنیم شاید بقدر کفایت ما کارگر و عماله و جمعیت در آنجاها نتوانیم پیدا کنیم و مجبوریم از جاهای دیگر عماله ببریم تا بتوانیم راه آهن را ایجاد کنیم - وقتی که این راه آهن را توی کوه ها پیچ بدهند و از آنرا عبور بدهند بالاخره چه نتیجه خواهیم گرفت در صورتیکه از خنین تا بوشهر بطوریکه بنده و اکثر از آقایان نمایندگان محترم اطلاع دارند تمام راه باستثناء از ایزد خواست تا آباده که بک جلگه کم جمعیتی است در صورتیکه طرفینش هم بوانات که جزو فارس است واقع است باقی راه تماماً بغیر از این بک قسمت راه آهن تمامش در آغوش جلگه های حاصل خیز و از بوسط بلخ و خاله و شهر عبور خواهد کرد تا برسد به بندر بوشهر و هیچ موانع طبیعی در مقابلش نیست فقط بین اصفهان و خنین شاید بک تونل چند ذریقی لازم داشته باشد (اگر از راه فیروز آباد برود بشیراز) و چهار پنج

فرسخ بیشتر دور نخواهد شد اما استعداد اراضی. استعداد اراضی هر محلی را می توان از مولدات آن محل تشخیص داد. و همچنین از تجارت آن نقطه میتوان فهمید و از کسب و تعداد جمعیت که اطراف آن اراضی جمع شده اند میتوان تشخیص داد. در شهر اصفهان بلوکی وجود دارد که صد و پنجاه هزار جمعیت دارد بلی لنجان بلوکی است در اصفهان که صد و پنجاه هزار جمعیت دارد چهار محال و فریدن که از توابع اصفهان است بلوکی است که صد هزار جمعیت دارد. اینها برای چه در این حدود جمع شده اند؟ برای استعداد اراضی و تریکیه این خاک تولید می کنند برای این جمع شده اند. زیرا که بهترین صادرات ما است (و امروزه میخواهند با بک وسائل آنرا هم از دست ما بگیرند) در کجا تهیه میشود پنبه و کتیرا و مغز بادام و خشکه بار و تمام مال التجاره هائیکه از شمال بجنوب میرود در کجا بیشتر تولید می شود تمام اینها در فارس و اصفهان و اطراف ایندو سه نقطه مهم کرمان و بزد تهیه می شود. ما میخواهیم بک همچو قطعه زر خیز مملکت را برای اینکه آقای وزیر فواید عامه شنیده اند اراضی بین همدان و ذرفول استعداد دارد و بعد که مردم می آیند در آنجا و ده بسازند و آنجاها را آباد کنند و ممکن است از بک جائی فتوائی بیرون بیآورند آنوقت نازه با استعداد طبیعی این حدود مساوی خواهد بود با استعداد طبیعی آن نقاطی که بنده عرض کردم (یعنی از خنین تا بوشهر) از اصفهان و اطراف آنجا محلات کاشان و نظیر و بالاخره آباده چهار محال فریدن تا بزد و سمیرم علیا و شیراز و فیروز آباد - اگر بنا شود راه آهن را در این خطوط بسازند اقلای سه میلیون جمعیت در اطراف این راه آهن زندگانی خواهند کرد - تمام اینها را آقایان میگذارند و میروند سر بک قسمتی و میگویند از اشخاص غیر متخصص شنیده ایم که این راه چهل فرسخ دور تر میشود در صورتیکه هنوز متخصص نرفته است تشخیص بدهد فرضام این

راه چهل فرسخ دور تر باشد نازه چهل فرسخ دوری بهتر است با قوت شش هزار ذریع زدن ؟ - و اینها هیچکدام معلوم نشده ولی يك چیز هائی است که ما با چشم خودمان می بینیم و صرف نظر میکنیم - آقایان همه میدانند که الان یکی از کارخانجاتی که شاید ربع يك مملکتی را در آتیه نزدیک بتواند پارچه بدهد در اصفهان دائر شده و یکی دیگر از بچار متمول و سرمایه دار اصفهان متهول آوردن کارخانه قند است سایر بچار فارس هم در کار آوردن کارخانجات دیگر هستند و تاریخ زندگانی افراد این مملکت بر آقایان ثابت و مبدل نمیکند که اهالی جنوب مخصوصاً اهالی یزد و فارس و اصفهان يك مردمان زرنگ و کار کفی هستند و اگر وسایل برایشان فراهم شود خیلی بیشتر از افرادی که در پشت کوههای بین دزفول و همدان زندگانی میکنند میتوانند کار کنند و حال آنکه در این پشت کوهها مردمی وجود ندارد غرض این است مردم جنوب خلقشان برای کار آفریده شده چنانچه الان با فقدان وسایل پیش از همه کار میکنند تمام اینها مسائلی است که باید در نظر گرفت - الان که میخواهید راه آهن بکشید باید فکر اینرا بکنید که روزی چقدر عمده باید کار کند و این عمده ها را از کجا باید بیاورید و بعد از احداث راه آهن افرادی که باید آذوقه اینرا آهن را برسانند در کجا خواهند بود ؟ - تمام اینها مسائلی است که باید در نظر گرفت اینمسائل مسئله مهندسی نیست اینها يك چیز واضحی است مثل اینکه دو دوتا چهارتا میشود اینکه شیراز و اصفهان بیشتر از پشت کوه جمعیت دارد يك حقیقت مسلمی است و بنده نمیدانم دیگر آقایان چه چیز را یاد داشت میفرمایند که جواب بنده را بدهند (خنده نمایندگان) اینجا گفته میشود اتصال دو دریا البته این يك موضوعی است که متفق علیه است و اصلاح بحث ندارد ولی در درجه اول ما باید در نظر بگیریم که واقعاً بيك دریاي آزاد ما راه پیدا

را نمیدانیم کدام است و نمیدانیم چند فرسخ است و فرمودند خرجش را هم بطور حتم نمیدانیم چقدر است . وزیر فواید عامه - من همچو چیزی نگفتم من گفتم هزار و ششصد و هفتاد کیلومتر است فرسخش که هیچ خرجش را هم هفتاد و دو میلیون است . شیروانی - بسیار خوب آقای وزیر در دوامیکند که مسافت این راه هزار و ششصد و شصت و چند کیلومتر است ولی بنده این را نمیتوانم تصدیق کنم برای اینکه هنوز يك نفر متخصص نقشه کشی زفته که مهندسی کند و تشخیص بدهد - کدام مهندس رفته و راه را مقایسه کرده و دیده و تشخیص مسئله را داده تا بنده بتوانم قبول کنم که هزار و ششصد و شصت کیلومتر است کی رفته و راه را ذرع کرده ؟ چه روزی رفته ؟ راه آهن غیر از این نقشه ایست که اینجا کشیده اند - این عرایض خود بنده بود . اما فرمایشات آقای وزیر که بنده یاد داشت کرده بودم - آقای وزیر معارف فرمودند مقصودمان از این نقشه تعیین محلی است که راه آهن را از آنجا شروع می کنیم و جایی است که راه آهن را با آنجا ختم میکنیم - فعلاً ما در سایر مسائلمش وارد نمیشویم بعد فرمودند اول باید محل شروع و ختم را تعیین کرد بعد سایر مسائلش را در نظر گرفت - فرمودند از بندر جز شروع میشود و میرود بمحمره و اینمسئله اختلاف نظر ندارد - بنده عرض میکنم اختلاف نظر در همین جا است قبلاً باید دید تمام این نکاتی را که بنده اینجا عرض کردم در این لایحه منظور شده است یا نه ؟ - آنوقت شروع و ختم راه آهن را در نظر گرفت اگر بفرمایش آقای مدرس بیایم و منافعش را يك طرف بگذاریم و مضارنش را هم يك طرف بگذاریم اگر مضارش بر منافعش چربید آنوقت باید هم محل شروعش را تغییر بدهیم و هم مختمش را دنیا که بهم نمیخورد ما باید بفهمیم که در این وسط بکجا بر میخوریم و بعد محل شروع و مختمش را معین کنیم فرمودند ما میخواهیم امروز این لایحه را از تصویب مجلس بگذرانیم و بعد مهندس برود ملاحظاتی خودش را در کیفیت این راه بکند . بنده

عرض میکنم اختلاف نظر ما اساساً در همین مسئله است ما که نمی گوئیم راه آهن کشیده نشود یا شمال بجنوب وصل نشود ما که نمی گوئیم مهندس زود و عقیده خودش را اظهار نکند یا حتماً بمحمره نبرند . ما می گوئیم خوب است اجازه بدهید که اول مهندس برود به بیند و بعد بیاید نظریات خودش را بگوید تا ما رای بدهیم رای اینکه بالاخره ما باید بکمسئله اساسی را در نظر بگیریم که بنده نمیدانم در این لایحه آمسائل در نظر گرفته شده یا نه ؟ میفرمایند مطالعه کرده اند بنده که اطلاع ندارم و نمیدانم چه مطالباتی کرده اند ؟ ما مخصوصاً متخصص آمریکائی برای اینکار معین و استخدام کرده ایم برای اینکه نظریات ترسنسکی که من نمیدانم تابع چه دولتی است اینقدرها در کار راه آهن نباید مداخله داشته باشد و بنده نمیدانم از چه نقطه نظر است که نظریه متخصص آمریکائی را جلب نکرده اند ما مخصوصاً مهندس آمریکائی را از نقطه نظر سیاست دعوت کردیم و الا در تمام نقاط دنیا متخصصین راه آهن ود ما نمیخواستیم نظر و نقشه ترسنسکی ماخذ مذاکرات ما در راه آهن باشد - آقای وزیر فواید عامه فرمودند که این راه محمره به بندر جز هفتاد و دو میلیون تقریباً خرج دارد ولی نفرمودند که این خرج را کی تعیین کرده باین متخصص که ما آورده ایم متخصص نقشه کشی است بعد باید يك متخصص بیاید که او تعیین خرج کند اگر واقعاً ایشان اطمینان کامل دارند که ما احتیاج به متخصص نداریم و نباید گوش بحرف متخصص بدهیم پس برای چه اینهمه پول ما باید برای متخصص تصویب کنیم و هر روز اینجا يك رای بدهیم برای جلب متخصص بنده حاضرم قلم دست بگیرم و ثابت کنم که این متخصص آمریکائی با دوازده نفر رفقایش سالی صد هزار تومان برای ما تمام خواهد شد - معذک دو ماه است که این متخصص آمریکائی آمده و این مدت را در خانه اش نشسته و از دروازه طهران هم بیرون نرفته که نقشه خط آهن را برای ما بکشد - پس ما متخصص برای چه میخواهیم يك راهی

که خرجش همین شده که تقریباً هفتاد و دو میلیون تومان است و نقشه هم معین شده دیگر چه احتیاج با آوردن متخصص است؟ پس ما اینهارا برای چه میخواهیم؟ تمام مملکت ما الحمدلله بر است از متخصص! نقشه که معین شده مخارجش هم معین شده است فقط ریل میخواهد و عملاً دیگر معطلی ندارد آقای وزیر اینقدر بنقشه شان اطمینان دارند که خرجش را هم قبلاً معین کرده اند در صورتیکه آن کوههای عظیم را ندیده اند ولی بنده دیده ام و نمیتوانم فرمایشات ایشان را قبول کنم - باید اول معلوم شود که تونل چند متری میخواهد و خرجش چقدر است آیا متری صد تومان متری پنجاه تومان چقدر خرج دارد؟ - و بالاخره ما چقدر باید در اینراه تونل بزیم پس از اینکه يك متخصص رفت و با وقت این راه را مطالعه و ملاحظه کرد البته هر چه او گفت آوقت بنده قبول دارم و متقاعد میشوم

عمادی - مطالعه شده است

شیروانی - لازم است عرض کنم که غالباً تجربه شده است در عمل که این قبیل لجاجت ها و عجله ها در گذشتن امر و این قبیل فرمایشات از طرف رفیق را دنبال خود بنده بیشتر اسباب تأخیر کار میشود بنده بیرون خدمت حضرت اشرف آقای رئیس الوزراء عرض کردم که خوبست يك فوریت تقاضا شود تا بتوانیم در این لایحه حرفه امان را بزیم و این اظهاراتی که در اینجا می خواهیم عرض کنیم در کمیسیون اظهار کنیم و نظریات دولت را بفهمیم و در نتیجه يك لایحه خوبی مجلس بیاوریم تا در اینجا محتاج نباشد که صحبت زیاد بکنیم ولی بعد که این عرض ما قبول نشد بنده ناچارم از اظهار عقیده خودم در اینجا خود داری نکنم - بنده برای خوش آمد حضرت عالی با رأی دادند و ندادند حضرت عالی نمی توانم از اظهار عقاید خودم صرف نظر کنم زیرا بنده يك وظایفی دارم که باید انجام بدهم و

در هر صورت سیاست ها همیشه فرق می کنند و مقتضای آن سیاست ها فدیبه ها هم فرق می کنند عقاید و افکار اشخاص هم فرق می کنند و بالاخره همه چیز فرق میکند اما در عین حال قوی که آقای وزیر معارف به بنده و همه آقایان دادند چون جزو دولتی هستند که طرف اعتماد بنده است بنده قبول میکنم و بقول ایشان اهمیت می دهم که میفرمایند این نقشه بهیچوجه جنبه سیاسی مخصوصاً جنبه سیاست خارجی ندارد بنده قول ایشان را قبول می کنم و این عرایض خودم را عرض کردم و امید وارم تاریخ قضاوت کند

رئیس - آقای عمادی پیشنهاد ختم جلسه را کرده اند

حاج آقارضا رفیع - بنده مخالفم

رئیس - بفرمائید

حاج آقارضا رفیع - عرض کنم چون این مسئله ایست که شروع شده و تمام آقایان هم باین مسئله اهمیت میدهند بنده استدعا دارم اگر چنانچه مقصود خوردن نهار است حالا جلسه را بطور تنفس ختم کنیم ولی برای چهار ساعت بعد از ظهر دو باره جلسه تشکیل شود که این مسئله مهم بلکه امروز تمام شود و بگذرد. چون این امر سابقه هم دارد که در مسائل مهم که يك اختلافات و اوضاعی پیش میاید جلسه را تنفس میدادند و عصر تشکیل می شد. چون بنده سهم خودم میخواهم اینکار هر چه زودتر بگذرد و این لایحه تصویب شود این است که این استدعا را دارم تا بلکه انشاء الله موفق شویم همین امروز این لایحه تصویب شود

رئیس - آقای فیروز آبادی هم همینطور پیشنهاد کرده اند (در اینموقع جمعی از نمایندگان از مجلس خارج می شدند)

رئیس - آقایان تشریف نبرید میخواهیم رای بگیریم وزیر جنگ - اجازه میفرمائید قبل از اینکه جلسه تعطیل شود بنده یک عرض مختصری دارم و بطور اختصار

يك مسئله را میخواهم عرض کنم. بنده داخل مسائل دیگر نمیشوم برای اینکه آن مطالب بعد از ظهر باید مذاکره شود ولی آقای شیروانی در ضمن بیاناتشان يك تعریضی نسبت بقشون کردند بنده همینقدر عرض میکنم نمیدانم عملیات قشون در نظر ایشان چطور بوده است ولیکن در نظر بنده بواسطه عملیات قشون است که امروزه این لایحه بمجلس آمده و عملیات قشون است که سبب آمدن است این لایحه بمجلس شده.

شیروانی - بنده اینطور نگفتم توضیح دارم

رئیس - بفرمائید

شیروانی - اینک آقای وزیر جنگ محترم از اخلاق بنده مسبوق هستند که هیچوقت اخلاق چاپلوسی ندارم ولی مخصوصاً و صراحة بنده عرض کردم در نتیجه وجود قشون ایلات آنجا تمام مطیع شده و قسمت زیادی از آنها خانه نشین شده و تخت قاپو شده اند و مقصود بنده هم از این عبارت تعریف بود نه تکذیب

بعضی از نمایندگان - تنفس

رئیس - باید رأی گرفته شود

یاسائی - والله من نهار نمیخورم ناشب اینجا هستم که اینکار بگذرد

رئیس - چون عده برای مذاکرات کافی نیست تنفس داده میشود

(در این موقع یکساعت و سه ربع بعد از ظهر جلسه برای تنفس تعطیل و بفاصله سه ساعت مجدداً تشکیل گردید)

رئیس - آقای مهدوی موافقتند؟

مهدوی - بلی بلی

رئیس - بفرمائید

آقارضا مهدوی - نماینده محترم آقای شیروانی فرمودند که این مسئله دو فوریت هم يك عنوان جدیدی در مجلس شده است که بشروطیت صدمه میزند نمیدانم چرا این

عقیده را در چیزهای قبل نداشتند. در مورد لایحه عدلیه که خود بنده هم طرفدار آن بودم و مهم میدانستم راجع بفوریت يك دلائلی آقای وزیر عدلیه آوردند که خود آقای شیروانی بیشتر تصدیق میکردند و می گفتند صحیح است اگر برود در کمیسیون میرود در چاه و بل و امروز فردا میشود در صورتیکه تصدیق میفرمائید که مسئله راه آهن بموقع خودش مهمتر از آن قسمت است زیرا که اگر آن لایحه را درش دقت می فرمودند چندان مهمتر از این قسمت نبود و اگر آن لایحه را چند روز تعطیل میکردند میفرمودند موجب تاخیر کار میشود و مسلماً این لایحه اهمیتش از آن بیشتر است (اگر چه آنهم بنوبه خودش اهمیت داشت و فوریت آنهم لازم بود) اما اینکه فرمودند (برای قضاوت تاریخ) میخواستم عرض کنم از روزی که مقرر شده است روز نامه رسمی چاپ شود مطالب و مذاکرات کاملاً در آنجا ثبت میشود و هر چه هم موافقین می گویند فقط نمیتوانند از روی خیال بگویند و يك مسؤولیتی را قبول می کنند و میگویند ...

شیروانی - صحیح است .

مهدوی - حالا هم حال بنده و برادر محترم آقای شیروانی حکایت آن دو نفر منجم است یکی میگفت میباید دیگری میگفت نمیباید و خود آقای شیروانی هم تصدیق میفرمایند و قبول داشته باشند که برخلاف عقیده ایشان این کار خوب باشد و ایشان هم راضی باشند که نظریات ایشان را در آئینه تاریخ برخلاف قضاوت نماید زیرا بر صلاح مملکت است نه اینکه حتماً هر چه را که می گویند همان بشود که ایشان میگویند .

اما مسئله راه آهن : راه آهن سابقه اش در ایران خیلی زیاد است ، از خیلی پیش از اوایل سلطنت ناصرالدین شاه که شاید خود بنده که الان پنجاه و سه سال دارم چهل سال آنرا خوب یاد دارم که همیشه گفتگوی راه آهن در بین بوده است . از زمان مرحوم سپهسالار . ولی بواسطه قضایای سیاسی و اتفاقی که

دوسه سال است که ما می بینیم و میشنویم که با انومبیل میشود بخرم آبادرفت ، بخوزستان رفت بازگم چه شد و چه کردیم و بقدری گفتن این حرفها زیاد شده است که می در خارج میخندند و حقیقت گوئی هم نملق نیست ، ما باید اقرار کنیم که پنجسال پیشتر نه تنها خوزستان و لرستان و ترکمن را نداشتیم بلکه یکقدری هم وضعیات مان طور دیگر بود مثلاً من نظرم میآید در خراسان شهدالله طوری بود که ما ناچار فرسخ را اطمینان نداشتیم برویم ولی حالا دیگر بحمدالله اینطور نیست و ما در اینجا از نقطه نظر نظامی یا از نقطه نظر تصرف و نگاهداری آنچه را که در این چهار پنج ساله تحصیل کرده ایم این راه را لازم است اختیار کنیم و بعقیده بنده اگر ما همین منفعت را هم از راه آهن ببریم کافی است (نمایندگان - صحیح است) در مسئله تجارتی و اقتصادی هم منافع این خط کمتر از آن راهی که آقای شیروانی فرمودند نخواهد بود زیرا مقصود از دریای آزاد از این خط هم تامین میشود ولی آن دریای آزادی که ایشان فرمودند خیلی دور و دراز میشود و برای ما و امروز ایران باند داشتن پول خیلی گران تمام میشود (صحیح است) امیدوارم در سایه امنیت و اقتصادیات مملکت عما قریب آن خط را هم داشته باشیم . ما دو دریا در این مملکت داریم و بین این دو دریا خیلی جاها را می بینیم و اگر این دو دریا را بوسیله خط آهن بهم وصل کنیم مطابق این نقشه از مرکز میگذرد از همدان میگذرد از بروجرد و خرم آباد لرستان میگذرد و میرسد بمحمره ، حالا چنانچه از این جاها نگذرد از این طرف و آنطرفش میگذرد و بنده تصور نمیکنم که هیچ جای دنیا ملزم باشند راه آهن را از هر شهر و دهی عبور دهند ده فرسخ بازده فرسخ نزدیک آنجا ها هم برود و رد بشود همان حکم را دارد . مثلاً مشهد بعد از کشیدن راه آهن در يك قسمت روسیه که نزدیک آنجا بود خیلی تجارتش با سابق فرق کرد در صورتیکه سی فرسخ هم فاصله دارد تا مشهد . پیشتر باید بیایند به بندر جز و از طریق

دریا تجارت نمایند ولی همینکه راه آهن ناسی فرسخی مشهد آمد خیلی وسائل گذشتن این خط بشاهرود و نزدیک شدن این خط بشاهرود مثل این است که این خط از مشهد گذشته باشد (صحیح است) بلی البته در آئینه ممکن است يك خط آهن فرعی هم درش کشید . از نقطه نظر حفظ وکالت محلی هم آقای شیروانی حقیقه داد بیان را داده اند و بنده هم که همشهری ایشان هستم و پدرم اصفهانی بوده است از طرف اصفهانیها تشکر میکنم . در عین حال البته اگر بجزئیات این راه هم از نقطه نظر دامغان بشاهرود یا خور موسی و محمره يك نظریاتی آقایان داشته باشند ممکن است در ضمن پیشنهاد بفرمایند که اصلاح شود در خارج هم که ما با وزراء حرف زدیم معلوم شد که اینجاها بطور اصول نوشته شده است البته در آئینه یعنی وقتی که بخواهند عمل بکنند اگر دو فرسخ اینطرف تر یا آنطرف تر باشد که بدانند بمصالح مملکت نزدیکتر است آنرا رفتار خواهند کرد .

راه طرابوزان را که فرمودید البته کاملاً صحیح است که ما يك خط آهنی هم داشته باشیم که براه طرابوزان وصل شود . مخصوصاً در سلام پیش از این سلام که جمعی از آقایان نمایندگان و دو سه نفر از وزراء هم در حضور اعلیحضرت شرفیاب بودند ایشان شرحی فرمودند راجع باینکه باید بلافاصله بعد از این خط از همدان شروع بشود از طرف گروس (چنین چیزی گویا فرمودند) برود بدریاچه ارومیه و رواندوز و وصل باطرابوزان وصل شود . گویا آقای وزیر مالیه هم در آن روز شرفیاب بودند . همان روز هم بنده اظهار تشکر کردم که این راه را خیال دارند تکمیل کنند .

حالا صرف نظر از همه چیز باید انصاف داد آقای شیروانی . و خودتان هم البته تصدیق میکنید . يك هیئت دولتی و يك وزرائی که شاید اعتماد کامل بآنها داشته باشیم و يك پادشاهی را که یقیناً بنده خودم اقرار میکنم علاقه ایشان باستقلال مملکت اگر

بیشتر از علاقه ماها نباشد کمتر نیست (نماینندگان صحیح است) و در ظرف پنجسال اخیر و در دوره ریاست وزرائی شان در دوره پنجم اغلب آقایان اینجا بودند خودشان هم غالباً تشریف میآوردند و همیشه هم ما وقتیکه منزلشان شرفیاب میشدیم میفرمودند که چه روزی میشود که زودی من کار راه آهن ایران را افتتاح کنم. خودشان هم دیده شده که يك پادشاه و يك رئیس الوزرائی که سوار نشوند و نروند و نه بینند نبوده اند (نماینندگان صحیح است) خوزستان رفته اند لرستان رفته اند صحرای زرکن رفته اند. اغلب خاک ایران را کشته اند و میفرمودند و جب بوجب اینجاها را درست بدقت دیده ام و میفرمودند که هر وقت اتفاقاً (چه رئیس الوزرا بوده اند و چه نبوده اند) اینجاها را که میدیدم پیش خودم برآورد میکردم که راه آهن از کدام خط و کدام راه برود بهتر است و چه وقت میشود که اینجاها راه آهن داشته باشد. بنده هم اطمینان دارم و تصور میکنم که وسائل کار و دقت نظر چه از نقطه نظر سیاسی و اقتصادی و نظامی برای ایشان و برای وزراء ایشان بیشتر آماده بوده است و هیچ باور نمیکنم که هیئت دولت بی جهت و فکر نکرده و بی خود يك لایحه باین مهمی را موجب با شهریه خیال کرده باشند و بدون مطالعه بیآورند مجلس و برای خودشان يك خط سیاسی و اقتصادی را مرتکب شوند و ابتدالاباد برایشان بماند و من حقیقه تصور میکنم آنچه را که برای من فکرم هم مقدور نباشد آقایانیکه مسؤول مملکت و مجلس و وجدان و همه چیز هستند با نهایت دقت و توجه فکرم را کرده اند باین جهت هیچ هم نباید دغدغه خاطر برای جنابعالی باشد بعضی از نمایندگان - مذاکرات کافی است

(بعضی گفتند کافی نیست)

آقا سید یعقوب - خیر کافی نیست. بنده با کفایت مذاکرات مخالفم.

رئیس - (خطاب باقای آقا سید یعقوب) با کفایت مذاکرات مخالفید؟

آقا سید یعقوب - بلی

رئیس - بفرمائید.

آقا سید یعقوب - خود مجلس مقدس و هیئت دولت و آقای وزیر مالیه تمام میدانند صحبت هائی که آقای رئیس التجار مهدوی فرمودند گمان می کنم هیچ مناسبت بان عقابدی که آقای شیروانی فرمودند نداشت. يك مسائل و يك رفع توهمائی بود که غیر از اصل مدعا است اصل مدعا این بود که بنده میخواستم یکی از آقایان وزراء یا یکی از موافقین این لایحه بیان بفرمایند که خور موسی آیا توی دریای آزاد است؟ توی خلیج است یا نه؟

امیر حسینخان - بلی توی خلیج است.

(همهمه نمایندگان)

آقا سید یعقوب - آخر کجاست؟ شمارا بخدا

صبر کنید - بنام انبیاء و مرسلین من میخواهم بفهمم تمام شماها فهمیدید ولی بنده نفهمیدم. من میخواهم بفهمم بنده عقیده ام این بود که این مسائل واضح بشود ولی بنده که نفهمیده ام. تمام صحبت در این بود که این بندر جز که در کنار دریاست و راه آهن باید از آنجا شروع شود آیا بدریای دیگر متصل میشود یا می افتد در يك مضيقه دیگر؟ هنوز یکی این را بیان نکرده است این خط که از این دریای شروع شد باز بدریای وصل میشود یا نه؟ گاهی میگویند بندر محمره بعد میگویند بندر محمره در يك مضيقه ایست بخور موسی باید وصل شود گاهی میگویند بخور موسی در يك مضيقه ایست. گاهی میگویند يك بندر دیگری باید در آنجا درست شود بنده چون نفهمیده ام عرض میکنم که مذاکرات کافی نیست بکنفر توضیح بدهد که این خور موسی توی خلیج است یا آنطرف خلیج؟ آخر این را بیان نمائید

که بنده بدانم تجارت ما بعد از این آزاد است و از مضيقه

بیرون میآید یا خیر و آیا میتوانیم از شمال بجنوب و از جنوب بشمال آزادانه بنام بازارهای دنیا مال التجاره مان را ببریم یا نه؟ باز از این سوراخ نیاندازد توی آن سوراخ؟ آنوقت می گویند بس است؟ بنده از این جهت از مقام ریاست استدعا میکنم که اجازه بدهند بکنفر از وزراء شرح و توضیح بدهند که ما از این مضيقه بیرون میائیم یا نه؟ والا بنده حرف دیگری ندارم.

رئیس - رای گرفته میشود بکفایت مذاکرات آقایان موافقین قیام فرمایند.

(اغلب برخاستند)

رئیس - اکثریت است پیشنهادها قرائت میشود.

(پیشنهاد آقای نوبخت بشرح ذیل قرائت گردید)

بنده پیشنهاد میکنم که ماده اول اینطور اصلاح شود. ماده اول - مجلس شورای ملی بدولت اجازه میدهد که خط راه آهن مابین خور موسی (محمره) و بندر جزرا از طریق همدان الی آخر ماده.

نوبخت - بنده از نقطه نظر اینکه خور موسی در کنار خلیج واقع شده است و کنار رود است و از نقطه نظر اینکه خطی که از بندر جز امتداد پیدا میکند تا خور موسی که در کنار دریا واقع است امتداد پیدا کند این پیشنهاد را کردم و مقتضی میدانم که خط آهن باید از نقطه نظر سیاسی بخلیج و بخور موسی که در کنار خلیج است منتهی بشود و برسد.

اگرچه اول معتقد بودم که از راه اصفهان به بوشهر رود ولی چون این نظریه می بینم مخالف دارد لهذا بنده این پیشنهاد را کردم که بخور موسی که در کنار خلیج واقع شده (و راه آهن هم باید بخلیج برسد منتهی شود) وزیر مالیه - بکمرتبه دیگر این پیشنهاد قرائت شود (بشرح سابق خوانده شد)

وزیر معارف - اجازه میفرمائید.

رئیس - بفرمائید

وزیر معارف - این پیشنهاد ایشان اگر چنانچه اصلاح بشود تصور میکنم برای قبولش مانعی نباشد نقطه خور موسی را که تشخیص کرده اند صحیح است ولی محمره را در بین اهلالین گذاشتن صحیح نیست چون محمره غیر از خور موسی است. باید گفت که از خور موسی و محمره و بندر جزالی آخر این اصلاح را اگر بکنند مانعی ندارد. نوبخت - نظر بنده هم همین بود که آقای وزیر معارف فرمودند.

مهدوی - بنده هم همینطور پیشنهاد کردم.

وزیر معارف - پس این قسم میشود: مابین خور موسی و محمره و بندر جز.

رئیس - پیشنهاد دیگر.

(این قسم خوانده شد)

در ماده اول پیشنهاد میدارم پس از کله شهر همدان قزوین - طهران علاوه شود

میرنماز - دکتر رفیع - محمدولی میرزا - ثابت - فرشی ملک آرائی

وزیر مالیه - طهران را دارد

رئیس - آقای میرنماز

محمدولی میرزا - ماده اول که بنظر آقایان میرسد نوشته است از طهران همدان و ذکری از قزوین نشده است از همان جهانی که یکی از آقایان نمایندگان با دلائل خیلی زیادی توضیح دادند و علاقه مند بودند که از ولایت خودشان این راه عبور کند و این راه يك راه اصولی و اساسی برای مملکت بشود ما این تقاضا را میکنیم و از نقطه نظر نمایندگان شمال مخصوصاً قسمت آذربایجان خیلی خورسند میشودیم که لفظ قزوین ذکر بشود برای اینکه خیلی ما را امیدوار میکند که از خط زنجان و قزوین بطوریکه در نظر هست و بعضی از وزراء هم توضیح دادند در آتیه نزدیکی انشاء الله يك خطی از این طریق بدریاچه ارومیه و از آنجا به رواندوز وصل شود باین نظر عاجلاً ما

نما کردیم که اسم قزوین ذکر شود تا يك قدری ما را امیدوار کنند.

وزیر فواید عامه - این خطی که در این لایحه نوشته شده است البته يك خطی است که دو سمت راه آهن را تعیین میکند. حالا خورموسی انکاری ندارد چون از اول نوبت نقشه بوده است منتهی این است که ما خورموسی را اگر در بین المللین نوشتیم برای این بود که در اول امر چون راه کشتی رو از محمره و بندر ناصری داریم شاید از محمره بخورموسی را در آخر بسازیم و الا بندر همان خورموسی است.

اما آمدیم بر سر قزوین. قزوین هم در نقشه ما هست لکن این متخصص ما يك وحشت فوق العاده از کرده آوه دارد و می گوید حالا شما قزوین را ننویسید تا ما اول بکراهی پیدا میکنیم که شاید بتوانیم از کرده آوه صرف نظر کنیم و از راه دیگری که شاید مناسبتر باشد بقزوین و از آنجا بهمدان برویم ولی عجله او هنوز در مسئله از همدان بقزوین که آنها از اینراه با از راه دیگر باید رفت تصمیمی نگرفته است از اینجهت ما نوبی لایحه ننوشتیم و الا قزوین جزو نقشه ما هست.

رئیس - آقای بیات

مر ترضی قلیخان بیات - بنده هم مخالف بودم که آقای وزیر فواید عامه جواب دادند.

رئیس - رأی گرفته میشود. باین پیشنهاد آقایانیکه تصویب میکنند قیام فرمایند.

(عده کمی قیام نمودند)

رئیس - تصویب نشد. پیشنهاد آقای ملک مدنی

(اینقسم قرائت شد)

بنده پیشنهاد میبایم بطوریکه در نقشه تعیین شده است در ماده اول افزوده شود: از طریق بروجرد ملایر و همدان

هاشم آقا (ملک مدنی) - در نقشه که صبح ما این

خصوص ایندومعبر ماهنوز تردید داریم که کدام يك زرجیح دارد ولی گمان میکنم که زرجیح باشاهرود باشد رئیس - رای میکنیم.

مهدوی - بنده قانع شدم

رئیس - پیشنهاد دیگر

(باین مضمون قرائت شد)

درجاده اول پیشنهاد میشود بجای عبارت (از طرف مهندسين) نوشته شود از طرف مستشاران فنی - محمدولی رئیس - آقای محمدولی میرزا.

محمدولی میرزا - لازم بتوضیح نیست چون نوشته است که مهندسين و این مهندسين کله اعمی است از این نقطه نظر چون ما برای اینکار مهندسين و متخصصين فنی استخدام کرده ایم بنده پیشنهاد کردم همان مستشاران فنی که داریم نوشته شود.

عمادی - متخصص است نه مستشار

محمدولی میرزا - بلی متخصص فنی

رئیس - آقای وزیر چه میفرمائید؟

وزیر معارف - بنده تصور میکنم دگر کله مستشار در اینجا بکلی بیمورد است

(بعضی از نمایندگان - صحیح است) درچندی قبل همین مجلس مقدس رأی داد باینکه يك عده مهندسين به عنوان معاونت از برای متخصص فنی بیایند و همان مهندسين باید تشخیص بدهند آنوقت برطبق رأی مجلس شورای ملی و نظارت دولت بموقع اجرا گذاشته میشود و عمل میشود.

آقاسید یعقوب - بنده با کله مستشار مخالفم. خود

آقا هم گویا اشتباه کرده اند

محمد ولی میرزا - اجازه میفرمائید؟

رئیس - بفرمائید

محمد ولی میرزا - مقصود بنده متخصص فنی بوده است نه مستشار. سهو شده است

رئیس - اصلاح میفرمائید

محمد ولی میرزا - بلی

رئیس - آقای حاج آقا رضا رفیع

حاج آقا رضا رفیع - همان مهندسين که نوشته شده است بهتر است با سابقه مجلس شورای ملی و لوابجی که در مجلس شورای ملی بوده است البته با راه مهندسين مناسبت دارد نه متخصص میخواهد نه مستشار و همان کله مهندسين کافی است خوبست آقایان هم موافقت بفرمایند

محمد ولی میرزا - مسترد میکنم

رئیس - پیشنهاد آقای احتشام زاده.

(این قسم قرائت شد)

بنده پیشنهاد میکنم ماده اول اینطور اصلاح شود. مجلس شورای ملی بدولت اجازه میدهد که خط راه آهن مابین بوشهر و بندر جز از طریق اصفهان و طهران در امتداد خطی که از طرف مهندسين دقیقاً معین میشود از طرفین شروع بساختمان نمایند

احتشام زاده - بنده خیلی متاسفم که آقایان

نمایندگان محترم اجازه ندادند در يك مسئله باین مهمی بیش از يك نفر مخالف صحبت بکنند در صورتیکه قضیه خیلی اهمیت دارد و جا دارد درش زیاد صحبت بشود و اینطور هم که بعضی از آقایان تصور میفرمایند قضیه راه آهن از فردا شروع بکار میشود نخواهد بود و این عجله را هم که آقایان ابراز میفرمایند نتیجه ندارد و جزاینکه کمتر مطالعه میشود درآتیه شاید بيك مشکلافی تصادف کند چیز دیگری نیست اما توضیح پیشنهاد بنده خیال میکنم يك راه آهنی را که برای دفعه اول و با سرمایه که با هزاران خون جگر تهیه شده است میخواهیم در ایران بکشیم صلاح در این است که آن راه انفع و اسهل

طرق باشد و راهی باشد که از نقاط مهمه مملکت عبور کند و ارتباط بدهد نقاط مهمه را که نفعش برای مملکت زیادتر باشد بنده خوشبختانه وکیل نقاط جنوبی نیستم که از نقطه نظر نمایندگی محل بخواهم يك نصابی بخرج بدم بنده از نقطه نظر نمایندگی همه افراد ملت و با در نظر گرفتن مصالح همه مملکت این پیشنهاد را کردم و مقصودم از این عرض این بود که علاقه خاصی که بعضی از آقایان تصور میفرمایند ندارم...

زوار - نوهین نکنید آقا...

احتشام زاده - خیلی معذرت میخواهم به بخشید. اگر نوهین بوده است معذرت میخواهم. بنده از نقطه نظر مصالح و منافع مملکت تصور میکنم باید این راه آهن از بندر جز شروع بشود بیاید بطهران و بجای اینکه از طهران برود بهمدان و بروجرد و شوشتر و خورموسی از طهران برود بساوه و عراق و کمره از کمره باصفهان و از آنجا بشیراز و بوشهر البته جزئیات آن را مناسب نیست که تماماً در اینجا ذکر کنم زیرا مهندس ممکن است در موقعی که معاينه میکند بر بخورد بيك محظوران که اگر بخواهیم همه نقاط مملکت را که در معرض خط واقع میشود ذکر کنیم شاید در عمل تولید اشکال بکند و بنده خیال می کنم مصلحت مملکت و منفعت مملکت مقتضی است این راه از بندر جز شروع و بوشهر ختم شود. این عقیده بنده است

وزیر فواید عامه - عرض کنم که چون بنده نمیخواهم از ترتیبات مجلس شورای ملی استفاده کنم و مطالبی را که بعضی از آقایان میگویند بی جواب بگذارم و میل دارم توضیحات بقدر کفایت داده شود از این جهت بکفتری مزاحم میشوم. اینجا قانون مجلس شورای ملی این است که ما يك راهی را بسازیم از نظر اقتصادی و سیاسی و ظالمی بنظر من اینطور میآید. حالا این راهی را که ما اینجا اختیار کردیم یعنی دولت و متخصصین و مهندسين

هر روزه يك اضافه خرجی تولید میکند و وقتی شما در اول یا آخر سال تفاوت خرج این تفاوت طول راه را حساب کنید البته خرج تونل کمتر میشود. تمام اینها را ملاحظه و حساب کرده اند دقت کرده اند و الا ما هیچ دشمنی با راه فراش بند و شیراز و اصفهان نداریم و يك خواهر خواندگی هم با راه خرم آباد نداریم.

شیروانی - شما ندارید کس دیگر دارد. وزیر فواید عامه - فقط مصالح مملکت را در نظر داریم چون امروز يك راه بیشتر نمیتوانیم بسازیم و استطاعتش را نداریم البته اگر استطاعت میداشتیم شش تا راه میساختیم یکی از اینطرف یکی از آنطرف یکی از شمال یکی از جنوب خیلی خوب بود ولی آقایان اینها پول لازم دارد که حالا ما اینقدرها نداریم و بنده امیدوارم که زنده باشم و به بیم آن راههای دیگر هم در ایران ساخته شود (نمایندگان - انشاء الله) ولی حالا چون یکسراه بیشتر نمیتوانیم بسازیم و این يك راه هم باید بکفران بکفران جمع شود (بلی از يك قران کمتر که نداریم و باید ملاحظه بکفران را هم بکنیم) و با حفظ مصالح اقتصادی و سیاسی و نظامی ساخته شود و از این راه هم که پیش بینی شده و خیلی درش دقت شده و حرف زده شده و حساب هم شده است راه بهتری نیست که شما پیشنهاد میفرمائید تا اینجا هر طوری که صلاح میدانید مطلب را بفرمائید

رئیس - آقای فرمند با پیشنهاد مخالفند؟ فرمند - بنده با اصل ماده موافقم. رئیس - آقای شریعت زاده شریعت زاده - مخالفم. رئیس - رأی گرفته میشود آقایانیکه پیشنهاد آقای احتشام زاده را تصویب میکنند قیام فرمایند (فقط دوسه نفر قیام کردند). رئیس - تصویب نشد. پیشنهاد آقای نگهبان

(بمضمون ذیل قرائت شد)

بنده پیشنهاد می کنم که بهتر این است که از عمره شروع شود چون از خورموسی تا گزیر است که از رودخانه کارون عبور کند و مخارج کلی برای جسر لازم است.

عبدالامیر خان نگهبان - چون اگر از خورموسی کشیده شود تا گزیر از رود کارون باید عبور کند ولی اگر از عمره شروع شود بکشیدن خط آهن ابتدا برود کارون کار ندارد و جسر هم نباید کشیده شود که مخارج زیادی داشته باشد.

رئیس - آقای افسر فرمایشی داشتید؟

افسر - بنده با این پیشنهاد مخالفم

رئیس - بفرمائید

افسر - عقیده بنده این است که باید از همان خورموسی شروع بشود و نظریه هم که در مجلس اتخاذ شد این بود که از خورموسی شروع شود و همینطور هم باشد البته بهتر است و ساختن جسر نسبت به قیام و پنج میلیون مخارج اهمیت ندارد

بعضی از نمایندگان - صحیح است

نگهبان - مقصود بنده تذکر بود مسترد کردم

رئیس - مسترد کردند. پیشنهاد آقای فیروز آبادی

(بترتیب ذیل قرائت شد)

بنده پیشنهاد میکنم که ماده اول اینطور نوشته شود: مجلس شورای ملی بدوالت اجازه میدهد که خط راه آهن مابین بندر اترلی و طهران و همدان و اصفهان و شیراز و بوشهر در امتداد خطی که از طرف مهندسين دقیقاً معین میشود از بندر اترلی شروع بساختن نمایند.

فیروز آبادی - بنده در این پیشنهاد چند نظر دارم هر چند احتمال یا مظنه یا قطع دارم که قبول نمیشود (خوانده نمایندگان) ولی اولاً در اترلی يك بندری ساخته شده است که تقریباً پنج شش کرور با بیشتر خرجش

شده است و اگر حالا از جای دیگری بخواهند شروع نمایند لابد يك بندر دیگری باید بسازند و مبالغ زیادی هم خرج آن بشود ثانیاً اینکه از بندر اترلی ناطهران پنجاه و چند فرسخ بیشتر نیست ولی از بندر جز ناطهران نود فرسخ است این هم ضرر میشود اگر هم میفرمایند خط خراسان منظور نظر است که از طرف بندر جز نزدیک تر میشود از اینطرف هم از راه قزوین راه آذربایجان نزدیک میشود (صحیح است) که از آنجا هم باید يك خطی بکشیم.

ثالثاً هر خط آهنی که کشیده شود چند نظر باید در او باشد یکی بار است که بار در آنجا باید باشد و از این خط فرسخ فرسخ هم که کشیده شود بار موجود است ولی از نقاط دیگر معلوم نیست که اینطور باشد.

رابعاً اینکه در اینجاده نوشته شده است از دو طرف شروع میشود و اگر اینطور باشد هم این خط ناقص میباشد هم آنخط یعنی از هر دو طرف ناقص میباشد ولی اگر از يك طرف شروع بشود بيك جانی منتهی میشود و میشود ازش استفاده کرد ولی اگر از دو جا کشیده شود هم آن ناقص میباشد هم این. باین نظر ها بود که بنده این پیشنهاد را کردم.

رئیس - آقای شریعت زاده.

شریعت زاده - بنده راجع موافقت با این لایحه و لزوم آن دلایل قابل توجهی داشتم ولی متأسفانه نوبت به بنده رسید و می بینم آقایان بجای آنکه آنقسم دلایل را نایب کنند بدون يك مطالعه که مقتضی موافقت مجلس باشد بيك پیشنهادی می شود که هیچ مناسبت ندارد مثلاً در پیشنهاد آقا اگر مطالعه بشود بین این پیشنهاد و لایحه که مورد مباحثه است نواقص آن در بادی نظر معلوم است چونکه نقطه نظری که رعایت شده است ایجاد و ارتباط بین ولایات مهمی از ابراست مثلاً اگر از بندر جز کشیده شود مسلماً يك قسمت مهمی از خراسان

بسمان دامغان و مازندران هم متصل میشود و بنده از همان نقطه نظری که اینجا خیلی مذاکره میشود که نقطه نظر سیاسی و نظامی است عرض میکنم این پیشنهاد دولت عمیق زین پیشنهادی است که مصالح مملکت را تأمین می کنند بنا بر این بنده تصور میکنم این قبیل پیشنهادات موقعیت نداشته باشد.

رئیس - آقای وزیر چه میفرمائید؟

وزیر فوائد عامه - رأی بگیریید.

رئیس - رأی گرفته میشود به پیشنهاد آقای فیروز آبادی آقایانی که موافقت میکنند قیام فرمایند (مفدودی برخاستند)

رئیس - تصویب نشد. پیشنهاد آقای یاسائی.

(بشرح ذیل قرائت شد)

بنده پیشنهاد می کنم (از طرفین) در ماده اول حذف شود

رئیس - آقای یاسائی

یاسائی - نظر این الزامی که باید دولت از طرفین شروع نماید باحداث خط آهن هم از خور موسی و هم از بندر جز علت آنرا نفهمیدم ممکن است ما رایل را از بغداد وارد کنیم و از همدان شروع کنیم یا از طریق دیگر وارد شود و از شاهرود شروع کنیم که از وسط هم شروع شود ولی اینکه باید از دو طرف شروع شود و مقید باشد دولت باین ترتیب علتش را بنده ملتفت نشدم ممکن است یکی از آقایان وزراء توضیح دهند که این الزام لازمست که از دو طرف بشود و از وسط نمی شود آنوقت بنده متقاعد می شوم و قبول می کنم

رئیس - آقای وزیر فوائد عامه

وزیر فوائد عامه - پیشنهاد آقایان قسمتهائی دارد که غیر ممکن است و يك قسمت هائی دارد که مخالف است. اما آن قسمت که غیر ممکن است این است که وسائل راه آهن را از راه بغداد وارد کنند و

از همدان بسازند یا اینکه بشاهرود بیاورند و از شاهرود بسازند این نمیشود زیرا اینرا باید قهراً از کنار دریا با يك آنجا با يك رودخانه که کشتی رو باشد شروع کرد و از آنجا کشید بجهت اینکه چیزهای خیلی سنگین بار دارد و ممکن نیست آنها را از خشکی بیاورند و از خشکی شروع کرد و اینکه ما اینجا نوشته ایم از دو طرف شروع کنند این يك امر قهری است چون اگر ما بخواهیم مصالح را از جنوب تمامش را برای شمال بیاوریم خیلی گران تمام میشود اگر از شمال بیاوریم برای جنوب باز هم میشود پس دست خود را دولت باز گذاشته است که بتواند از دو طرف شروع کند حالا اگر مواعی پیدا کرد از يك طرف شروع می کند و الا از دو طرف کار خودش را میکند و تمام میشود.

یاسائی - پیشنهاد خود را مسترد میکنم.

رئیس - پیشنهاد آقای بامداد قرائت میشود.

(بشرح ذیل خوانده شد)

پیشنهادی کنم بجای [محرره و خور موسی] [اهواز] نوشته شود.

رئیس - آقای بامداد

میرزا محمد علیخان [بامداد] - عرض کنم که اهواز و ناصری يك بندر بسیار مهمی شده است در کنار رود کارون بنده که هنوز ملتفت نشده ام که این ماده به چه نظر اینطور نوشته شده است و توضیحاتی هم که داده شده است نظریه مرا تأمین نکرده است اگر از نقطه نظر صرفه جوئی هم باشد این پیشنهاد بنده که منتهی شود به ناصری و اهواز تا خور موسی و محرره ۲۰ فرسخ تفاوتش است تقریباً دو میلیون و نیم صرفه اقتصادی داریم و از آنطرف هم رود کارون يك رودی است که به تفاوت ۱۸۰ تا ۱۲۰ متر به تفاوت عرض دارد که از بندر ناصری و اهواز میآیند منتهی يك تشریحی تفاوت آن است انقدر هم ما احتیاج بسرعت

ندازیم مال التجاره و محصول باهواز وارد میشود و از آنجا هم با کشتیهای شطی هم میرود بشط العرب و هم بخلیج فارس.

وزیر فوائد عامه - عرض کنم که البته در لایحه ملاحظه فرموده اید که ما محرره نوشته ایم و خور موسی را در بین اهلالین نوشتیم حالا برعکس شده است...

عمادی - حالام اینطور نیست

وزیر فوائد عامه - بلی اول اینطور بود این جهتش این است که بهمین دلایلی که آقا فرمودند که شاید امروز محتاج نباشیم از خور موسی شروع کنیم ولی مقصود اینک از خور موسی شروع کنیم این است که خور موسی يك بندر خوبی است و بندر مهمی است و در آنجا چنانچه توانستیم آن تیکه را میسازیم میرویم پائین. باینجهت بود که در محرره و خور موسی ما دست خودمان را باز گذاشتیم اما يك نکته دیگری هم هست که کشتی های بزرگ که محرره می آید اینها روی رود کارون حرکت نمیکند مجبور میشود که يك دفعه مال التجاره یا بار را خالی کنند نوی کشتی های کوچکتر بعد به راه آهن که رسیدند ببرند نقل کنند بر راه آهن. این دو دفعه بار کردن و خالی کردن در امور تجارانی و اقتصادی يك زحمت و ضرر فوق العاده دارد و الا اگر ما میبایدیم انقدر ضرر نرندارد صرفه خودمان بود که از اهواز شروع کنیم ولی خیر از محرره شروع میکنیم ملاحظه اینکه دوبارگیری نشود ولی مبدء و مقصود همان خور موسی است.

بعضی از نمایندگان - صحیح است.

رئیس - رأی گرفته میشود به پیشنهاد آقای بامداد آقایان موافقین قیام فرمایند.

(چند نفر برخاستند)

رئیس - تصویب نشد. پیشنهاد آقای دشتی قرائت میشود.

(مضمون ذیل قرائت شد)

پیشنهاد میکنم بجای خورموسی نوشته شود (محرره باخورموسی)

رئیس - آقای دشتی

دشتی - بعقیده بنده هیئت دولت نظریه خیلی خوبی داشته اند در اینکه قضیه را مبهم نگذارند و محرمه نوشته اند و خورموسی را آنتز بر آنتز نوشته اند برای این بوده است که دست دولت باز باشد که از محرمه قبلا شروع کنند یا از خور موسی چون عجالاً خور موسی که آبادی ندارد و بندر هم نیست و حالا باید يك بخارجی بکنند که بندر بسازند و يك عملجات و کارگری بیاورند و بکار بیندازند بر عکس اگر از محرمه باشد بیشتر لوازمش فراهم است، عرض آقایان هم که پیشنهاد کردند خورموسی نوشته شود این است که خط آهن بدریا متصل شود محرمه هم تقریباً بدریا متصل است کشتی هائى که محرمه وارد میشود به خورموسی هم وارد میشود ولی کشتی هائی که بخور موسی وارد میشود نمیتواند بمحرمه وارد شود و باید در کشتی های کوچک بارگیری کنند و وارد بندر محرمه شود لذا در اینجا اختیار دولت زیاد میشود و دست دولت باز میشود که بتواند از محرمه شروع کند که اگر هم خواست و محتاج شد از خورموسی شروع کند گرچه بعقیده بنده بهتر این است که از خورموسی شروع شود.

رئیس - آقای وزیر فوائد عامه چه میفرمایند؟

وزیر فوائد عامه - دولت بدش نماید که دستش باز باشد ولی محول میکنند برای مجلس هر طور صلاح بداند

رئیس - آقای شریعت زاده

شریعت زاده - بنده منتظر بودم که در این باب آقای وزیر فوائد عامه يك اطلاعی بمجلس بدهند که مطلب معین باشد که کدام يك از این دو محل مرجح است آن انتخاب شود، اطلاعات خود بنده این است که خورموسی

يك محلی است که استعداد این را دارد که کشتی های اقیانوس هم آنجا وارد شود ولی محرمه این استعداد را ندارد و تصور میکنم همان خورموسی بهتر باشد یعنی همانطور که نوشته شده بهتر است.

وزیر مالیه - اجازه میفرمائید؟

رئیس - بفرمائید

وزیر مالیه - اینکه آقای شریعت زاده خواستند آقای وزیر فوائد عامه يك توضیحی داده باشند بنده تصور میکنم که این توضیحات قبلاً داده شده باشد خورموسی تردید ندارد. از نقطه نظر دریا خورموسی بندر اصلی است. اگر در لایحه دولت همانطور که آقای دشتی اشاره فرمودند محرمه و در بین اهلالین (خورموسی) نوشته شده بود بهمان دلیل بود که تذکر دادند چون آنموقعی که شروع بکار میشود احتمال میرود که از خورموسی شروع نشود شروع کرد در صورتیکه از محرمه قطعاً شروع میشود و مقدماتش درش تهیه میشود چنانچه نظر مجلس همین است نظر دولت هم این بود و مسلماً منتهای خط خور موسی است معیناً هیچ بیانی در این دو نظر نیست برای اینکه اگر در اول امر از محرمه شروع کنیم بعد هم بخورموسی وصل میشود و اینطور باتصویب مجلس هم موافقت میکنند و این هر دو نظر توافق حاصل میشود.

رئیس - رأی میگیریم به پیشنهاد آقای دشتی آقایان بگویند

موافقت میکنند قیام فرمایند

معدودی برخاستند

رئیس - تصویب نشد. پیشنهاد آقای شیروانی قرائت می شود.

(بمضمون ذیل قرائت شد)

ماده اول را بطریق ذیل پیشنهاد میکنم -
ماده ۱ - مجلس شورای ملی بدولت اجازه میدهد که خط راه آهن مابین خلیج فارس و بحر خزر را در امتداد خطی که از طرف مهندسی که بموجب قانون مضمومه ۲۰۰

۱۳۰۴ دقیقاً معین میشود از طرفین شروع بساختن نماید

رئیس - آقای شیروانی

شیروانی - همانطور که صبح هم خدمت آقایان عرض کردم البته ما مکلفیم عقاید خودمان را بهر ترتیبی که هست عرض کنیم البته بنظر نمایندگان محترم است بنده تصور میکنم که پیشنهاد بنده از یکطرف دست دولت را بیشتر باز میگذارد برای اینکه انساب طرق را انتخاب کنند و از طرف دیگر این عجله و شتابی که هست که امروز رأی بدهیم بفرمایش یکی از نمایندگان محترم که می فرمودند ما میخواهیم از پشت ریبون برویم توی راه آهن بنشینیم آن هم البته همین طور به عمل می آید و امروز رأی داده می شود و بالاخره این امر حیاتی از فردا شروع میشود. از يك طرف هم آنهائیکه میخواهند بهترین راه ها در نظر گرفته شود با نظر متخصص نظر آنها هم بعمل خواهد آمد. مهندس و متخصص اینجا هست مقصود دولت این است که از یکی از بنادر بحر خزر برود به یکی از بنادر خلیج فارس بهترین راه را هم میخواهند انتخاب کنند - بعقیده خودشان میگویند این بهترین راه است اما چون نظر يك متخصص هنوز اظهار نشده تردید داریم. بنده البته آن نظر محلی خودم را آنطوریکه گفته شد ندارم برای اینکه نظر محلی من نظر صلاح مملکت است. حقیقه شاید انساب طرق هم همین است که دولت در نظر گرفته و فعلاً آورده است به مجلس پیشنهاد بنده آنرا هم نامین میکنند برای آنکه بعد از رفتن مهندس و دیدن و یقین کردن باینکه همین راه را باید شروع کنند شروع نمایند اگر اتفاقاً مهندس گفت بیکی از بنادر جنوب باید این راه برود باز هم دست دولت باز است. مهندس میرود بنادر را می بیند و موانع طبیعی را می بیند. و اگر مهندس بعد از چند ماه دیگر که میرود آنجا را می بیند موانع

طبیعی پیش آمد و آنجا را رأی نداد دیگر این نقشه عملی نیست و بعد مجبور نمیشوند بیایند این قانون را اصلاح کنند. دیگر بسته بنظر مجلس است

وزیر فوائد عامه - من اظهار رنجش میکنم

رئیس - آقای وزیر معارف.

وزیر معارف - پیشنهاد آقای شیروانی از حیث اینکه دست دولت را باز میگذارد کاملاً بنفع دولت است ولی در عین حال این دست باز بودن بعقیده ما بنفع مملکت نیست. متخصص چندماه است آمده است مطالعات لازمه را اسولا کرده است آن اطلاعاتی که در اینجا بوده است تطبیق کرده است بااطلاعات خارجی خودش و يك نفر متخصص خط آهن ناچار است اطلاع داشته باشد از وضعیت ساختمان خطوط آهن جاهای دیگر و علی الاصول تشخیص کرده است و در نتیجه مطالعات در درجه اول همین نقشه ایست که به مجلس شورای ملی تقدیم شده است دولت هم جنبه های سیاسی و اقتصادی و نظامیش را در نظر گرفته است. و مخصوصاً این نکته را عرض میکنم که بعضی از اساسی که در اینجا ذکر شده است دولت مقید است باینکه در قانون قید بشود و البته بطور مطلق برای دولت خیلی بهتر بود ولی فرضاً هم که بطور مطلق مجلس رای بدهد و بعد از مطالعاتی که دیگر محتاج نخواهد بود خطی که تعیین خواهد شد باز همین است. اینجا دو نقطه مبدء و منتهی با در نظر گرفتن منافع و مصالح مملکت معین شده است مخصوصاً قسمت شهرهائی که در اینجا تصریح شده است همه نوع ملاحظه منافع سیاسی و اقتصادی و نظامی هر سه شده است و بنا بر این تصور میکنم که دیگر این دست باز بودن برای دولت مقتضی نباشد.

شیروانی - دو مرتبه پیشنهاد را قرائت کنید.

رئیس - مجدداً قرائت میشود

[بشرح فوق خوانده شد]

رئیس - رای گرفته میشود باین پیشنهاد آقایان

موافقین قیام فرمایند

[چند نفری برخاستند]

رئیس -- تصویب نشد، پیشنهاد دیگر آقای شیروانی (بشرح ذیل خوانده شد)

پیشنهاد میشود ماده اول بطریق ذیل اصلاح شود.
ماده ۱ - مجلس شورای ملی بدوات اجازه میدهد که راه آهن ایران را از بندر شروع و بطهران امتداد دهد

تبصره - دوات مکلف است در ظرف چهارماه انبساط خطوط بین طهران و یکی از بنادر جنوب را بانظر متخصصین تعیین و برای تصویب تقدیم مجلس شورای ملی نماید
رئیس - آقای شیروانی

شیروانی - البته باعراضی که سابق شده است توضیح مفصلي بنده ندارم برای اینکه امروز رأی داده شود و بتوانند شروع بکار نمایند خطی محل که اتفاق نظر تمام نمایندگان و دوات و متخصصین است از بندر جز بطهران میباشد. از طهران بجنوب محل اختلاف است يك عده معتقدند از طرف غرب رود بهمدان و از همان طرف رود به سحره و اگر رود به بوشهر بفرماید آقای وزیر چهل فرسخ تفاوت پیدا میکنند در صورتیکه اگر به نقشه هم بطور ظاهر نگاه کنیم می بینیم شاید اینطور هم نباشد در هر صورت باید مطالعه شود شاید که همین خطی را که فعلاً در نظر گرفته اند از همین خط عبور بدهند باز خطوط دیگر. لکن آن خطی که محل اختلاف نیست و اتفاق نظر همه است از بندر جز است بطهران. آرا امروز ما رأی میدهیم و در قسمت بعد دولت را مکلف میکنیم که در ظرف چهارماه متخصصی را که دوماه است در طهران خوابیده او را بفرستند بیرون و وضعیت خطوط جنوبی را ببینند هر کدام آن راهها که به نفع مملکت بود آرا انتخاب کنند و بیاورند بمجلس دومرتبه رأی داده شود ولی امروز باین قسمت رأی میدهیم

رئیس -- آقای وزیر مالیه

وزیر مالیه - اینکه آقای وزیر فوائد عامه فرمودند که ماحق داریم اظهار رنجش کنیم بنده این لغت را استعمال نمیکم ولی عرض میکنم که توقع البته هست که يك دولتی که يك لایحه را بنظر آقایان میرساند و میگوید بانوافق نظر متخصصی که مجلس شورای ملی بااستخدام او رأی داده است این خط را خط انبساط تشخیص داده این اندازه نباید زدید کرد. مکرر در مکرر میگویند نظر متخصص جلب نشده. خیر آقا. نظر متخصص جلب شده. بعلاوه يك نکته را آقایان باید متوجه باشند که متخصص برای يك کار معینی است که آن کار معین قسمت اقتصادی و قسمت خرج راه آهن و قسمت فنی است شما خودتان این مسئله را تصدیق دارید که دوات شما هیچوقت تصدیق نخواهد کرد که از نقطه نظر نظامی باسیاست مملکتی تشخیص نظر هیچ کسی غیر از دولتی که مسؤل مجلس است در يك امری دخالت نکند این عرض اول من. اما نسبت بقسمت ثانی که فرمودند امروز رأی داده میشود از بندر جز بطهران و قسمت دیگر آن بماند. برای چهار ماه دیگر بنده باکمال جرئت عرض میکنم که اینطور رأی دادن هیچ صلاح نیست و آن دقیقه که بخواهید رأی بدهید باید مبدء و منتهی و شروع بعمل را از دو طرف رأی بدهید والا بهزار محذور برمیخوریم.

رئیس -- رأی میگیریم به پیشنهاد آقای شیروانی آقایانیکه موافقت میکنند قیام فرمایند (عده قلیلی قیام نمودند)

رئیس - تصویب نشد. پیشنهاد آقای آقاسید یعقوب قرائت میشود (بشرح ذیل قرائت شد)

تبصره ذیل را پیشنهاد میکنم.
تبصره - شروع بساختن راه در ظرف شش ماه بعد از تصویب این قانون بعمل خواهد آمد.

رئیس - آقای آقاسید یعقوب آقاسید یعقوب - بنده يك کلمه را در مد

نظر دارم که موقعی که درس میخواندیم اگر يك روز دبری آمد می گفتند آقا يك روز از اجتهاد عقب افتادی. آقای شریعت زاده: امروز نه مجرد اینکه این لایحه گذشت فردا راه آهن درست نمیشود. پنججاه سال است که این صحبت بوده است اگر چهار روز عقب بیفتد چهار روز استقلال ما عقب افتاده است!؟ خیر -- همینطور که بوده است خواهد بود. پس اینقدر حمله نکنید بکسانی که با يك نظر خیلی صادق گمان میکنم سؤال میکنند. میخواهم عرض کنم این مواد هیچ ظرف مدت و ظرف عمل را معین نکرده است نه در ماده ۲ و نه در ماده ۴ و نه در ماده ۳ فعلاً ما رأی دادیم و قانون هم تصویب میشود اما ظرف اجرا و ظرف شروع بعمل معین نشده است. برای خاطر اینکه بنده چون دیده ام يك امتیازاتی گرفته میشد در کیفها میباشد. بنده از این ملاحظه کفتم شاید امروز این را تصویب کنیم باز باین بیاناتی که آقایان وزراء کردند این بیاناتی که آقایان موافقین کردند در کیف وزراء بماند - این است که ظرف عمل را پیشنهاد کردم که در ظرف شش ماه بعد از تصویب این قانون بموقع اجرا و عمل بیاید. حالا اگر آقایان وزراء میفرمایند که زودتر از این شروع بعمل میشود بنده تبصره پیشنهادم را مسترد میکنم

رئیس - آقای وزیر جنگ

وزیر جنگ - اینکه آقای آقاسید یعقوب پیشنهاد فرمودند مقصودشان از شروع بعمل چیست!؟ اگر مقصود از شروع بعمل این است که رایل روی زمین گذاشته شود شش ماه دیگر هم گذاشته نمیشود ولی يك مقدماتی است از قبیل نقشه برداری و سفارش دادن وغیره و يك کارهایی است که بعضی از آن کارها را امشب و فردا هم میشود شروع کرد. این شروع بعمل بعقیده بنده هیچ مورد ندارد بعضی از این کارها از فردا بعضی را دیرتر شروع میکنند و بعضی را بعد از شش ماه

بعضی از نمایندگان - صحیح است
رئیس - پس از اینکه تکلیف این ماده معلوم شد آنوقت باین تبصره رأی میگیریم چون انضمام يك فرعی است بر اصل پیشنهاد آقای فرهمند قرائت میشود (بشرح ذیل قرائت شد)

بنده پیشنهاد میکنم باصل ماده اول رأی گرفته شود
رئیس - رأی گرفته میشود...
شیروانی - بنده يك پیشنهادی دارم.
آقاسید یعقوب - بنده اخطار نظامنامه دارم اجازه میفرمایید؟

رئیس - بفرمایید.
آقاسید یعقوب - این پیشنهادی که شده است که پیشنهاد میکنم باصل ماده رأی گرفته شود این سلب پیشنهاد کردن از نمایندگان میکند.

رئیس - مقصود ایشان از این پیشنهاد این است که باصل ماده پیشنهادی دولت رأی گرفته شود. چون اینجا آقای نوبخت يك پیشنهادی کردند که مورد قبول واقع شد و در اصل ماده تغییر داد و مقصود ایشان این است که باصل ماده رأی گرفته شود.

آقاسید یعقوب - بسیار خوب اگر اینطور است که بنده عرضی ندارم

رئیس - پیشنهاد آقای شیروانی

[بشرح آتی خوانده شد]

پیشنهاد میشود بعد از کله مهندسین نوشته شود. بلافاصله بعد از تصویب این قانون شروع با اجرای مقدمات امر شود.

رئیس - آقای شیروانی

شیروانی - عرض کنم که همانطور که يك قسمت عراض بنده را آقای آقاسید یعقوب فرمودند. از يك طرف عجله داریم از يك طرف هم موضوعی را می نویسیم: بدولت اجازه داده میشود خط آهن از بندر جز و سحره را شروع بساختن نماید. کی شروع شروع کنند. کی بسازد این برای قیامت

است و بالاخره تصور میکنم که منظور این است که این قانون بگذرد و مهندسین شروع بعمل نمایند و نقشه بر داری شود ولی تا یکی از آقایان وزراء اینطور توافق نظر حاصل شد که بلافاصله بعد از این قانون شروع به تهیه مقدمات این امر شده و دقیقاً شروع بعمل شود. آن (شود) را (شده) باید کرد

رئیس - آقای وزیر معارف

وزیر معارف - بنده تصور میکنم که اصولاً موافقت حاصل باشد با پیشنهاد ایشان ولی جایش اینجا نیست. بعقیده بنده باید در آخر ماده گذاشته شود باین ترتیب: و باید بلافاصله بعد از تصویب این قانون شروع باجرا مقدمات امر شود.

شیرازی - بسیار خوب.

رئیس - آقای فرهمند توضیحی نسبت به پیشنهادتان اگر دارید بفرمائید.

فرهمند - عرض کنم پیشنهادی که بنده کردم با آن اصلاحی است که آقایان قبول فرمودند و بنده تصور میکنم با مطالعات عمیقی که البته در يك همچو قضیه مهمی شده است و تقریباً از صبح تا حال هم در این قضیه مذاکرات زیاد شده است تصور میکنم باصل این ماده رای گرفته شود با همان اصلاحی که آقایان قبول کردند بهتر است.

رئیس - اینکه میفرمائید برعکس آن چیزی است که پیشنهاد کرده اید. ماده بدوی دولت از محرم بود بعد خورموسی را آقای نوبخت پیشنهاد کردند که مقدم بر محرم باشد چنانچه عالی میفرمائید که به پیشنهاد اولیه دولت رای بگیریم؟

فرهمند - با همان اصلاح

آقای یقوب - دیدید مقصودشان همان بود که بنده عرض کردم. آقا میخواهند حق پیشنهاد را از وکلاء بگیرند.

فرهمند - بنده پیشنهاد خودم را مسترد میدارم

رئیس - ماده اول قرائت میشود

(شرح ذیل قرائت شد)

ماده اول - مجلس شورای ملی بدولت اجازه میدهد که خط راه آهن بین خورموسی و بندر محرم و بندر جزرا از طریق همدان - طهران در امتداد خطی که از طرف مهندسین دقیقاً همین میشود از طرفین شروع بساختن نماید و باید بلافاصله پس از تصویب این قانون شروع بمقدمات امر شود.

وزیر معارف - شروع باجرا مقدمات امر شود

(مجدداً آقای ضیاء بقیه ماده را بشرح ذیل قرائت نمودند)

و باید بلافاصله بعد از تصویب این قانون شروع باجرا مقدمات امر شود

رئیس - رای گرفته میشود باین ماده آقایانیکه موافقت قیام فرمایند.

(اغلب برخاستند)

رئیس - تصویب شد. تبصره پیشنهادی آقای آقامسید یعقوب:

آقا سید یعقوب - بعد از آن چیزیکه آقایان وزراء قبول کردند بنده مسترد میدارم - چون طرفش معلوم نیست رئیس - تبصره پیشنهادی آقای بامداد قرائت میشود [بشرح ذیل خوانده شد]

پیشنهاد میکنم تبصره ذیل بماده اول الحاق شود.

تبصره - در صورتیکه مهندس متخصص بعد از مطالعه دقیق تصدیق کند که عبور خط از طریق اصفهان و فارس به خلیج خالی از محظور است دولت مکلف بموافقت خواهد بود

رئیس - آقای بامداد

بامداد [میرزا محمد علی خان] - قصد بنده در این تبصره این است که يك قسمت مهم مملکت محروم از فوائد راه آهن نماید. ما در تلگرافخانه از طرف نجار اصفهان احضار شدیم و آنها جدی داشتند که بهترین شهر

صنعتی ایران مثل اصفهان نباید از این حق محروم باشد بعد چند نفر آقایان را فرستادیم که بروند با متخصص در این باب مذاکره کنند که يك همچو نقشه شنیده ایم شما در اینباب چه نظر دارید [اگر چه آقایان وزراء تکذیب میکنند] که مستر پلند گفته است که من اطلاعی ندارم من عقیده ام این است که باید مثل اصفهان شهری محروم نماید. دو خط است. يك خط همین است که آقایان میگویند يك خط هم همین است که باصفهان برود یا به بندر علویه یا بندر دیگر که زیاد هم التقاء با تونل و موانع طبیعی نداشته باشد. تونلی که از راه خرم آباد باور میخورند خود آقای وزیر فوائد عامه هم گفتند و بنده هم بقراریکه از مطالعه شنیده ام تونل با تمام محظوراتی که دارد ممکن است يك دفعه هم بيك چشمه بزرگ بر بخورد و تونل پر از آب بشود و باید آن را خالی کنند و بعد از آن باید برای وارزهای زمستان و احتیاطهای قبلی باسیمن و بيك وسائل محکمی سدبندی کنند از وارزها که اسباب زحمت عارین نشود. این است که حتی الامکان در تمام دنیا از تونل دوری می کنند مطابق تصدیق آقای وزیر فوائد عامه تونل هر فرسخی متجاوز از يك میلیون خرج دارد و چهل فرسخ تونل است اگر از این راه ببرید خود آقای وزیر فوائد عامه اظهار کردند. بنابراین اگر امر دائر شود که ما از تونل احتراز کنیم آنوقت مخارج چهل فرسخ تونل را صرف آبادی يك مملکت بلکه دو مملکت مهم مثل اصفهان و فارس کرده ایم این البته يك تفاوتی است که خوب میشود تحمل کرد و این بهترین طرق است والا مقصود اگر نزدیکی راه باشد از روی نقشه ممکن است سطر آراء را گذاشت از توی کور اگر برود لود فرسخ باصد فرسخ بیشتر نخواهد شد از بحر خزر بخلیج فارس. بنابراین بنده اصرار نمی کنم باینکه ماده حتماً اینطور نوشته شود و دولت مکلف باشد که خطش را تغییر بدهد عرض میکنم اگر شما مهندس را که میفرستید برای نقشه برداری و رفت و این خطوط را دید و تصدیق کرد

رسیدن حال تجارت است که از اینها اجتناب میشود و بالاخره این مسئله اینطور نیست که آقایان نمایندگان احساس کرده اند او هم موافقت نظر داشته است این نقشه را هم او کشیده است به هفتاد و پنج میلیون و اعداد ریزش را هم که زد بنده است او نهمین زده است الان مهندسین این متخصص آمده اند به بغداد و می خواهند هر چه زودتر بروند مشغول کار خود شوند بنا بر این بنده استدعا می کنم که این موضوع دو باره تکرار نشود که در این مسئله با این شخص مذاکره شده و او اظهار بی اطلاعی کرده است اینطور نیست بنده از طرف ایشان این مسئله را رسماً تکذیب می نمایم.

رئیس - رای گرفته می شود به تبصره پیشنهادی آقای بامداد آقایانی که موافقت قیام فرمایند (چند نفری برخاستند)

رئیس - تصویب نشد. پیشنهاد آقای ضیاء قرائت می شود. (مضمون ذیل قرائت شد)

تبصره ذیل را پیشنهاد می نمایم که عاده اول علاوه شود.

تبصره - دولت مکلف است در ظرف یکسال از تاریخ تصویب اینقانون مطالعات و نقشه امتداد خط راه آهن را از طهران تا یکی از بنادر خلیج فارس تمام نموده و لایحه آنرا برای تصویب تقدیم مجلس شورای ملی نماید رئیس - آقای ضیاء

ضیاء - بنده راجع باین پیشنهاد و تبصره توضیح زیادی ندارم تمام آقایان مخصوصاً هیئت محترم دولت متوجه هستند که راجع باین موضوع چه وحشتی در سراسر ایران ایجاد شده جنوب ایران برای اینکه از مرکز دور بوده و راه هم بدینا نداشته نسبتاً متأثر شده است و همین مناسبت خط راه آهن هم از طهران به محره امتداد می باید یک قسمت مهم مملکت را با اثر می

در نتیجه مطالعاتی يك خط سبزی برای راه آهن تعیین کرده است که از نقطه نظر سیاسی . نظامی . اقتصادی . مصلحت مملکت است و ماده آنهم تصویب شد تصور میکنم دیگر این قسمت از پیشنهادات موردی نداشته باشد و آقای نماینده محترم هم موافقت فرمایند

رئیس - رای گرفته میشود باین تبصره آقایانی که تصویب میکنند قیام فرمایند

(عده قلبی قیام نمودند)

رئیس - تصویب شد. ماده دوم

(بشرح آتی قرائت شد)

ماده دوم - بدولت اجازه داده میشود که ساختن راه آهن مزبور را کلاً یا جزاً و همچنین خرید مصالح راجعه بآنها که تهیه اش در داخله مملکت ممکن نیست پس از اعلان مناقصه بتوسط شرکتهای ساختمانی خارجه یا داخله که شرایط آنها بیشتر مقرون بصرفه مملکت باشد بعمل آورد.

رئیس - آقای فهمی.

فهمی - ماده دوم این لایحه بیشتر از اولی تصویب مجلس را لازم دارد. چون ماده اول تعیین خط بود و البته در آن قسمت دولت بیشتر صلاحیت دارد لیکن ماده دوم راجع است بخارج و طرز خرج کردن بخصوص اعتباری که اساساً برای راه آهن تصویب شده و ایجاد شده است و این ماده بنظر بنده خیلی مبهم می آید و معلوم نیست که تصویب مجلس در اعتباری که باید بمصرف برسد بچه وسیله خواهد بود در دوره گذشته يك متخصص تصویب شد از برای ذوب آهن و در جلسات قبل راجع بهمین متخصص مذاکراتی در بین بود که از جمله بنده عرض کردم: شاید آرزوی که يك نفر متخصص برای ذوب آهن تصویب می شد تصور می رفت که آمدن يك متخصص ذوب آهن کافی است که ما ریل حاضر کنیم در صورتیکه این عمل فرج پنج اقدام دیگر است. اول ساختن بندر

دوم استخراج آهن سوم ذوب آهن چهارم ساختن فولاد پنجم تهیه کردن ریل، حالا ساختن راه آهن هم همینطور مستلزم چند اقدام و چند کار مهمی است که همه از یکدیگر مجزاً و منفک است، قسمت اول ساختن اراضی اینکار است و اقسام مختلفی (انفراستر و کتور Infrastructure) و استاسینها و بناها و گذاشتن ریل یعنی قسمت غیر منقول بطور کلی. قسمت دوم وسایط نقلیه. لکمیوها و واگنها و سایر اثاثیه دیگری که برای اینکار لازم است قسمت سوم بعد از اینکه همه اینها تهیه شد راه انداختن این اساس است البته آقایان مستحضرنند که در جاهائی که راه آهن دارند هر يك قسمت را يك شرکت علیحده بعهده میگیرد یا امتیاز می گیرند یا دولت بآنها واگذار می کند حتی ممکن است بعضی قسمت ها را شرکتهای مختلفه اداره کنند در اینجا که نوشته شده است «ساختن راه آهن» بنده ملتفت نمی شوم که مقصود فقط ساختن راه است یا تمام کارها تا وقتی که راه آهن بکار بیفتد البته کمپانیهای خارج که اینجور اقدامات را قبول میکنند همانطور که عرض شد هر کدام برای يك رشته از این عملیات هستند يك کمپانی مخصوصی نیاید که هم راه بسازد و هم واگن بسازد و هم جریان آنرا باصلاح. (اکسیلوا ناسین Exploitation) هر يك از اینها يك جریان علیحده دارد راه آهن ما مطابق قانون دولتی است یعنی شرکت افراد نیست دولت باید اقدام کند برای تسهیل امر دولت با يك شرکتهائی داخل مذاکره میشود و بطور مناقصه چنانکه در ماده ذکر شده است هر کدام بصرفه نزدیکتر شد یا او مذاکره میباید قسمت اول که گذاشتن ریل و ساختن راه است این قسمت اولی مخصوصاً محتاج خواهد بود بقوانینی که از مجلس بگذرد زیرا تصادف خواهد کرد با تصرف اراضی و املاک که باید از طرف مجلس بموجب قانون معلوم شود که تکلیف دولت نسبت باملاک و اراضی که تصرف می کند برای راه آهن چه خواهد بود

و اگر مشاجرات یا منازعاتی بین افراد مالکین یا کمپانی ساختمان که بنابندگی دولت اقدام میکنند پیش بیاید بکجا رجوع خواهد شد و چه مرجعی برای کار مردم خواهد بود؟ اساساً اینطور هست و ما هم عملاً دیده ایم که اگر مسائلی را مبهم و لاینحل بگذاریم در موقع عمل افراد دچار زحمت زیاد خواهند شد دولت قبل از اینکه با کمپانیها مسائل را قطع کند البته می بایستی اعلان مناقصه بکند و آن راهی که صرفه دار تر است مذاکره نمایند ولی بالاخره لایحه این کار باید مجدداً بتصویب مجلس برسد راه آهن های همه جای عالم اعم از آنکه دولتی باشد یا شرکتی طرز جریان آن مطابق قوانینی است که از تصویب مجلس می گذرد برای اینکه تکلیف مابین دولت و مردم از هر حیث معلوم باشد که بعد از آنکه دولت عمل خود را تمام کرد چه اعتباری از این وجوه تخصیص شده از مجلس خواهد خواست بطور مطلق نمیشود گفت که برود و شروع بعمل نماید. معنی این کار این است که وقتی مذاکره دولت تمام شد از وجوه انحصاری بمصرف برسانند بنده گمان نمیکنم این اجازه را دولت داشته باشد زیرا بموجب آن قانونیکه اصل وجه انحصار را تصویب کرده است دولت بدون اجازه مخصوص مجلس نمیتواند از این وجوه بمصرف برساند. با اینکه قید شده است که آن وجوه برای ساختن راه آهن تخصیص شده است مع هذا هر موقعی که میخواهند خرج کنند باید معلوم شود برای چه مصرف چه مبلغ میخواهند دریافت نمایند. این است که بنده استدعا میکنم اولاً آقای وزیر فواید عامه این قسمت را توضیح بدهند که کمپانی های ساختمان که داخل مذاکره میشوند مقصود کدام قسمت از عمل است از ساختن راه تا راه انداختن و اکنون تمام خواهد بود یا قسمتهای معین؟ اگر چه این بدیهی است راه که ساخته شد ناچارند واگن و لکوموتیو و سایر لوازم را داشته باشند که بتوانند وسایل را برای دور زنی هم ببرند پس باید تمام این قسمت ها باشد اینها را بایک

کمپانی قرار داد میکنند یا با کمپانی های مختلفه؟ و برای اینکه اجازه اعتبار معینی را از مجلس بگیرند و وجوه انحصار را بمصرف برسانند چه چیز را در نظر گرفته اند؟ در این لایحه چنانکه ملاحظه میفرمائید غیر از چهار میلیون و نیم که از برای کارخانه آهن ذوب کئی خواسته اند اعتبار دیگری تقاضا نشده است آیا این لواجی که راجع خواهد بود بکمپانی های ساختمان در ثانی مجلس خواهد آمد با اینکه بموجب همین ماده اجازه ضمنی از مجلس میخواهند؟ بنده استدعا میکنم توضیح بدهند. و بعلاوه چه راهی برای تقاضای اعتبار در نظر گرفته اند این را هم بفرمایند.

وزیر مالیه - قسمت اول فرمایش رفیق محترم من مربوط بود باینکه این مخارج بچه وسیله خواهد شد اجازه میفرمائید عرض کنم که وسایل غیر قانونی که در پیش نیست. وسائل اداره شدن این مملکت را بیک قوانینی معین میکنند و همان وسائلی که قوانین معین کرده است از برای اجرای امور چون این هم یکی از امور مملکتی خواستن نداشت. و اما اینکه فرمودند در ماده نوشته شده است ساختن راه آهن مقصود چه چیز است البته ساختن راه آهن معنیش این است که راه آهن آماده و مهیای کار کردن بشود تمام مراحلی که برای این کار باید طی کرد در ضمن عبارت ساختن راه آهن هست قسمت راه سازیش میخواهد باشد قسمت ریلش میخواهد باشد قسمت ریل کشی میخواهد باشد قسمت لکوموتیو و واگن و غیر آن میخواهد باشد ساختن استاسیون میخواهد باشد تمام این قسمت ها در ذیل عبارت (ساختن راه آهن) هست و البته این ماده که دولت اجازه خواسته است و میگوید (راجع بساختن راه آهن مزبور کلاً یا جزءاً و هم چنین خرید مصالح راجع برآه را بترتیب مناقصه توسط کمپانی های داخله یا خارجه بمورد عمل بگذارد) شامل تمام این قسمت ها میشود مخصوصاً آن عبارت کلاً و جزئاً خیلی

مطلب را روشن کرده است، اما اینکه می فرمودند که با کمپانی ها چه جور داخل مذاکره میشوند؟ کار چه جور داخل عملی میشوند؟ آیا بیک کمپانی این عمل را خواهد کرد و با کمپانی های مختلفه؟ این را خودشان بیک جوانی بسؤال خودشان دادند که فرمودند گمان نمیکنم بیک کمپانی پیدا شود که همه این کار ها را بکنند. ولی بنده بیک جواب دیگری عرض میکنم که اصلاً مقصود دولت و مجلس چه بوده؟ این بوده است که راه آهن ایران دولتی باشد دولت خودش از پول خودش و در تحت نظارت خودش این راه را بسازد. هیچ تقاضا شده است دولت خودش را مقید کند بیک کمپانی بایک کمپانی هائی که اختیارات را از خودش سلب کند و انتقال بدهد بکمپانی ها. همین جهت است که طرف دولت است، دولت خرید و فروش میکند. دولت قرارداد کار میکند، با هر کسی که اصلح و مناسب تر است برای هر قسمتی هر کس بهتر بود با او مذاکره میکند، و اگر شما میخواهید امروز آقای وزیر فواید عامه باینکه بایکی از اعضاء هیئت دولت بامتنصص راه بیاید اینجا سرکار جواب بدهد که جزئیات این کار چیست، البته خود شما قبول نخواهید کرد از برای اینکه حالا هیچ چیز اینها معلوم نیست، حالا باید مطالعه کرد، حالا باید حساب کرد، حالا باید تحقیق کرد، باید اعلان مناقصه کرد، باید اطلاعات خیلی دقیقی تحصیل کرد، در قسمت مناقصه ها خصوصاً بعد از اینکه در قسمت های خارجه اطلاعات بدست آمد و در ضمن مطالعات نقشه برداری هم نسبت باحتیاجات خود راه و خط روشن شد آنوقت دولت خواهد توانست بیک تصمیمی بگیرد و بعد جواب حضرتعالی را بدهد. و اما اینکه فرمودید این خط راه آهن مصادف خواهد بود با بیک مواردی بایک قضایائی که محتاج بقانون مجلس است آیا تصور میفرمائید که کسی باین ادعای کرده بوه که بعد از گذشتن این چند ماده دیگر هیئت دولت هیچ مراجعه و احتیاجی برای قانون بکننداری به مجلس شورای ملی نخواهد داشت؟ اگر

ما همچو عرض کردیم همچو اصراری کردیم ما خود و مؤاخذمان کنید. بعد از این ای بسا مواقع پیش خواهد آمد ما محتاج خواهیم بود مراجعه کنیم به مجلس و لوائح قانون بیاوریم و اجازه هائی که برای تکمیل این عمل لازم است از مجلس استدعا کنیم. میفرمائید اینجا تکلیف افراد باید معلوم باشد تکلیف افراد از نقطه نظر قوانین اساسی و قوانین عمومی و قوانین موضوعه جاریه بطور کلی معلوم است و اگر در بیک مورد بخصوص بیک جائی ما ببینیم در حدود قوانین موضوعه و موجوده نمیتوانیم رفع احتیاج و رفع ابتلاء خودمان را بکنیم البته می آئیم اینجا نظر خودمان را بعرض مجلس میرسانیم و از مجلس تقاضا میکنیم مواد و قوانینی برای ما وضع کنند این هم بعقیده بنده زیاد احتیاج بتوضیح دادن نداشت. بیک نکته دیگری هم در ضمن فرمایشاتشان بود راجع باینکه آیا در هر قسمتی از این کار ها که پیش می آید نسبت بخرج بیک لواج مخصوصی ما خواهیم آورد یا نه؟ مسلم است که خیر چرا؟ برای اینکه بیک مبلغی بیک اعتباری تخصیص شده است برای مخارج راه آهن بموجب بیک قانون شما اجازه میدهید بدولت که داخل عمل شود از برای کشیدن خطوط آهن و بیک تبصره یا بیک اضافه هم نماینده محترم آقای شیروانی اینجا اظهار کردند و دولت قبول کرد که بلافاصله بعد از تصویب این قانون هم اجرائی مقدمات این امر شروع شود. این همه طول و تفصیل نمیخواست اگر بنا بود در هر موقعی که برای مقدمات امر که بلافاصله میخواهید شروع بشود بیک لایحه مخصوصی بیاورند که بازده تومان یا صد تومان ما برای فلان کار میخواهیم بیایید تصویب کنید خیر این نظر نیست. اگر ماده چهارم بنظر رفیق محترم من اینقدر کافی نیست که این مطلب را خوب برساند در موقع خودش ماده چهارم را اصلاح میکنیم که خوب مطلب روشن شود. شما بیک اساس کاری تهیه کردید متخصص دارید در مالیه برای خرج. برای مخارج قوانینی

مذاکرات و مباحثات می بینیم دلایل آقایان چه چیز است؟ اگر تصور میفرمائید که باین ترتیب کار را تسهیل میکنید نظر خودتان را بفرمائید.

رئیس - چند دقیقه تنفس داده میشود.

(در این موقع جلسه برای تنفس تعطیل و پس از نیمساعت مجدداً تشکیل گردید)

رئیس - آقای آفاسید یعقوب

آفاسید یعقوب - بنده خیلی میل داشتم که هیئت محترم دولت در اینجا تشریف می داشتند و باین دو اصل مسلم قانون اساسی که حافظ تمام حقوق ملت است توجه میکردند که آن وقت آقای وزیر مالیه آن جواب را باقای فهمی اظهار نمیکردند اصل بیست و چهارم میگوید بستن عهد نامه ها و مقاوله نامه ها اعطای امتیازات (انحصار) تجاری و صنعتی و فلاحی و غیره اعم از اینکه طرف داخله باشد یا خارجه باید بتصویب مجلس شورای ملی برسد در این ماده دوم نوشته است (اعلان مناقصه توسط شرکتهای ساختمانی خارجه یا داخله) دولت اعلان مناقصه داد و بک شرکت امریکائی با بلژیکی یا جای دیگری آمد و حاضر شد و گفت من این را قبول میکنم این باید بتصویب مجلس باشد دیگر بعد از اینکه دولت اعلان مناقصه کرد و شرکت حاضر شد برای او این در واقع عقد بک قراردادی میشود و باید بتصویب مجلس باشد چطور میشود بدون تصویب مجلس شورای ملی باشد آقایان میگویند ما در این ماده میبایم بطور اجمال و ابهام از مجلس شورای ملی هفتاد و دو میلیون برای ده ساله اجازه میخواهیم خدا حافظ شما. دیگر کاری بشما نداریم مطابق این ماده ۷۲ میلیون ده ساله اجازه میخواهند و آقای شریعت زاده هم اصرار دارند که فردا ریل براه بیفتد و ما هم میبایم فوراً اجازه بدهیم. در این بین هم این اصل آقای شریعت زاده از بین خواهد رفت باید بعد

دارید مخصوص و عمومی از برای کنترل مخارج و ترتیب خرج متخصص دارید. برای راه آهن همین طور آمده اند برای اینکه این حسابها را بکنند. بک وزیر مسؤل دار بد طرف مذاکره و مؤاخذه شما و وزیر مسؤل شما هستند که هر توضیح و هر اطلاعی بخواهید خواهند داد. این مسلم است که بعد از این لایحه در هر قدم بک لایحه مخصوص نسبت با اجازه خرج لازم نیست دیگر بیاید...

بعضی از نمایندگان چرا لازم نیست؟

وزیر مالیه - چنانچه عرض کردم چیزیکه لازم خواهد بود و احتیاج قانونی خواهد داشت در موقع و مورد خودش بعرض مجلس خواهد رسید. ولی فردا متخصص آهن با توافق نظر متخصصین مالیه وزیر مالیه میخواهد شروع کند باینکه تهیه چوب کند، تهیه آهن کند، تهیه ریل کند، مذاکره کرده تحقیق کرده اینها را مجدداً میفرمائید در هر کدام از اینها بک لایحه مخصوصی باید آورد...

بعضی از نمایندگان - بی

وزیر مالیه - این بنظر بنده بک قدری مخالف منظور خودتان است. منظور خودتان تسریع کار است. منظور خودتان این است که بلا فاصله شروع با اجرای مقدمات امر بشود. این مطلب خوب است ولی برای این نظر که بخواهید این کار بفوریت نشود - البته از نقطه نظر دولت با از نقطه نظر متخصصین مالی چه تفاوتی میکند که در هر مورد بخصوص بیایند اجازه بگیرند. برای فلان کار صد هزار تومان اجازه بگیرند. این فقط تولید بک اشکالاتی و بک درهم پیچیدگی هائی خواهد کرد که موجب تاخیر کار است این نظر را دولت نداشته است و در این لایحه هم که پیشنهاد شده است این نظر را دولت ندارد. حالا اگر آقایان حقیقاً بک دلایلی دارند که اثبات نمایند آن عیب را ندارد و بک محاسنی را هم که ما تصور نمی کنیم بنظر شما دارد البته هیچ فرقی برای ما نمیکند. ما نظر خاصی نداریم. ما چیزی را که میخواهیم این است که هر چه زودتر شروع بمقدمات راه آهن بشود و بنظر دولت این رسیده بود که بعرض مجلس برسد حالا در ضمن

اعلان مناقصه باز به مجلس شورای ملی بیاید. آقایان اصل ۲۶ هم میگوید ساختن راههای آهن یا شوسه خواه بخرج دولت خواه بخرج شرکت و کپانی اعم از داخله و خارجه منوط بتصویب مجلس شورای ملی است اصلاً در اینجا آنچه که بنده اشتنباط میکنم دو مطلب را میسراند کچره مساق عبارت و اصل بیست و ششم برای ساختن راه آهن است و راه آهن بتصویب مجلس شورای ملی باید باشد لیکن از عبارت بعد آن فهمیده می شود که پس از آنکه ساختن راه آهن را مجلس شورای ملی اجازه داد بشرکت خارجه یا داخله باز باید بتصویب مجلس شورای ملی باشد یعنی هم خود ساختن باید بتصویب مجلس باشد هم بهر شرکتی که داده میشود باید بتصویب مجلس باشد. پس ناچاریم ما در این ماده دوم این مسائل را کاملاً ملاحظه کنیم که هر خرجی که میخواهند بکنند (اینجا برسبیل مطلق است ما نمی توانیم هفتاد و دو میلیون رای بدهیم) باید لایحه اش را بیاورند همین ترتیب جریات قوانین موجوده مملکتی بر رئیس داده شود بعد برود بکمیسیون بودجه بعد بیاید در مجلس شورای ملی و تصویب شود. این بک موضوع. بک موضوع دیگر این بود که آقای فهمی اظهار کردند و آقای وزیر مالیه بکلیه از آن موضوع طفره رفتند و آن مسئله این بود که فرمودند این راه که ساخته میشود از بندر جز به خور موسی این راه مسالماً تصادف میکند قهراً با املاک مردم همه اش از اراضی خاصه که رد نمیشود در اراضی مردم هم هست و این راه آهن هم راه آهن دولتی است ما که معتقد به سلب مالکیت خصوصی نیستیم. ما مالکیت خصوصی را قائل هستیم هر کس که ملک دارد مال خودش است صاحب ملک مسلط بر مال خودش است اینجا هیچ معین نکرده است که این راه آهن که اجازه داده شد از بندر جز بخور موسی برود اگر تصادف شد با املاک مردم و در املاک خصوصیات واقع شد با صاحب آن ملک چه ترتیب باید

بکنند. آن وقت میگوید که من بتصویب مجلس شورای ملی اجازه دارم که راه آهن را از اینجا امتداد دهم ملک هر کسی میخواهد باشد. مجلس هم چنین رائی نمی دهد. مجلس ابدأ حاضر نیست که بیاید سلب مالکیت خصوصی کند و بدولت اجازه بدهد که کیف مایشائی مداخله در املاک مردم بکنند. دو موضوع اساسی در این ماده دوم هست که دولت ابدأ توجه نکرده و بهمان قید دو فوریتی که ما با هو و جنجال گذرانیم که آی مخالف راه آهن و سعادت مملکت هستید: آی الماس و برلیان در مملکت ریخته میشود: بهمین هو و جنجال این موضوع را هم میخواهیم بگذرانیم. نه اینطور ها نیست. گمان نمی کنم با این مسائلی که بنده عرض کردم بکنند (از نمایندگان) مخالف باشد که بگوید دولت مجاز است در املاک مردم هم راه آهن را امتداد دهد ولو اینکه رضایت صاحب ملک را تحصیل نکرده باشد. یقیناً نمیتوانیم رای بدهیم یا اینکه اختیار مطلق بدهیم که هفتاد و دو میلیون را در عرض ده سال دولت مجاز باشد بدون مراجعه بمجلس شورای ملی خرج کند. این است که یقیناً این ماده را مطلق نمیتوانیم رای بدهیم بنده در این ماده بنظر خودم برای اصلاحش بک پیشنهادی کردم که تقدیم مقام ریاست میکنم و از قراریکه در تنفس شنیده ام بعضی از وزرائیکه علاقه خاصی بمجلس شورای ملی دارند ملتفت این نکته بودند و میفهمند که نمیتوانیم این ماده را باین ترتیب تصویب کنیم این است که شاید مشغول باصلاحش باشند باین ترتیب که نمیشود رای داد

رئیس - آقای زوار موافقید؟

زوار - با ماده موافقم

رئیس - بفرمائید

زوار - عرضی ندارم. آقای عمادی می خواهند

صحبت کنند

رئیس -- آقای اعتبار

اعتبار -- قسمت هائی را که آقای آقا سید یعقوب اینجا فرمودند، بنده تصور می کنم این رعایت را مطابق قانون محاسبات عمومی دولت مخصوصاً در قسمت اعلان مناقصه کرده و بایستی هم بکنند. فرمودند وقتی که اعلان مناقصه میشود میبایستی هر کدام که مقرون بصره شد همان را اختیار کنند. البته این يك اصلی است که همانطور بوده و خواهد بود اما اینکه میفرمائید نتیجه مذاکرات را مجلس شورای ملی بیاورند بنده تصور میکنم این جز معطلی کار مصرف دیگری نخواهد داشت (همهء نمایندگان) وقتی مجلس شورای ملی اختیار میدهد بدولت که يك شیئی را بمناقصه با مزایده بخرد وقتی که نتیجه مناقصه با مزایده معین شد این خود را اجازه است که دولت بتواند این معامله را بکند. این عمل جاری است و همیشه معمول بوده است و خواهد بود در قسمت اصل بیست و ششم که آقای آقا سید یعقوب متذکر شدند تصور میکنم مقصود همین لایحه بوده است و دولت هم همین کار را کرده است. اصل بیست و ششم میگوید که انشاء الله راه آهن را دولت باید با تصویب مجلس شورای ملی شروع کند و آن همین لایحه است که تهیه کرده و از آن اصل هم منصرف نشده. و در قسمت اراضی و املاک هم که فرمودند بنده این را موافقم و تصور میکنم این را پیشنهاد بفرمایند و آقایان هم رای خواهند داد که بایستی اراضی و املاکی را که راه آهن از آنجا میگذرد دولت بقیمت عادلانه بخرد که ضرری ب مردم وارد نشود.

وزیر مالیه -- همانطوریکه قبلاً عرض کردم در مواد اگر يك ابهامی هست نظر اصلی دولت و مجلس شورای ملی تناقضی با هم ندارد و همین جهت هم سعی کردیم که ابهام در مواد رفع شود که جمع بین نظرها شده باشد. اولاً در ماده دوم يك اصلاحاتی شده است که حالاً عرض میکنم خاطر آقایان مستحضر بشود بعلاوه يك تبصره

آقای مدرس تهیه کرده بودند با شرکت فکری یکسده از آقایان که آنجا اظهار فرمودند در آن تبصره هم ما موافقت کردیم بعد از ماده پیشنهاد بفرمایند و ما قبول میکنیم. تبصره راجع بتقاضای اعتبار از مجلس است برای خرج. ماده با اصلاحاتی که شده است باین ترتیب است که عرض میکنم. ماده دوزا با اصلاحاتش میخواهم که آقایان اصلاح بفرمایند.

ماده دوم -- بدولت اجازه داده میشود که ساختن راه آهن مزبور را کلاً با جزء و همچنین خرید مصالح راجعه بآن را اعم از آنچه تهیه اش در داخله و با خارجه باید بشود پس از اعلان مناقصه مطابق قانون محاسبات عمومی بتوسط شرکتهای ساختمانی خارجه. یاد داخله که شرایط آنها بیشتر مقرون بصره مملکت باشد بعمل آورد. این اصلاحی است که در ماده شده تبصره را هم که خود آقا پیشنهاد خواهند کرد قرائت میشود و آقایان مستحضر میشوند. قبلاً عرض کردم تبصره راجع بتقاضای اعتبار است برای مخارج و از طرف دولت هم پذیرفته خواهد شد.

جمعی از نمایندگان مذاکرات کافی است

رئیس -- تبصره پیشنهادی آقای مدرس قرائت میشود بعد تکلیف این ماده معین می شود.

(بشرح ذیل قرائت شد)

پیشنهاد می کنم بعنوان تبصره بر ماده دوم علاوه شود

تبصره -- کلیه وجوهی که بمقتضای این لایحه صرف می شود همه ساله دولت مبلغ آن را پیش بینی نموده لایحه آرا برای تصویب مجلس تقدیم مینماید و بعد از تصویب مثل سایر مخارج مملکتی در تحت تفتیش مالیه بصرف خواهد رسید.

وزیر مالیه -- يك چیزی در ضمن اصلاحی که بنده عرض کردم فراموش شده است حالا آقای وزیر جنك تذکر دادند و آن این است که (بدولت اجازه داده میشود

که لوازم ساختن راه آهن مزبور را کلاً و جزء) حالا هم ماده را اصلاح شده می نویسم و تقدیم میدارم (ماده اصلاح شده از طرف آقای وزیر مالیه تقدیم و به ضمیمه تبصره پیشنهادی آقای مدرس بمضمون ذیل قرائت شد)

ماده دوم -- بدولت اجازه داده می شود که لوازم ساختن راه آهن مزبور را کلاً با جزء و همچنین خرید مصالح راجعه بآن را اعم از آنچه در داخله یا خارجه باید تهیه شود پس از اعلان مناقصه مطابق قانون محاسبات عمومی بتوسط شرکت های ساختمانی خارجه یا داخله که شرایط آنها بیشتر مقرون بصره و صلاح مملکت باشد بعمل آورد.

تبصره -- کلیه وجوهی که بمقتضای این لایحه صرف میشود همه ساله دولت مبلغ آن را پیش بینی نموده لایحه آن را برای تصویب مجلس تقدیم مینماید و پس از تصویب مثل سایر مخارج مملکتی در تحت تفتیش مالیه بصرف خواهد رسید.

رئیس -- ماده دوم مسترد شد باین ترتیب پیشنهاد شد. مخالفی ندارد؟

(گفتند -- خیر)

رئیس -- پیشنهادها قرائت می شود. پیشنهاد آقای فهیمی

(بشرح ذیل قرائت شد)

بنده پیشنهاد میکنم جمله ذیل باخر ماده ۲ اضافه شود.

و در هر صورت دولت مکلف است شرائط مذکور را بتصویب مجلس رسانیده و تقاضای اعتبار نماید.

رئیس -- مقصود آن نامین نشده است؟

فهیمی -- اجازه میفرمائید؟ يك جمله اش نشده

رئیس -- بفرمائید

فهیمی -- آنقسمتی که راجع بتقاضای اعتبار است نامین شده لکن آشرایط را که عرض کردم میبایست بتصویب مجلس برسد چون شرایطی که بایک کمیانی قطع شد این تصادف پیدا میکنند با کارهای عمومی و مردم ممکن است دچار محظورات و اشکالات شوند و تکلیف آن باید در مجلس معلوم شود. يك قسمت را آقای اعتبار فرمودند که ممکن است قید کرد املاک مردم را چه قسم خریداری کنند ولی غیر از این موانع دیگری هم ممکن است پیش بیاید که اسباب زحمت شود.

این قسمت را مجلس باید حل کند اختلافی که مابین کمیانی ساختمان با دولت پیش میآید باید از طرف مجلس معلوم شود پیش از وقت. این است که این قسمت را بنده پیشنهاد کردم ضمناً اصلاحی هم که آقای وزیر مالیه فرمودند در قسمت ثانی (مصالح) قید شده و تکرار است و بطور میکنم ساختن تنها بهتر بود.

وزیر مالیه -- اضافه (لوازم) از حیث ناکیدا است گرم جای دیگر ذکر شده تکرار مکرر است ولی نظر بعضی از آقایان این بود که عیبی ندارد. آن قسمتی را که فرمودید راجع باملاک اینها البته باید پیش بینی شود ولی تمام قضایا در يك ماده که نباید پیش بینی شود اگر لازم میدانید در همین قانون يك ماده برایش بگذارید و اگر لازم نمیدانید چون هنوز معلوم نشده چه چیزها لازم میشود هر وقت لازم شد برای این کار اگر رضایت طرفین بعمل نیاید چون مطابق قانون عمومی رضایت طرفین قاطع است و اگر رضایت طرفین بعمل نیامد و دولت محتاج شد يك قانونی بگذارند مجدداً می آید بمجلس عرض میکنند و در قسمت مزایده و مناقصه هم هیچ منظوری جز ارزانی و خوبی موجود نیست این هم لازمه مناقصه و مزایده است. رئیس -- رای گرفته میشود به پیشنهاد آقای فهیمی.

فهیمی -- توضیح دادند پس میگیرم.

(پیشنهاد آقای ضیاء بشرح آتی قرائت شد)

پیشنهاد میشود که در آخر ماده دوم لایحه راه آهن جمله ذیل علاوه شود: و لوایح آنرا برای تصویب تقدیم مجلس شورای ملی بنماید.

ضیاء - همینطور که آقایان ملاحظه میفرمایند ماده قرائت شد. ماده دوم اجازه میدهد بدولت که دولت برای ساختن راه آهن در خطوطی که در ماده اول ذکر شد وارد مذاکره بشود و بطور کلی مناقصه با یکی از شرکتهای خارجی ترتیبش را تمام کند. در هر صورت بنظر بنده مقتضی نیست که دولت آزاد و مجاز باشد که با هر شرکتی که تمام کرد و بهر طوری که تمام شد بدون تصویب مجلس شورای ملی عمل کند زیرا اولاً برای مملکت صلاح نیست و اساساً مخالف با بعضی از مواد قانون اساسی است اینجاده بدولت اجازه میدهد که دولت آنطور از عملی را که در لایحه قبل مجلس تصویب کرده بود تغییر بدهد مجلس در لایحه قبل تصویب کرده بود که دولت ایران از همین کارخانه آهن ذوب کنی اسباب راه آهن را تهیه کند و راه آهن را بسازد این ماده تغییر اجازه میدهد میگوید دولت مجاز است با شرکتهای داخله یا خارجه وارد مذاکره و مناقصه شود و بهر ترتیبی که صلاح و صرفه مملکت است عمل کند. یعنی انعقاد کنترات کند در صورتیکه کنترات، انحصار امتیاز مطابق قانون اساسی با مجلس شورای ملی است ممکن است موافقت نظر حاصل شود بین دولت و يك كپيانی اما مجلس صلاح نداند این است که بنده پیشنهاد کردم در آخر ماده علاوه شود مقدمات کار را دولت فراهم میآورد و اعلان مناقصه در تمام دنیا منتشر میکنند هر يك از كپيانیها یا شرکتها که شرایط سهل تری داشته باشد تقدیم مینماید و بدولت داخل مذاکره میشود و دولت وقتی که با یکی از شرکتها مذاکره را تمام کرد لایحه تنظیم میکنند و بمجلس تقدیم مینماید و بعد از تصویب مجلس عمل خواهد کرد و الا بموجب اینجاده دولت نمیتواند وارد در عقد کنترات شود و يك

امتیاز و انحصاری بدون تصویب مجلس شورای ملی بدهد رئیس - آقای وزیر داخله.

وزیر داخله - اینجا آقای ضیاء يك فرمایشانی فرمودند که گمان میکنم در این ماده بهیچوجه مورد نداشته باشد فرمودند که بموجب قانون اساسی دولت حق ندارد کنترانی به بنده اولاً این اجازه که دولت از مجلس میخواهد اگر دولت خودش را ذبح میخواست اجازه از مجلس نمیخواست پس خود این اجازه خواستن دلیل بر این است که دولت بایستی اجازه از مجلس شورای ملی بگیرد اما اینکه فرمودند دولت نمیتواند يك امتیاز و انحصار و این قبیل چیزها را واگذار کند بنده در این اجازه نه امتیاز و نه انحصار می بینم فقط چیزی را که اینجا دولت اجازه از مجلس شورای ملی میگیرد (مناقصه گذاردن) مثلاً خرید رابیل خواهد بود یا خرید سایر لوازم خط آهن بعد از آنکه دولت اعلان منتشر کرد و يك كپيانی آمد و ارزان تر و مناسب تر بود و دولت تشخیص داد که او بهتر است آنوقت باز دولت بیاورد به مجلس؟ اگر يك همچو قیدی در اینجاده بشود دولت موفق نخواهد شد باینکه آن لایحه را بطوریکه منظور آقا است بمجلس شورای ملی بیاورد چون هیچ كپيانی حاضر نمیشود وقتی که منوط باین باشد که يك مرتبه دیگر بمجلس شورای ملی بیاید معامله کند و از آنطرف این اندازه سوء ظن نسبت بیک دولتی که طرف اعتماد مجلس است نباید داشت.

(جمعی از نمایندگان - صحیح است) در اینجا فقط اجازه که میدهند اینست که دولت مجاز است این اسبابی را که برای خط آهن لازم دارد بمناقصه بگذارد دولت هم البته باین شرایط و ترتیبانی که در این ماده قید شده رعایت همه اینها را خواهد کرد و آنکه ارزانتر و مناسبتر باشد عملش را تمام میکنند و برای اعتبارش هم با آن قسمتی که آقای مدرس پیشنهاد فرمودند تصور نمیکند جای هیچ تکرانی باشد در هر سالی دولت پیش بینی میکنند که

در سال آتی چه قدر میتواند خرج کند همان اندازه لایحه اش را میآورد بمجلس و آنهم باز يك اعتباری خواهد بود که ممکن است بکمقدارش خرج بشود و ممکن است کسر بیاید و مجدداً اعتبار بخواد و تصور میکنم این پیشنهاد هیچ مورد نداشته باشد.

رئیس - آقای ضیاء بر طبق ماده صد و نه میخواهند توضیحی بدهند.

ضیاء - اینکه آقای وزیر داخله فرمودند سوء ظن نباید داشت عریض بنده مبتنی بر يك سوء ظنی نسبت بدولت نبود معلوم است که دولت با یکی از شرکتهای یا كپيانیها وارد مذاکره می شود و کار را تمام میکنند ولی از نقطه نظر ملیت باید نظر مجلس معلوم شود. و با نظر دولت و تصویب مجلس شورای ملی کار تمام شود و این توضیح و نظر آقای وزیر داخله بیشتر کار را بنظر بنده مشکل کرد زیرا اجازه خرید تا مذاکره کردن با شرکتهای كپيانیهای دیگر فرق میکنند مذاکره با شرکتها از نقطه نظر ملیت هم که باشد تصویب مجلس را لازم دارد وزیر معارف - اقا اصولاً يك اشتباهی کردند و فرقی بین مناقصه و امتیاز نگذاشتند در مسائل خرید و فروش ملیت شرط نیست اگر ملیت شرط باشد پس باید مجلس شورای ملی با دولت يك لایحه بیاورد که اجازه میدهند با کدام ملت تجارت کنیم و با کدام ملت تجارت نکنیم مناقصه غیر از امتیاز است. مناقصه معنایش این است که هر کس جنس مرغوبتری دارد و ارزانتر هم هست ما از او میخریم امتیاز معنایش این است که با شخص داده میشود در تحت شرایطی و بغير آن شخص داده نمیشود فرق است بین امتیاز و مزایده و مناقصه.

رئیس - آقایان که پیشنهاد آقای ضیاء را تصویب میکنند قیام فرمایند.

(چند نفری قیام نمودند)

رئیس - تصویب نشد. پیشنهاد آقای یاسائی.

(اینطور قرائت شد)

بنده اصلاح ماده دوم را بنحو ذیل پیشنهاد میکنم ماده دوم - بدولت اجازه داده میشود که ساختن راه آهن مزبور را کلاً و جزاً و همچنین خرید مصالح راجعه بآن را که تهیه اش در داخله مملکت ممکن نیست پس از اعلان مناقصه بتوسط شرکتهای ساختمانی خارجه که تبعیت آنها را مجلس شورای ملی تصویب کند با داخله که شرایط آنها بیشتر مقرون بصرفه مملکت باشد بعمل آورد رئیس - آقای یاسائی

یاسائی - بنده دو پیشنهاد در نتیجه این فکری که برابم پیدا شد تقدیم کرده ام که با لفظ کلاً و جزاً از اینجاده حذف شود که مخصوصاً بنده از این لفظ اجتناب میکنم یا اینکه همینطوری که بنده پیشنهاد کردم بالاخره از نقطه نظر عمل ماساختمان راه آهن را بمناقصه بگذاریم يك كپيانی پیشنهاد صرفه دار تری میدهد بدولت ایران تا اگر بریم قبول کنیم نتیجه مناقصه هم انحصار است و اینکه آقای وزیر معارف فرمودند نتیجه مناقصه انحصار نیست بنده عرض میکنم انحصار است چون آنکسی که پیشنهاد بدولت داده است عملیاتی که راجع بخط آهن میکنند منحصر مربوط بخود او است و دیگری حق مداخله ندارد و الا مناقصه معنی پیدا نمیکند در ماده اول قید کردیم که از طرفین شروع نمایند بساختن فرضاً يك كپيانی خارجی بیاید پیشنهاد بدهد و در نتیجه مناقصه کلیه ساختن راه آهن را (مطابق این ماده که نوشته است کلاً یا جزاً) قبول کند چون دو مسئله است یکی خرید مصالح از قبیل رابیل و لکوموتیف و واگون است اینها را بنده انقدرها اهمیت نمیدهم و یکی ساختن خط است اگر يك شرکت خارجی در نتیجه مناقصه پیشنهاد کرد که من تمام این راه را میسازم و بکمر تبه هم بخواد از دو طرف شروع کند و ملیت او مورد تصدیق مجلس نباشد آیا این عملی است؟ (بعضی از نمایندگان - خیر) بنده خیال میکنم که بالاخره در عمل دچار اشکال میشوم

لهذا بنده این پیشنهاد را کردم و چنانچه آقایان موافقت فرمایند بهتر است و بالاخره عقیده بنده این است که جزئیات این امر چندان مهم نیست ولی ساختن کلیه راه آهن از بندر جز نا محرمه که يك کپانی خارجی که ملیت آن تصدیق نشده باشد و يك پیشنهادی بدهد که طرف تصدیق مجلس نباشد بنده نمیتوانم رای بدهم

رئیس - آقای وزیر مالیه

وزیر مالیه - عرض میکنم اولاً برای نامین يك قسمت از نظریه آقای یاسائی يك اصلاحی در این ماده شده بود و همینطور که ملاحظه میفرمایند ما هیچ مقصودی غیر از اصل مطلب که پیدا کردن راه آهن است نداریم و میخواهیم آقایان هم فکرشان کاملاً (نا آفندری که باصل مقصود بر نخورد رعایت شود اولاً در ماده نوشته شده بود ساختن راه آهن کلاً یا جزئاً) اینجا ما (لوازم ساختن راه آهن مزبور) نوشتیم. این نوشتن لفظ لوازم ساختن راه آهن مزبور برای نامین همین نظریه آقای یاسائی است حالا میآئیم بکطور دیگری میکنیم لوازم را بر میداریم چون کافی نمیدانید برای نظریات خودتان مینویسیم (ساختن قسمتهای راه آهن مزبور) آنوقت کلاً و جزئاً را هم بر میداریم که آن نظر سرکار هم نامین شود و این را هم میخواهم عرض کنم که بطور کلی این نکته را باید آقایان رعایت کنند که مناقصه گذارنده که دولت ایران است و مناقصه قبول کننده هرکس میخواهد باشد این يك عملی است که از دو طرف رعایت امکانش باید بشود طوری مناقصه گذارنده نمیشود که يك چیز غیر ممکن را آنطوریکه آقای یاسائی فرمودند دچارش بشویم. مناقصه قبول کننده در اینجا حقیقه يك عمل تجاری میکند که بیشتر مقصود لوازم ساختن راه آهن است و مناقصه دهنده هم از برای صرفه خودش این کار را میکند و ما هم غیر از این منظوری نداریم و بعقیده بنده اگر آقای یاسائی موافقت نمایند آنطوری ماده اصلاح شده بود بماند هیچ

ضرری ندارد و بنده تصور میکنم که بدون تذکر خودشان متوجه باشند این اضافه که ما کردیم برای نامین همان نظریه است که فرمودند و اگر هم ایشان اینطور نخواهند بنده بطوریکه عرض کردم ممکن است قبول کنم و بعقیده بنده اگر خود آقای یاسائی دقت بفرمایند تصدیق میفرمایند که بهمان صورت صورت بماند کاملاً نظرشان را نامین میکنند آنوقت هم هیچکدام از این دو پیشنهادی که شده است مورد ندارد و قسمتی هم که راجع مناقصه و خرید ریل و لوکوموتیف بود آقای وزیر داخله توضیح دادند دیگر محتاج نیست بنده توضیحی بدهم.

یاسائی - عبارت ماده را بخوانند اگر کافی بود بنده استرداد میکنم

رئیس - پیشنهادی دولت را؟

یاسائی - بلی

(شرح آتی قرائت شد)

بدولت اجازه داده میشود که لوازم ساختن راه آهن مزبور را کلاً یا جزئاً و همچنین خرید مصالح راجعه بآنها ...

یاسائی - بنده استرداد میکنم

رئیس - پیشنهاد آقای دکتر طاهری

(اینطور خوانده شد)

بنده پیشنهاد میکنم در ماده دوم سطر آخر بعد از عبارت بصرفه مملکت باشد اضافه شود بعد از تصویب مجلس شورای ملی

رئیس - آقای دکتر طاهری

دکتر طاهری - اینقسمت چون مذاکره شد و مجلس

قبول نکرد بنده هم مسترد میکنم

رئیس - پیشنهاد آقای عمادی

(اینقسم قرائت شد)

بنده پیشنهاد میکنم جمله (و همچنین خرید مصالح

راجعه بآن را) از ماده دو حذف شود.

رئیس - آقای عمادی

عمادی - عرض میکنم مقصود از این پیشنهاد و مخصوصاً بعد از ضمیمه (لوازم ساختن راه آهن مزبور را) خاصه باضمیمه (کلاً یا جزئاً) دیگر این جمله (و همچنین خرید مصالح راجعه بآن) لازم نیست. این جمله زاید است و تکرار معنی ندارد این است که پیشنهاد حذف کردم.

رئیس - آقای شیروانی

شیروانی - این جمله مربوط بجمله بعد است و بنده تصور میکنم که اگر این جمله حذف شود جمله بعد مؤخر بدون مقدم میشود.

رئیس - رأی گرفته میشود باین پیشنهاد. آقایان موافقین قیام فرمایند

(دوسه نفر قیام نمودند)

رئیس - تصویب نشد. پیشنهاد آقای آقاسید یعقوب آقاسید یعقوب - بنده مسترد میکنم نظرم نامین شد

رئیس - پیشنهاد آقای دکتر طاهری

(شرح آتی خوانده شد)

پیشنهاد میکنم بعد از کلمه مناقصه اضافه شود رسمی و عمومی

رئیس - بفرمایند

دکتر طاهری - اینجا بنده تصور میکنم که اگر قید این عبارت که يك اطمینانی برای همه هست اضافه شود بد نیست که این مناقصه يك مناقصه رسمی و عمومی باشد و منافاتی هم با قانون محاسبات عمومی ندارد این است که بنده این پیشنهاد را کردم که این مناقصه مناقصه رسمی و عمومی باشد که مردم همه بدانند و ملتفت شوند و مناقصه خصوصی نباشد

رئیس - آقای وزیر داخله

وزیر داخله - آقای طاهری این پیشنهاد را لابد قبل از آن اصلاحی که شد فرمودند اصلاحی که شد اگر مراجعه بفرمائید کاملاً نظر شما ملحوظ شده است بنا بر این این پیشنهاد دیگر مورد ندارد

رئیس - رای میکنیم باین پیشنهاد آقایان موافقین قیام فرمایند

(دوسه نفر قیام نمودند)

رئیس - تصویب نشد. مقصود آقای ارباب کیخسرو هم نامین شده است راجع باضافه لفظ صلاح ارباب کیخسرو - منظور بنده غیر از این است پیشنهاد را بفرمائید قرائت کنند

(شرح ذیل قرائت شد)

بنده پیشنهاد میکنم در ماده دوم بعد از عبارت مقرون بصرفه مزید شود و صلاح که بطور کلی اینقسم اصلاح شود: بصرفه و صلاح مملکت الی آخر

وزیر مالیه - اصلاح شده است

ارباب کیخسرو - اگر نوشته شده است مسترد میکنم

رئیس - پیشنهاد آقای شریعت زاده

(بمضمون ذیل قرائت شد)

دو تبصره ذیل را پیشنهاد میکنم

تبصره اول - دولت مجاز است مخارج ساختمان راه آهن و هرگونه وجوهی را که در نتیجه مناقصه ها باید پرداخته شود از وجوه المحصر قند کار سازی نماید. تبصره دوم - وجوهی که در حدود مقررات این قانون بمصرف خواهد رسید باید بتصویب متخصص راه آهن و نظارت مخصوص و تفصیلی میسیون امریکائی در خرج پرداخت شود

رئیس - آقای شریعت زاده -

شریعت زاده - چون مجلس برای مباحثه در مسائل نظری است از این نقطه نظر است که بنده باکمال آزادی

عقاید خود را عرض میکنم بمقیده بنده اگر این اجازه بنحو اطلاق ولی بایک قبودی که کنترل قطعی و صحیحی را در خرج تعیین کند داده شود موافق مصالح مملکت باشد چون مجلس در نظر دارد که اقتدارات خودش را در کنترل اسبب بمخارج اعمال کند و همچنین آمال مجلس اینست قوانینی که وضع میشود بموقع اجرا گذاشته شود غیر از این هیچ نظری نیست. اصل مطلب این است که تمام افراد ایرانی و مخصوصاً مجلس شورای ملی که نماینده اراده ملت است سعی دارد که موضوع راه آهن عملی شود و بنابراین هیچ دلیلی ندارد در صورتیکه ممکن باشد این کنترل اعمال شود همیشه دولتها مجبور باشند لوازمی برای هر کاری بیآورند. این یک عقیده است که ممکن است مخالف هم داشته باشد ولی بنده معتقدم که اگر کنترل صحیحی اعمال شود بایک ملاحظاتی که همه آقایان شاید متوجه باشند مصلحت در این است که کلیه بطور قطع این اعتبار تصویب شود و میسیون امریکائی که محل اعتماد مجلس هستند نظارت قطعی داشته باشند بدین معنی است این مطلب هیچ منافاتی نسبت باعتقاد ما بهیئت دولت فعلی ندارد برای اینکه در یک موقعی که یک دولتهای دیگری میآیند و ما در اینجا نباشیم شاید این قانون بمصلحت مملکت نباشد این است که بنده عقیده دارم اینطور بهتر است.

رئیس - آقای شیروانی -

شیروانی - قسمت دوم پیشنهاد نماینده محترم کاملاً در ضمن پیشنهاد آقای مدرس نامین شده است البته راجع بکلمه میسیون هم خود ایشان تصدیق خواهند کرد که اطلاق بجمع مستخدمین امریکائی میشود و باید بدانند اختیار کنترل که از طرف مجلس شورای ملی داده شده است فقط منحصر بر رئیس کل مالیه است و بموجب ماده شش اختیاراتی که در کنترات خودش دارد او است که میتواند در تمام مخارج مملکت نظارت کند البته سایرین هم یک وظایف دیگری دارند که انجام میدهند و حالا ما میخواهیم

میسیون امریکائی را رویهمرفته حق بدیم در امر راه آهن دخالت نمایند چیز عجیبی است !! در ماده سوم همین قانون اگر ملاحظه بفرمائید گمان میکنم نظرشان نامین شده باشد نوشته شده در تحت نظارت متخصص راه آهن باید انجام بگیرد پس یک قسمت دیگر از نظریه ایشان هم نامین شده فقط ایشان یک نظریه دیگری داشتند که دولت همان اختیاری را که بطور اتمام از مجلس میخواست بگیرد داشته باشد ولی خود آقایان وزراء موافقت کردند بانظر اکثریت مجلس شورای ملی و اعتبار را بتدریج میگیرند در هر صورت دولت هست مجلس هست هر وقت اعتباری بخواهند از مجلس میگیرند. حضرتعالی میخواهید این اختیار درست ده ساله داده شود در صورتیکه خود دولت تصدیق کرده است که این صلاح نیست همانطور که مجلس حق دارد در کلیه مخارج این مملکت بجزء رسیدگی کند در بودجه مملکت صد دینار سه شاهی در کیسیون رسیدگی میشود این قسمت هم باید همینطور باشد بنابراین بنده تصور میکنم قسمتهای دو و سه نظریه ایشان در همین قانون و تبصره نامین شده است و آن قسمت اولیه را هم که تصدیق میفرمایند صحیح نیست.

رئیس - رأی گرفته میشود به پیشنهاد آقای شریعت زاده آقایانیکه موافقت قیام فرمایند.

(چند نفر برخاستند)

رئیس - تصویب نشد. آقای دکتر طاهری پیشنهاد کرده اند لفظ و همچنین حذف شود

(بطریق ذیل قرائت گردید)

بنده پیشنهاد میکنم کلمه (همچنین) از سطر دوم حذف شود.

وزیر معارف - قبول میکنم

رئیس - پیشنهاد آقای یاسائی.

(بشرح ذیل خوانده شد)

بنده پیشنهاد می کنم - که «کلاً» یا جزء از ماده

دوم حذف شود

رئیس - آقای یاسائی

یاسائی - توضیحاتی که شاهزاده فیروز میرزا دادند راجع باینکه چون ساختن راه آهن تبدیل شده است به لوازم ساختن راه این دیگر ما را مستغنی میکنند بنده بعد از فکر دادم که باز مخصوصاً از این کلمه باید احتراز کرد و آن عبارتی که آقای وزیر مالیه گفتند قسمت های مختلفه باز بهتر از این عبارت است ولی لفظ کلاً که یک مرتبه از بندر جز بمحمره را ممکن است بمنافسه بگذارند بنده مفید نمی دانم از این جهت بنده با این کلمه مخالفم و ممکن است عوض کنند

وزیر مالیه - برای اینکه آقای یاسائی امشب راحت

بخوانند بنده قبول میکنم

رئیس - پیشنهاد آقای حاج میرزا مرتضی

(بترتیب ذیل خوانده شد)

تبصره ذیل را بماده دوم پیشنهاد میکنم
تبصره - دولت مکلف است اراضی محکوم که اشخاص را که در خط عبور راه آهن واقع میشود به قیمت عادلانه از صاحبان آنها خریداری نماید.

رئیس - پیشنهاد آقای اعتبار و احتشامزاده هم در همین زمینه است

وزیر مالیه - اجازه بفرمایند همه این پیشنهاد ها را بخوانند عبارت ها مقایسه شود در اصل مطلب مخالفی نیست.

رئیس - قرائت میشود

(بطریق ذیل خوانده شد)

پیشنهاد آقای اعتبار:

ماده الحاقیه ذیل را پیشنهاد می کنم دولت مکلف است اراضی و املاک اهالی را که در انشاء خط آهن واقع میشود به قیمت عادلانه روز خریداری نماید
پیشنهاد آقای احتشامزاده:

بنده پیشنهاد می کنم تبصره ذیل به ماده (۲) الحاق شود.

تبصره - چنانچه عبور خط آهن از املاک اشخاص ضرورت پیدا کند دولت مکلف است قیمت ملک را بنرخ عادلانه تادیه نماید.

پیشنهاد آقای بامداد:

پیشنهاد می کنم تبصره ذیل به ماده دو الحاق شود.

تبصره - هر جا که خط آهن و ساختن توقفگاهها با املاک شخصی تصادف کند باید قبل از رضایت مالک تحصیل شود و الا مطابق نرخ معمول قیمت اراضی پرداخته شود.

پیشنهاد آقای فرمند:

تبصره ذیل را پیشنهاد میکنم

تبصره - املاک و اراضی که جهت امتداد خط آهن یا ساختمان های مربوط بخط آهن لازم میشود یا قیمت عادلانه و رضایت خاطر مالک خریداری میشود.

پیشنهاد آقای محمد ولی میرزا:

تبصره - در املاک خصوصی و اراضی مختصه قیمت عادلانه مرضی الطرفین آن از طرف دولت باید تعیین و از مجلس شورای ملی تقاضای اعتبار برای تادیه قیمت آن اراضی را بدارد

پیشنهاد آقای آقا سید یعقوب وآشتیانی:

پیشنهاد میکنم تبصره ذیل بماده دو الحاق شود

تبصره - در کلیه امتداد خطوط آهن نسبت باراضی و املاک اهالی که مورد احتیاج و در خط آهن واقع میشود رضایت مالکین مطابق قوانین موضوعه و قیمت عادلانه باید بعمل آید

رئیس - آقای وزیر مالیه

وزیر مالیه - مطلب این پیشنهادها یکی است دراصل مطلب هم هیچ اختلافی بین دولت و آقایان نیست ولی اندک عبارتش بهتر بنظر میآید پیشنهاد آقای احتشامزاده

است و قبول میشود.

رئیس -- قیمت عادلانه؟

وزیر مالیه -- بلی

رئیس -- پیشنهاد آقای احتشامزاده و اعتبار دیگر

موضوعی ندارد. پیشنهاد آقای فرمند

فرمند -- نظر بنده هم نامین شده است.

رئیس -- پیشنهاد آقای آقاسید یعقوب و آقای آشتیانی

هم در همین زمینه است

آقاسید یعقوب -- آن پیشنهاد را که حضرات قبول

کرده اند نظر ما را نامین میکند

رئیس -- آقای محمد ولی میرزا چطور؟

محمدولی میرزا -- بنده هم مسترد میکنم

رئیس -- آقای بامداد

بامداد -- نظر بنده هم نامین شد.

(ماده دوم بطریق ذیل قرائت شد)

ماده دوم -- بدولت اجازه داده میشود که لوازم ساختن راه آهن مزبور را و خرید مصالح راجعه بآن را اعم از آنچه در داخله یا خارجه باید تهیه شود پس از اعلان مناقصه مطابق قانون محاسبات عمومی به توسط شرکت های ساختمانی خارجه یا داخله که شرایط آنها بیشتر مقرون بصرفه و صلاح مملکت باشد بعمل آورد تبصره ۱۰ -- کلیه وجوهی که بمقتضای این لایحه مصرف میشود همه ساله دولت مبلغ آنرا پیش بینی نموده لایحه آنرا برای تصویب بمجلس تقدیم مینماید و بعد از تصویب مثل سایر مخارج مملکتی در تحت تقشیر مالیه بمصرف خواهد رسید

تبصره دوم -- چنانچه عبور خط آهن از املاک اشخاص ضرورت پیدا کند دولت مکلف است قیمت ملک را بنرخ عادلانه بپردازد

رئیس -- پیشنهاد جدیدی شده است. قرائت میشود

(اینطور قرائت شد)

بنده پیشنهاد میکنم در آخر پیشنهاد آقای احتشامزاده علاوه شود و وجه آن از وجوه انحصار قند و چای کارسازی میشود -- عدل --

رئیس -- آقای عدل

عدل -- بنظر بنده توضیحی ندارد. همینقدر خواستم تذکر بدم املاک مردم را که میخرند يك محل لازم دارد. اگر معین نشود از محل اعتبار قند و شکر آنوقت ممکن است يك زحمانی برای صاحبانش تولید شود. این است که استدعا میکنم در پیشنهاد قید شود که وجه آن از محل انحصار قند و چای داده شود و بنده تصور میکنم آقای احتشامزاده هم قبول بفرمایند.

وزیر داخله -- اینجا بنده يك نکته را برای استحضار خاطر آقای عدل عرض میکنم. البته هر مقدار اراضی که لازم شد و دولت خرید از همین محل وجه آن پرداخته میشود و این پیشنهاد آقا دیگر توضیح واضح است. مثل این که پیشنهاد بفرمایند که هر اندازه چوب هم برای ریلها خریدند از این محل بپردازند

وزیر مالیه -- در تبصره که آقای احتشامزاده پیشنهاد کردند و بنده قبول کردم برای اینکه مبدا سوء تفاهمی بشود يك اصلاح عبارتی لازم دارد باید نوشته شود قیمت آن قسمتی که طرف احتیاج است. جمعی از نمایندگان -- صحیح است.

رئیس -- پیشنهاد دیگری شده است که عادلانه تغییر پیدا کند به (عادلانه) آقای بهبهانی.

بهبهانی -- عرض میکنم فرق بین معنی عادلانه و عادلانه را البته آقایان تصدیق میکنند و اینجا مطلبی که هست این است که ممکن است در يك اراضی که متعلق بيك شخصی است بكمقصداری از آن اراضی گرفته شود که قیمت آن اراضی که گرفته میشود عادلانه اش همان مبلغی باشد که دولت میخواهد بدهد ولی گرفتن این اراضی

موجب این میشود که اراضی دیگر را خراب میکنند لهذا است که اینجا باید يك ملاحظه هم از بقیه آن اراضی بشود که موجب خرابی صاحب ملک نشود. چند ذرع زمین از اراضی يك خانه که پنجاه ذرع است فرضاً بیست ذرعش لازم میشود معلوم است که بقیه این ملک خیلی نقصان قیمت پیدا میکند اینجا البته باید ملاحظه آن نقصان بشود. عادلانه معنایش این است که می آیند قیمت میکنند که این زمین ذرعی پنجتومان قیمت دارد ولی وقتی درست ملاحظه خسارت طرف را بکنند ممکن است ذرعی هفت تومان بار داده شود. رئیس -- آقای وزیر مالیه

وزیر مالیه -- در این قسمت مخصوصاً بعد از آن توضیحاتی که اقا دادند همان لفظ عادلانه را دولت حفظ میکنند و يك اصلاح دیگری در اول ماده لازم است و این است.

(راه آهن مزبور را و خرید مصالح) کلمه «را» زائد است و باید حذف شود

رئیس -- باید رای گرفته شود به پیشنهاد آقای بهبهانی. آقایان موافقین قیام فرمایند. (دو سه نفر قیام نمودند)

رئیس -- تصویب نشد آقای عدل هم مسترد کردند؟

عدل -- مقصود بنده فقط این است اراضی که از طرف دولت ضبط میشود صاحبان آن اراضی بحقوق خود برسند در صورتی که دولت پول مردم را از این محل میدهند مسترد میکنم ولی مقصودم این بود که فردا گفته نشود در جزء دیون دولتی است و باید بماند در آخر سال مجلس تصویب کند

وزیر مالیه -- کلیه مخارج مربوطه براه آهن اعم از خرید ملک یا اراضی یا چیز دیگر از محل انحصار است و استثناء ندارد

عدل -- بنده مسترد میکنم.

رئیس -- پیشنهاد آقای نظامی قرائت میشود

(بطریق ذیل قرائت شد)

بنده پیشنهاد میکنم تبصره ذیل ماده دوم علاوه شود تبصره -- ساختن راه آهن و ایستگاه در اراضی و املاکی که قابل استفاده مالک بوده باشد با رضایت مالک خواهد بود و در صورت عدم رضایت مالک دولت مکلف است بتصدیق اهل خبره و بقیمت عادلانه خریداری نماید

نظامی -- بدیهی است که این خط آهن از هر ملک که بگذرد باعث آبادی آن املاک خواهد شد ولی تبصره که اینجا پیشنهاد شد که دولت اگر خریداری کرد هر کس در آتی از هر محل بگذرد خواهند گفت اینجا مرتع دهکده من است و اسباب زحمت برای دولت میشود لهذا بنده پیشنهاد کردم اگر در اراضی و املاک اشخاص عبور کند که قابل استفاده مالک بوده باشد البته دولت باید خریداری کند اما اگر از يك چلنگه بگذرد و یا از يك کوهی بگذرد در آنجا اینطور باشد که پیشنهاد کردم دیگر بسته است بنظر آقایان

رئیس -- رای میگیریم باین پیشنهاد آقایان موافقین قیام فرمایند

(کسی قیام نکرد)

رئیس -- تصویب نشد. ماده دوم

(بشرح ذیل قرائت میشود)

ماده دوم -- بدولت اجازه داده میشود که لوازم ساختن راه آهن مزبور و خرید مصالح راجعه بآن را اعم از آنچه در داخله یا خارجه باید تهیه شود پس از اعلان مناقصه مطابق قانون محاسبات عمومی به توسط شرکتهای ساختمانی خارجه یا داخله که شرایط آنها بیشتر مقرون بصرفه و صلاح مملکت باشد بعمل آورد

تبصره اول -- کلیه وجوهی که بمقتضای این لایحه مصرف میشود همه ساله دولت مبلغ آنرا پیش بینی نموده لایحه آنرا برای تصویب بمجلس تقدیم مینماید و بعد از

تصویب مثل سایر مخارج مملکتی در تحت تفتیش مالیه بمصرف خواهد رسید

تبصره دوم - چنانچه عبور خط آهن از املاك اشخاص ضرورت پیدا کند دولت مکلف است قیمت آن قسمتی که طرف احتیاج است بنرخ عادلۀ تأدیبه نماید.

رئیس - رای گرفته میشود بماده دوم با دو تبصره که قرائت شد. آقایان موافقین قیام فرمایند

رئیس - تصویب شد. پیشنهاد ختم جلسه شده است

جمعی از نمایندگان - صحیح است

رئیس - جلسه آتیہ فردا یا پس فردا؟

بعضی از نمایندگان - پس فردا

رئیس - جلسه آتیہ پس فردا روز پنجشنبه سه ساعت قبل از ظهر

[مجلس سه ساعت از شب گذشته ختم شد]